

Tokovi reforme

Družbena preobrazba vzgoje in izobraževanja je celosten proces, ki terja skladno delovanje vseh nosilcev in neposredno povezovanje interesov za izobraževanje z materialnimi možnostmi družbenega dela, zato bo treba pri nadaljnji aktivnosti na tem področju zagotavljati zlasti naslednje:

— Podpisniki samoupravnih sporazumov o temeljih plana posebnih izobraževalnih skupnosti morajo dosledno spremljati uresničevanje planov in sprejemati ukrepe za njihovo uresničevanje. Prek svojih delegatov v svetih izobraževalnih organizacij, enotah in temeljnih skupnostih naj zagotavljajo vpliv na celotno izobraževalno politiko.

— Mrežo šol, ki je bila sprejeta in usklajena v skladu z Družbenim dogovorom o načelih in merilih za razmestitev vzgojno-izobraževalnih programov usmerjenega izobraževanja v SR Sloveniji, bo treba v prihodnjih letih spopolnjevati. Dopolniti bo treba merila za odpiranje dislociranih oddelkov, še zlasti v istih usmeritvah, odpraviti podvajanje programov povsod tam, kjer to ni smotno ter poiskati rešitev za tiste primere, kjer bi vpis v prve letnike v enakem obsegu kot letos zaradi pomanjkanja prostora ogrozil uresničevanje programov.

— V naslednjem obdobju bo pozornost veljala preobrazbi visokega šolstva. V javni razpravi o dopolnitvi Smernic in oblikovanju programskih zasnov bo visoko šolstvo z vsemi strokovnimi in raziskovalnimi potenciali skupaj z uporabniki v svetih in v PIS lahko pomembno prispevalo k iskanju najustreznejših rešitev.

— Samoupravna organiziranost izobraževalnih organizacij kasni. Zato bo treba v prihodnjem obdobju nameniti več pozornosti prilagajanju statinov praktičnemu uveljavljanju novih družbeno-ekonomskih odnosov, tripartitnemu delovanju svetov izobraževalnih organizacij ter sporazumevanju z OZD uporabnikov za izvajanje proizvodnega dela in delovne prakse.

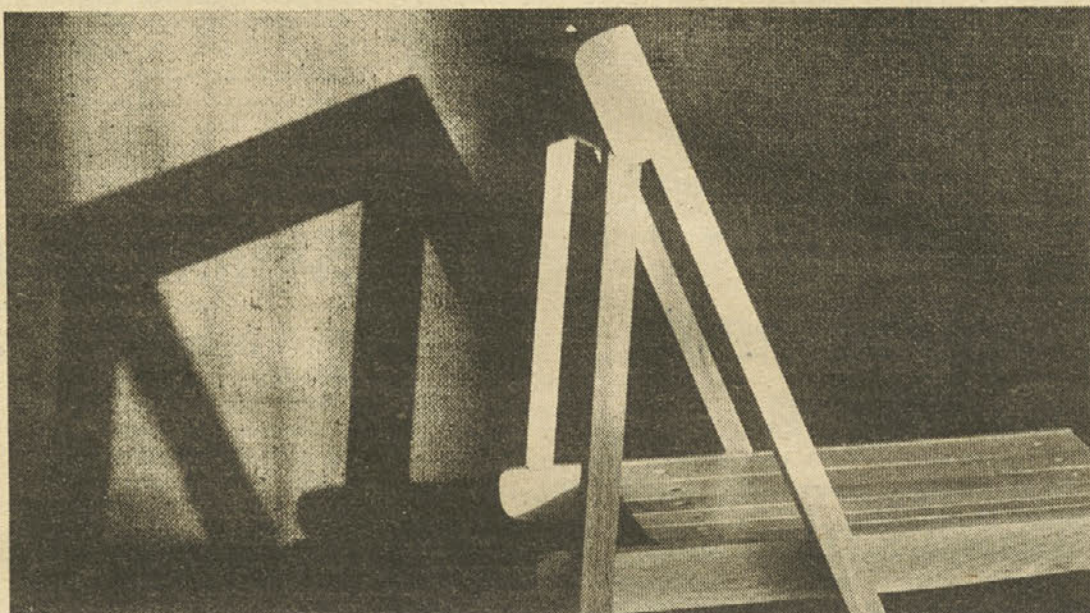
— Na podlagi letošnjih izkušenj pri usmerjanju učencev v 1. letnike srednjih in visokih šol je nujno zagotoviti v Koordinacijskem odboru za poklicno usmerjanje pri Izobraževalni skupnosti Slovenije ugodnejše ugotavljanje poklicnih namenov učencev in upoštevati spremembe v mreži šol. Tako naj bi že konec februarja 1982 zagotovili razpis za vpis, informativne dneve, večje usmerjanje v osnovnih in srednjih šolah in pridobili možnosti za organizirano preusmerjanje tudi po oddaji prijav za vpis.

— V vseh prvih letnikih srednjih šol je treba uveljavljati usmerjanje kot sestavni del izobraževalnega procesa. Učencem moramo že med šolskim letom omogočiti, da se preusmerjajo v iste vzgojno-izobraževalne programe, ki jim omogočajo kvalifikacijo vključevanje v delo.

— Kljub obširni strokovni pripravi učiteljev za nove vzgojno-izobraževalne programe ocenjujemo, da je bilo pripravljenih premalo operativnih rešitev za povezovanje splošne in strokovne izobrazbe s stroko in med splošnoizobraževalnimi predmeti. V letošnjih programih izpopolnjevanja je treba posvetiti temu vprašanju več pozornosti.

(Iz sklepnega dela Poročila Izvršnega sveta skupščine SRS o izvajanju zakona o usmerjenem izobraževanju.)

prosvetni delavec

Dragan Arrigler: Stol

Prve ocene usmerjenega izobraževanja

Uspešno uvajanje pa tudi nerešena vprašanja

Na sejah družbenih teles, ki usmerjajo vzgojo in izobraževanje, je v zadnjem času na dnevnem redu med drugim tudi poročilo o izvajanju zakona o usmerjenem izobraževanju v šolskem letu 1981—82. O poročilu, ki ga je pripravil izvršni svet skupščine SRS za sejo zborov te skupščine dne 16. decembra in je objavljeno kot priloga skupščinskega Poročevalca, je razpravljalo 26. 11. 1981 tudi republiški družbeni svet za vzgojo in izobraževanje na svoji 16. seji, ki jo je vodil predsednik sveta dr. Emil Rojc.

Po oceni razpravljalcev je poročilo o uvajanju usmerjenega izobraževanja dobro pripravljeno. Uresničevanje zakona o usmerjenem izobraževanju je v njem prikazano celostno in dovolj razčlenjeno. Kot vidimo iz poročila, so bile priprave na uvajanje novih programov srednjega usmerjenega izobraževanja temeljite in povečini pravočasne; tudi druge dejavnosti, namenjene uresničevanju celotne zamisli usmerjenega izobraževanja in vzgoje, potekajo večinoma po načrtu. Razprava na seji se je zato usmerila predvsem v tista vprašanja, ki so v srednjem obdobju zdaleč bodisi zato, ker se jih šele lotevamo ali pa, ker jih nismo še zadovoljivo rešili.

Med nerešenimi vprašanji je aktualno zlasti usmerjanje učencev srednjega izobraževanja med samim izobraževanjem. To je pomembno predvsem za tiste vzgojno-izobraževalne organizacije, ki pripravljajo učence v posameznih usmeritvah za različne smeri in zahtevnostne ravni in kjer se bodo učenci šele med izobraževanjem dokončno odločili za smer in prihodnji poklic.

Usmerjanje med izobraževanjem je tesno povezano z učno

uspešnostjo — vendar ne samo z njo! Prvi podatki o učnih uspehih prvih letnikov srednjih šol ob prvi redovni konferenci, ki jih je zbral Zavod SRS za šolstvo, povedo, da v povprečju učni uspehi letos niso slabši kot lani ob tem času. To statistično povprečje odstopa od načelne dvome v primernost in uresničljivost novih vzgojno-izobraževalnih programov. Člani družbenega sveta za vzgojo in izobraževanje so razčlenjevali učne uspehe globlje, obravnavali so tudi razlike med vzgojno-izobraževalnimi organizacijami in odstopanja od tega povprečja. Šole, ki so zaradi narave svojih programov vpisovale samo odlične in prav dobre učence, nimajo z učno uspešnostjo večjih težav. Drugače pa je s tistimi, to so največkrat šole proizvodnih usmeritev, ki so morale sprejemati vse učence od kraja, se zadovoljiti tudi z dobrimi in zadostnimi kandidati ter vključiti v skrajšane programe tudi tiste učence, ki niso uspešno končali osnovne šole. Ker so učni načrti za prvi letnik srednjega usmerjenega izobraževanja enotni za vse usmeritve (celotna skupna vzgojno-izobrazbena osnova), marsikateri skrajšani programi pa po zahtevnosti niso bistveno lažji od sedanjih programov poklicnih šol, so težave z učno uspešnostjo na teh šolah razumljive.

Usmerjanje ne sme temeljiti na negativni izbiri

Ko v srednjih šolah razmišljajo o usmerjanju učencev med izobraževanjem, se sprašujejo najprej, po katerih merilih naj bi usmerjanje in preusmerjanje potekali. Razprava na svetu za vzgojo in izobraževanje je poudarila, da bi bilo odločanje zgolj po posameznih ocenah zelo enostransko — usmerjanje ne sme

temeljiti na tako imenovani negativni selekciji! Tako usmerjanje bi izražalo ozkost in enostranskost pedagoškega birokratizma, ki se pojavlja v miselnosti nekaterih. Učni uspehi in neuspehi v posameznih predmetih so eno izmed meril za usmerjanje, za uspešno poklicno delo pa potrebujemo, kot vemo, ne samo znanje in sposobnosti, pač pa tudi veselje do določenega dela. Če bomo skrajšane programe in programe usposabljanja uporabljali kot odkrito ali prikrito grožnjo za manj uspešne učence, mar ne bo to zbudilo pri njih odklonilen odnos do teh poklicev? Ali je povsem res, da v manj zahtevnih poklicih ne potrebujemo sposobnejših delavcev? Saj jim bodo vrata naprej odprta — zasnova usmerjenega izobraževanja zagotavlja sposobnejšim možnost nadaljnega izobraževanja ob delu in iz dela! Ali ni grožnja s programi usposabljanja in skrajšanimi programi blizu tistega staromodnega svarila: uči se, sicer boš moral delati?

Usmerjanje v izobraževanje in delo je zapleteno pedagoško in življenjsko vprašanje. Smernice za to usmerjanje pripravlja koordinacijski odbor za poklicno usmerjanje pri Izobraževalni skupnosti Slovenije; o njih bo razpravljala tudi republiški svet za vzgojo in izobraževanje na svoji prvi prihodnji seji. Vzgojno-izobraževalne organizacije bodo tako dobile potrebna napotila še v prvem polletju tega šolskega leta. Tako bomo odstranili nejasnosti in enostranske namere, ki so se pojavile v nekaterih usmeritvah.

Kje se zatika?

Uresničevanje zakona in celotne zasnove usmerjenega izobraževanja zadeva tudi na nekatere ovire. Na prvem mestu so gnotne možnosti. Višja raven

Nadaljevanje na 2. strani

Med drugim preberite

V PRIHODNJE ENOTNEJŠE IZOBRAŽEVANJE
PEDAGOŠKIH DELAVCEV, str. 2

Z OPTIMIZMOM NAD TEŽAVE, str. 2

VELIKO GMOTNIH SKRBI, str. 3

PREPLETANJE RAZVEDRILA IN USTVARJALNOSTI,
str. 4

PRAKSA ZA PRAKSO, ZA BOLJŠO ŠOLO, str. 4

IN OSNOVNIMI ŠOLAMI, str. 10

HODIL PO SEJMU SEM NAŠEM, str. 12

Med staro in novo srednjo šolo

Med odmevi, ki prihajajo v naše uredništvo iz vzgojno-izobraževalnih organizacij v času, ko uvajamo v srednje šole nove programe, so tudi taki, ki izražajo stisko in negotovost učiteljev, ki so se znašli v spremenjenih razmerah in pred novimi nalogami, za katere niso docela usposobljeni.

Se pred nedavnim je vladalo mnenje, da se morajo že v otroštvu, najkasneje pa v mladostni dobi, ločiti razvojne poti bolj ali manj sposobnih, tistih z boljšimi in tistih s slabšimi razvojnimi možnostmi. Demokratizacija družbenega življenja in samega izobraževanja je ta pravila spremenila, saj izvirajo njihovi temelji še iz razredne družbe in vodijo k socialnemu razlikovanju. Novi družbeni odnosi uveljavljajo drugačna merila — ne le pri nas, temveč v vseh naprednih vzgojno-izobraževalnih sistemih. Vsi otroci naj imajo zagotovljene čim boljše razvojne možnosti, vsem je treba pod enakopravnimi pogoji odpreti pot v življenje, jim omogočiti, da si najprej pridobijo celostno splošno izobrazbo, nato pa še temeljno poklicno izobrazbo ali vsaj usposobljenost za delo.

V skladu s temi pogledi je reforma najprej uresničila zamisel enotne osnovne šole, ki skuša pripeljati vsakega učenca kar najdlje; z usmerjenim izobraževanjem pa skušamo uresničiti še drugo zahtevo in omogočiti vsem, da pridejo po osnovni šoli še do poklicne izobrazbe ali usposobljenosti. Po letih vztrajnih prizadevanj se je osip v osnovni šoli skrčil na ozek krog učencev in tako so letos domala vsi iz zadnjega šolskega rodu potrkali na vrata srednjih šol. Tudi tisti, ki niso končali vseh osmih razredov, pa celo tisti, ki so končali šolo s prilagojenim programom. Povedali so jim, da so skrajšani programi tudi zanje, saj mora biti tudi zanje nekje prostor pod soncem v tej naši družbi, ki temelji na delu in omogoča zato vsakemu, da se usposobi za kak poklic ali vsaj za ožji krog del in nalog.

In prav pri delu s takimi manj sposobnimi ali manj učinkovitimi učenci so pravila stare srednje šole odpovedala. Nekoč se je pri manj učinkovitih učencih preprosto oprla na negativne ocene kot sredstvo dokončne selekcije, saj je bila srednja šola izbirna šola. Zdaj se učitelji zavedajo, da bi s tem pri manj sposobnih učencih sicer rešili le svoj »problem«, njim pa bi hkrati zaprli potrebne razvojne možnosti. Kadar se v posameznih oddelkih nabere nekaj ali celo veliko takih manj sposobnih, manj prizadevnih in manj motiviranih učencev, se očitno ne moremo zateči k vzgojnim ukrepom stare srednje šole, temveč moramo obravnavati celostno tako nastale okoliščine kot prihodnost vsakega posameznega učenca.

Pri letošnji prvi redovni konferenci so nekateri učiteljski zbori v takih razmerah pokazali pedagoško zrelost. Razčlenili so vzroke neuspešnosti tako v samem vzgojno-izobraževalnem delu kot pri učencih in poiskali nove možnosti, ne samo v preusmeritvi učencev v lažje programe izobraževanja ali usposabljanja (ne pa v izključitvi iz šole!), ampak tudi v samem učnem procesu. Nekateri učiteljski zbori so se ravnali po pravilih stare srednje šole: redovalna konferenca ni bila nič drugega kot inventura opominov in graj; nobene globlje analize vzrokov, nobene pobude za drugačno obravnavo neuspešnih, za iskanje novih možnosti, za kritično oceno nastalih razmer z novega zornega kota — kako odpreti tudi manj sposobnim pot do poklica in poklicne usposobljenosti.

Sodobna didaktika išče rešitve v notranji diferenciaciji — v različnem vodenju bolj in manj sposobnih, da ne zavremo v razvoju nadarjenih in ne prepustimo usodi manj sposobnih. Tako kot osnovnošolskega bo treba tudi srednješolskega učitelja za to šele usposobiti. Lahko je delati z nadarjenimi, bistrimi učenci! Kako pa ravnati na tej stopnji s podpopprečnimi? Stara srednješolska didaktika o tem ni razmišljala, za take učence se ni dosti menila; če so naključno prišli do srednje šole, jim je prejel ali slej pokazala vrata. Tudi nekdanji učni načrti niso upoštevali takih učencev. Ali so nanje mislili vsaj avtorji sedanjih skrajšanih programov srednjega izobraževanja? Ali smo stvarno ocenili, koliko znanja prinesejo ti učenci s seboj iz osnovne šole in kaj je tista podlaga, na kateri moramo graditi?

Učitelji pravijo, da je takih vprašanj še veliko. Kolikor prej se jih bomo lotili, toliko hitreje bomo našli rešitve — ne v stari srednji šoli, temveč v novi šoli usmerjenega izobraževanja in vzgoje.

dogodki
novosti

Prve ocene usmerjenega izobraževanja

Nadaljevanje s 1. strani

vzgoje in izobraževanja zahteva sodobnejši pouk, sodobna učna sredstva in pripomočke, dobro opremljene učilnice in delavnice. Če bodo sedanje zaostrene gospodarske razmere bistveno skrbile potrebno vsoto denarja, bodo posledice neizogibne. Če bomo vzgojo in izobraževanje obravnavali kot družbeno porabo in ne kot dejavnika pospešenega gospodarskega napredka, se bo to slej ali prej pokazalo tudi v gospodarstvu. Že prej pa bodo posledice vidne pri izobraževanju, saj zahtevajo učni načrti sodobne učilnice in delavnice; brez njih bodo reformni uspehi le polovični.

Reformna pričakovanja se ne uresničujejo pri izobraževanju ob delu in iz dela, ki bi jih morali obravnavati in uresničevati kot enakovredni poti do izobrazbe. Kje so vzroki za to, kdo je za to odgovoren? O tem se bo razprava bržkone šele razživela, saj tako pomembnega področja vzgojno-izobraževalnega sistema ne moremo pustiti ob strani. Koliko so krive prehodne težave, koliko nepoučenosti temeljnih organizacij združenega dela, koliko pa tudi pomanjkljivo delo strokovnih služb in samih vzgojno-izobraževalnih organizacij — to bo treba šele ugotoviti. Člani sveta za vzgojo in izobraževanje so poudarili, da bi poročilo o uresničevanju zakona o usmerjenem izobraževanju ne smelo prezreti vloge in mesta delavskih univerz ter njihovih težav pri vključevanju v usmerjeno izobraževanje.

Pred nami je tudi reforma visokega šolstva, uveljavljanje novih družbeno-gospodarskih odnosov v njem in priprava novih programov. Pri tem bo treba podpreti napredna prizadevanja delavcev v visokem šolstvu. Tudi v srednjem izobraževanju je treba krepiti odgovor-

nost učiteljev za uspeh reforme, saj so zdaj v ospredju predvsem didaktični, pedagoški in andragoški vidiki reforme.

Pospešiti priprave na proizvodno delo

Svet za vzgojo in izobraževanje je na koncu obravnaval tudi potek priprav na proizvodno delo in delovno prakso, kamor bodo v drugem polletju vključeni vsi učenci prvega letnika srednjih šol. Svet je menil, da je treba enotneje reševati neresena vprašanja in zagotoviti učencem povsod potrebne možnosti za uspešno vključitev v proizvodno in drugo delo.

V nekaterih občinah in posameznih usmeritvah priprave ne potekajo po načrtih. Zaustavilo se je že pri oblikovanju in sprejemanju samoupravnih sporazumov o medsebojnih obveznostih in pravicah pri proizvodnem delu in delovni praksi, ponekod pa celo pri temeljnih organizacijskih pripravah. Tako se dogaja, da ravnatelj nekaterih šol še prosjačijo pri posameznih delovnih organizacijah, naj sprejmejo njihove učence, le-te pa se jih otepajo. V takih primerih moramo tesno povezati uporabnike in izvajalce izobraževanja, gospodarske zbornice, sindikate in druge djeavnike. Gospodarska zbornica Slovenije pa naj spremlja in povezuje usposabljanje delavcev, ki bodo vodili učence pri proizvodnem delu in na delovni praksi. Ni dopustno, da v posameznih posebnih izobraževalnih skupnostih sprejeti 31-urni program metodičnega usposabljanja krčijo na eno ali dvodnevni seminar.

Priporočila za enotno urejanje neresenih vprašanj proizvodnega dela in delovne prakse bodo v kratkem dobili vsi, ki morajo poskrbeti za pripravo in izvajanje te dejavnosti.

JOŽE VALENTINČIČ

V prihodnje enotnejše izobraževanje pedagoških delavcev

Iz dela medrepubliške in pokrajinske komisije za reformo

Medrepubliška in pokrajinska komisija za reformo izobraževanja je 7. novembra na seji v Beogradu sprejela dva nova dokumenta: dogovor republik in pokrajin o skupnih temeljih za izobraževanje in spopolnjevanje učiteljev in drugih sodelavcev ter dogovor o zagotavljanju potrebne življenjske ravni učencem in študentom. Čeprav se nam torej včasih zdi, da poteka delo te medrepubliške in pokrajinske komisije počasi, nam številni sprejeti dokumenti in drugo pripravljeno gradivo pričajo o napsrotnem, pa čeprav vse to dozoreva počasi zaradi zahtevnosti in zapletenosti vprašanj ter zaradi nujnega usklajevanja stališč in predlogov v republikah in pokrajinah.

Poleg navedenih dogovorov se oblikuje zdaj tudi dogovor o skupnih temeljih za usposabljanje učencev in študentov za ljudsko obrambo in družbeno samozasčito v osnovnih in srednjih šolah. V načrtu je tudi priprava enotne nomenklature poklicev. Ta bo nastala tako, da bodo najprej na vzorcu delovnih organizacij iste panoge ali dejavnosti

ugotovili z analizo dela značilne poklice, jih opisali in tako postopno izoblikovali nomenklature poklicev za posamezne panoge in dejavnosti. Pred končno uskladitvijo nomenklature med republikami in pokrajinama naj bi predloge preverili v združenem delu, ki bo ocenilo in potrdilo predlagane rešitve. Po sedanjih napovedih bo delo končano do konca prihodnjega leta.

Katere novosti prinaša dogovor o izobraževanju in spopolnjevanju pedagoških delavcev?

Novi dogovor poudarja predvsem zahtevo po temeljiti pedagoški, psihološki in metodični pripravi učiteljev in njihovih sodelavcev, saj je ta pogoj za višjo raven vzgojno-izobraževalnega dela in kasnejše nenehno spopolnjevanje v poklicu. Vzgojno-izobraževalni programi bodo zato vsebovali splošnoizobraževalne, splošne strokovne in ožje strokovne predmete. Morebitne razlike v nazivih ne smejo mimo sprejetega stališča, da zahteva vzgojnoizobraževalno delo visokošolsko izobrazbo (na VI-1 in VII-1 stopnji zahtevnosti). Strokovne izpite naj bi zame-

njalo načrtno dveletno uvanje v delo v pripraviški dobi. Sicer pa naj se izobraževanje in spopolnjevanje prožno prilagajata možnostim in potrebam posameznih območij.

Dogovor o skupnih temeljih izobraževanja in spopolnjevanja učiteljev in drugih sodelavcev bodo predvidoma kmalu podpisali ustrezni republiški in pokrajinski organi, nato pa pride na vrsto priprava vzgojno-izobraževalnih programov. Republike in pokrajini naj bi v petih letih po podpisu uskladile svoje predpise z določbami dogovora.

Dogovor o skupnih temeljih življenjske ravni učencev in študentov je v pripravi že dalj časa, saj segajo prve zamisli takega dogovora še v leto 1973. Sedanji dogovor povezuje izobraževanje z uresničevanjem kadrovske politike in njenimi potrebami, ne več s socialnim vprašanjem kot nekoč. Povezava med učenci in študenti ter združenim delom naj bi usklajevala interese in potrebe po izobraževanju, sam dogovor pa naj bi spodbujal

ustvarjanje potrebnih gmotnih temeljev za študij, za izobraževanje mladih pred vstopom v delo in izobraževanje delavcev ob delu in iz dela, zlasti za zahtevnejše poklice.

Posebno skrb bo treba nameniti izobraževanju v jeziku narodnosti, otrokom naših zdomcev in izseljencev. Sicer pa naj bi sredstva za standard učencev in študentov, za njihovo prehrano, nastanitev, prevoz, učbenike, zdravstvene in kulturne potrebe zagotavljali v obliki štipendij in kreditov ter na druge načine. Na višino in merila za dodelitev teh sredstev naj bi vplivale predvsem same kadrovske potrebe združenega dela, življenjski stroški v posameznih krajih, gmotne razmere kandidatov in tudi njihovi učni in delovni uspehi.

Dogovor o enotnih temeljih za zagotavljanje življenjske ravni učencev in študentov naj bi začel veljati s prihodnjim šolskim letom.

M. PARAUŠIČ

Skupni temelji

Enotnejši pogledi na skupno vzgojno-izobražbeno osnovo

Medrepubliška in pokrajinska komisija za reformo izobraževanja je pred kratkim izoblikovala enotna stališča o skupnih temeljih usmerjenega izobraževanja in vzgoje, o vlogi SVIO, kot skrajšano poimenujemo program skupne vzgojno-izobražbene osnove na začetku srednjega izobraževanja, pa tudi o tem, kaj pojmuje kot izobraževanje za prvi poklic. Stališča medrepubliške in pokrajinske komisije so nastala po razpravljanju za okroglo mizo, ki so bila letošnjega junija v Arandjelovcu. To so v resnici sklepi, ki so jih po kritični oceni dosedanjih izkušenj pri reformi izoblikovale republike (in z njimi tudi Vojvodina), ob razvijanju SVIO kot bolj ali manj samostojnega dvehletnega programa po osnovni šoli, namenjenega nadaljevanju splošne izobrazbe in večinoma nepovezanega s strokovnim izobraževanjem in usposabljanjem za delo v posamezni stroki. V tem stališču samo potrjujejo odločitve Slovenije, ki je izobraževanje po osnovni šoli oblikovala kot programsko celoto, sestavljeno iz vzgojno-izobraževalnih programov različnih usmeritev in smeri ter zahtevnostnih ravni, brez umetnega ločevanja SVIO od strokovne vsebine. Po drugi strani pa so stališča zanimiva tudi za našo republiko, saj veljajo nekateri poudarki tudi za nas, obenem pa vodijo k večjemu poenotenju usmerjenega izobraževanja med republikami in pokrajinama.

SVIO zagotavlja, kot je zapisano v navedenih stališčih, višjo raven splošne izobrazbe vsem učencem, s tem pa tudi trdnije temelje za strokovno in nadaljnje nenehno izobraževanje. SVIO je sestavni del usmerjenega izobraževanja, ne pa od njega ločena programska tvorba. Kjer so razvijali SVIO kot samostojen nadaljevalni program splošnega izobraževanja, so bile slabe posledice vidne: SVIO je pripravljala učence predvsem za nadaljnje izobraževanje, ne pa za vključitev v delo; uvanje v delo je bilo zapostavljeno, zanemarjenih pa je bilo tudi veliko vzgojnih prvin. Zaradi obsežnih učnih načrtov je bil osip velik, nesorazmerno veliko uspešnih učencev pa se je vpisovalo na visoke šole, namesto da bi se, potem ko so si pridobili prvi poklic, že tudi zaposlili.

Zato bo treba v prihodnje bolj povezati SVIO s strokovnimi programi, z izobraževanjem za pridobitev strokovne izobrazbe. Program SVIO naj se ure-

sničuje čimbolj povezano s strokovno-teoretičnim in praktičnim programom posameznih usmeritev in smeri. Proizvodno-tehnično področje naj seznanja učence predvsem s tehniko in tehnologijo, delom in gospodarjenjem v izbrani usmeritvi, stroki ali dejavnosti, obenem pa naj jih tudi načrtno uvaja v delo. Spoznavanje splošnih zakonitosti naj spremlja tudi usposabljanje za manj zahtevna dela in naloge v kaki stroki.

Da bi izoblikovali skupne, enotne temelje usmerjenega izobraževanja in vzgoje, moramo izdelati enotna programska jedra, ki bodo skupna vsem republikam in pokrajinam, hkrati pa opredelili tudi posebno vsebino, ki izraža značilnosti in potrebe posameznih republik in pokrajin. Tem programskim sestavinam bomo nato dodali strokovni del programa, kakršnega zahteva delo v posameznih usmeritvah in smereh, strokah in dejavnostih.

O tem, kaj je prvi poklic, za katerega naj bi usposabljali in izobraževali vso mladino po osnovni šoli, govorijo zdaj stališča povsem določno: to so poklici, ki jih dosežemo s programi srednjega izobraževanja, s skrajšanimi programi in programi usposabljanja. Izjema je pedagoško področje, saj se tu izobraževanje zaradi zahtevnosti dela povečini končuje šele na visokih šolah.

Za uresničevanje sprejete zasnove usmerjenega izobraževanja je pomembno tudi stališče, da moramo šteti usposabljanje za manj zahtevne poklice, dela in naloge kot del usmerjenega izobraževanja. Tudi to usposabljanje naj poteka po družbeno potrjenih programih, ki vsebujejo, delno ali v celoti, skupno vzgojno-izobražbeno osnovo, hkrati pa seveda strokovno vsebino.

Za razliko od nekaterih prejšnjih pojmovanj stališča poudarjajo, da lahko uvrstimo SVIO v srednjem izobraževanju pred glavnino strokovne snovi, lahko pa obravnavamo SVIO tudi vzporedno s strokovnimi predmeti.

Stališča medrepubliške in pokrajinske komisije na koncu poudarjajo, da bi morali čimprej dobiti jugoslovanske učbenike in priročnike za posamezna področja SVIO in strokovnega izobraževanja. Tudi to bi pomembno prispevalo k zblizevanju in enotnosti usmerjenega izobraževanja v Jugoslaviji.

J. V.

Z optimizmom nad težave

Svet za vzgojo in izobraževanje pri RK SZDL o aktualnih reformnih nalogah

Svet za vzgojo in izobraževanje pri predsedstvu Republiške konference SZDL je na svoji seji dne 7. decembra obravnaval več gradiv s področja usmerjenega izobraževanja: akcijski načrt za uvanje usmerjenega izobraževanja v visokem šolstvu, izhodišča in merila za usmerjanje učencev srednjih šol med izobraževanjem, poročilo o izvajanju zakona o usmerjenem izobraževanju, minimalni načrt učbenikov za 1. in 2. letnik srednjega izobraževanja ter poročilo in družbeni dogovor o izgradnji domov za učence in študente.

Akcijski načrt za uvanje usmerjenega izobraževanja v visokem šolstvu dobiva postopno svojo končno podobo. V skladu z načrtom bodo višje in visoke šole v prihodnjem obdobju preoblikovale svojo dejavnost na temelju novih programov in novih družbeno-gospodarskih odnosov. Že v prihodnjem letu bodo nastale nove programske zasnove, pripravo novih programov pa naj bi končali do leta 1984, saj jih bomo že naslednje leto uvedli v prve letnike višjih in visokih šol.

V kratkem bodo dokončno podobo dobila tudi izhodišča in merila za usmerjanje učencev srednjih šol med izobraževanjem. Gradivo bomo predvidoma objavili v celoti v Prosvetnem delavcu, nato pa odprli stalno rubriko o poklicnem usmerjanju in svetovanju, saj je na šolah o tem veliko odprtih vprašanj. Tako pri usmerjanju v izobraževanje po osnovni šoli kot pri usmerjanju med izobraževanjem (izbira dokončne smeri, prehajanje v bolj ali manj zahtevne programe ipd.) bodo morale šole nameniti pozornost predvsem svetovanju učencem in staršem ter pri tem upoštevati poleg učnega uspeha še več drugih dejavnikov, ki imajo pri tem prav tako pomembno vlogo kot sam učni uspeh. Razpravljalci na seji so poudarili, da dobiva srednja šola s tem nove, zelo zahtevne naloge, na katere ni pripravljena in za katere nima vseh potrebnih možnosti. Srednje šole bodo zdaj še posebej pogrešale svetovalne službe. Ob velikem številu učencev v oddelkih bo učiteljem težko uresničevati načelo individualizacije in diferenciacije. Zato se je bati, da bodo pri usmerjanju in preusmerjanju

med izobraževanjem preveč upoštevali le učne uspehe in prezrili druge osebnostne značilnosti in nagnjenja učencev. Delegati iz srednjih šol so pri tem poudarili, da bo treba natančneje proučiti, kako premostiti programske razlike, npr. pri prehajanju iz programov srednjega izobraževanja v skrajšane programe, saj so razlike v strokovnem znanju včasih precejšnje.

V nekaterih razpravah so prišli na dan tudi druge težave, ki jih imajo zdaj srednje šole. Zato je svet za vzgojo in izobraževanje sklenil, naj bi svetovalci vseh organizacijskih enot Zavoda SRS za šolstvo obiskali vse srednje šole in ugotovili, kako se uresničujejo novi programi in kako šole pri tem premagujejo nastale težave.

V razpravi o poročilu, ki ga je pripravil Republiški komite za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo o izvajanju zakona o usmerjenem izobraževanju in bo o njem razpravljala 16. decembra Skupščina SRS, so se razpravljalci ustavljali ob posameznih še ne povsem rešenih vprašanjih. Tako vprašanje je npr. ugotavljanje kadrovskih potreb, saj imamo o tem različna predvidevanja, pa tudi še ne povsem izdelano metodologijo. Načrt potrebnih delavcev različnih profilov ne more nastati le kot seštevek potreb temeljnih organizacij združenega dela, saj moramo ob tem upoštevati še nekatere temeljne zakonitosti sedanjega gospodarskega, znanstveno-tehničnega in tehnološkega razvoja. Ko razpravljamo o dosedanjem poteku uvanja novih programov v srednjem izobraževanju in izvajanju reforme, moramo biti sicer kritični, obenem pa zavzeto razvijati usmerjeno izobraževanje in sproti premagovati nastale težave. Bitko za usmerjeno izobraževanje moramo dobiti kljub sedanjim zaostrenim gospodarskim razmeram, so poudarjali razpravljalci. In če veje iz poročila o uresničevanju zakona o usmerjenem izobraževanju zmeri optimizem, so razlogi za to utemeljeni, saj smo prehod na usmerjeno izobraževanje dobro pripravili in se zasnova usmerjenega izobraževanja dokaj uspešno že uresničuje v vzgojno-izobraževalnem delu srednjih šol.

J. V.

Pavel Lužnik: Zima na Vršču, olje, 1980 — 5. revija likovnih skupin Slovenije

Priznanja za prizadevnost

V Litiji so se letos že petič sešli delavci vzgoje in izobraževanja. Po kratkem kulturnem sporedu predšolskih otrok je o sodelovanju vzgojno-varstvenih organizacij in osnovnih šol spregovorila pedagoška svetovalka Irena Levčnik, nato pa je predsednik skupščine izobraževalne skupnosti Litija Andrej Kralj podelil štirim prosvetnim delavcem priznanja. Prejeli so jih: Majda Halilagić s podružnične šole Velika Kostreznica za uspešno vodenje raznoterih interesnih dejavnosti in za sodelovanje v družbeno-političnih organizacijah in krajevni skupnosti, vzgojiteljica Anica Hostnik iz Šmartna za pri-

zadevanje pri oblikovanju in razvijanju ustvarjalnih sposobnosti in moralnih vrednot predšolskih otrok in povezovanje z osnovno šolo ter delovnimi organizacijami. Cvetka Majstorović, učiteljica kemije in biologije na osnovni šoli v Litiji, za uspehe, ki so jih dosegli njeni učenci na raznih tekmovanjih in za odgovorno sodelovanje v samoupravnih organih šole in Ciril Vertot, ravnatelj osnovne šole v Gabrovki, za uvanje novih oblik in metod dela z učenci, sodelovanje pri akcijah v krajevni skupnosti in prizadevanje za uvedbo celodnevne osnovne šole.

B. ŽUŽEK

Veliko gmotnih skrbi

S skupščine PIS za pedagoško usmeritev

Skupščina Posebne izobraževalne skupnosti za pedagoško usmeritev se je letošnjega 8. decembra sestala na svoji 6. seji, ki jo je vodil predsednik skupščine dr. Jadran Maček. V središču obravnave so bila predvsem gmotna vprašanja, povezana s financiranjem te dejavnosti v letošnjem in prihodnjem letu. Tudi tokrat zbor uporabnikov ni bil sklepčen in bodo morali odsotni delegati dodatno v pisni obliki dati svoj pristanek na sprejeta stališča in sklepe.

»Ta «kronična» nesklepčnost in odsotnost več kot polovice delegatov iz vrst uporabnikov spodbuja k že kritičnemu razmišljanju o tem, zakaj uporabniki ne čutijo globlje povezanosti s to izobraževalno skupnostjo tako kot uporabniki v drugih posebnih izobraževalnih skupnostih in zakaj jim je dogajanje in odločanje v tej njihovi interesni skupnosti nekaj postranskega, manj pomembnega. Ali odgovorjujejo zveze med vzgojno-izobraževalnimi organizacijami uporabnikov, konferencami delegacij, delegacijami, delegati in skupščino? Ali se zatiška pri pravočasnem pripravljanju gradiva za seje, ki ima največkrat povsem stvarne vzroke, saj očitno tehnične zmogljivosti strokovne službe celotne izobraževalne skupnosti Slovenije omagujejo spritno gore gradiva, ki ga je treba nenehno pošiljati razvejeni delegatski mreži? Ali so vzroki vsebinske narave ali jih vsaj tako doživljajo delegati uporabnikov,

ko menijo, da bodo tudi brez njih lahko odločali tako, kot zahtevajo same razmere in narava stvari? Na ta in druga vprašanja bo treba najti kmalu odgovor, saj ni sprejemljivo, kot je poudaril eden izmed delegatov na seji, da oba zbora in celotna skupščina ne delujejo v normalnem sestavu in se je treba zato zatekati k dodatnim pisnim pristankom posameznih delegatov.

Posebna izobraževalna skupnost za pedagoško usmeritev tudi sicer ni rojena pod najbolj srečno zvezdo. Njeni dohodki še zdaleč ne pritekajo tako, kot bi morali, saj je po ustvarjenem dohodku (prispevkih, ki jih morajo nakazovati včlanjene organizacije) na predzadnjem mestu med vsemi posebnimi izobraževalnimi skupnostmi (za njo je samo še PIS za kulturo). Če ne bi bilo solidarnostnega prelivanja sredstev znotraj Izobraževalne skupnosti Slovenije, bi izvajalci pedagoškega izobraževanja slabo shajali. Izobraževalna skupnost je tokrat pripravila seznam tistih vzgojnoizobraževalnih organizacij, ki bi bile po naravi svojega dela morale podpisati samoupravni sporazum s PIS za pedagoško usmeritev, pa tega niso storile. Na seznamu je precej vzgojno-varstvenih organizacij, osnovnih in srednjih šol; med tistimi, ki niso podpisale sporazuma, je tudi kakšna visokošolska temeljna organizacija in delavska univerza. Vendar najdemo na tem seznamu neshetno takih organizacij, ki se jim upravičeno

niti ne sanja, da bi morale podpisati samoupravni sporazum s PIS za pedagoško usmeritev — to so npr. planinska društva, nogometni in kegljaški klubi, lovske družine, avto-moto društva in ribiške družine ter, verjeli ali ne, tudi zoološki vrt v Ljubljani. Kako je vse to prišlo na seznam zavezanecv PIS za pedagoško usmeritev, ki nosi v glavi naslov skupne strokovne službe Izobraževalne skupnosti Slovenije in datum 17. 11. 1981?

V teh okoliščinah se skupščina Posebne izobraževalne skupnosti za pedagoško usmeritev seveda ne more ogrevati, da bi se zaradi predvidenega povečanja cen v prihodnjem letu in ustreznega povečanja osebnih odhodkov (za 20 in 20,5 %) povečala prispevna stopnja, ki jo morajo plačati vzgojno-izobraževalne organizacije, saj je ta stopnja že zdaj med najvišjimi in lahko resno podvomimo v to, da je tako najbolj pravično. Zato se je skupščina zavzela za predlog, naj bi se povečala sredstva, ki jih prispeva Izobraževalna skupnost Slovenije iz združenih sredstev (od 40 na 60 %), prispevna stopnja pa naj bi se v PIS dvignila le na 2,48.

Do sprejetja finančnega načrta za prihodnje leto pa bodo izvajalci pedagoškega izobraževanja prejeli časne akontacije v višini, kot jih prejemale v letošnjem decembru.

Zaostrene gospodarske razmere se kažejo vedno bolj tudi na tem področju. Precej denarja, ki je bil namenjen iz skladov Izobraževalne skupnosti Slovenije za posodabljanje učilnic in de-

lavnice, je požrla inflacija. Delegati so zelo nezadovoljni ker organizacije Slovenijales prepočasno opremlja učilnice in delavnice, saj je prav tu dostikrat denar obležal, čeprav je bilo vsakomur jasno, da se njegova vrednost nenehno zmanjšuje, cene pa rastejo. S to delovno organizacijo se bo treba o tem ponovno, kot že pred časom, resno pogovoriti. Zaradi pomanjkanja denarja grozi ustavitev del pri izgradnji pedagoške akademije v Ljubljani, ki jo financira Izobraževalna skupnost Slovenije kljub temu, da se gradnja bliža koncu in bi jo morali v kratkem končati. Pedagoška akademija je proučila vse možnosti za zmanjšanje stroškov — na senčni strani so se odpovedali žaluzijam, delno bi se odpovedali tudi spušenim stropom, ki prekrivajo napeljave, sami bi s študenti uredili okoliščine itd. V sedanjih gospodarskih razmerah se bodo zadovoljili tudi s staro opremo, pa čeprav je neprijetno seliti staro v novo. Skupščina PIS za pedagoško usmeritev se je zavzela za to, da se najdejo za vsako ceno potrebna sredstva za končna dela, saj bi bili vsako drugačno ravnanje nedopustno, pa tudi negospodarno.

Skupščina je obravnavala še nekaj drugih splošnih in posamičnih vprašanj, ki jih bodo morale delegacije uporabnikov, ki niso bile zastopane na seji, preučiti in dati nato svoje stališče v pisni obliki. Tako bomo imeli, poleg v tehniki znanega daljinskega upravljanja, tudi »daljinsko« odločanje.

J. V.

dogodki
novosti

Kritično in zavzeto

Strokovni svet SRS za vzgojo in izobraževanje o izvajanju zakona o usmerjenem izobraževanju

Preobrazba vzgoje in izobraževanja je proces, ki zahteva skladno delovanje vseh odgovornih dejavnikov in neposredno povezovanje interesov za izobraževanje z denarnimi možnostmi in s potrebami združenega dela (ki ji nujno sledi omejevanje vseh oblik porabe) uresničevanje zakona o usmerjenem izobraževanju ne poteka čisto tako, kot smo si želeli. O tej problematiki v zadnjih dveh letih je razpravljal kritično in zavzeto strokovni svet SR Slovenije za vzgojo in izobraževanje na svoji seji, ki je med drugim obravnaval poročilo o izvajanju zakona o usmerjenem izobraževanju v šolskem letu 1981—1982.

Novi vzgojno-izobraževalni programi, ki so bili uvedeni v prve razrede srednjih šol v tem šolskem letu, so v resnici začetek vsebinske preobrazbe vzgoje in izobraževanja na srednji stopnji.

Kljub dokaj uspešnemu začetku se tisti pravi »boj« za uresničevanje preobrazbe šele začel. Kot je pokazala razprava, je še veliko kritičnih točk, nejasnosti in neusklajenosti, čeprav ni treba upoštevati skrajnih mnenj in črno-belih sodb posameznikov.

Naj naštejemo le nekatere bistvene pripombe in kritične ocene z razprave: Vloga, ali bolje odgovornost združenega dela se v tem obdobju ni v celoti uveljavila tako glede organiziranja proizvodnega dela kot tudi glede svobodne menjave dela. Šolski kolektivi še niso povsod spreminili organizacije dela, uvedli novih metod ipd. Ob sprejemanju programov učitelji ne smejo pozabiti temeljnih ciljev preobrazbe, med katere sodi zahteva, da je treba dvigniti splošno izobražbeno raven učencev in nameniti ustrezno pozornost notranji diferenciaciji in individualizaciji v vzgojno-izobraževalnem procesu. Za to morajo poskrbeti strokovne službe, učiteljski aktivni in strokovni sveti. Ena izmed kritičnih točk uresničevanja preobrazbe je proizvodno delo.

Marsikje ga obravnavajo ali poenostavljajo, češ, da je že

vsako »fizično« delo-proizvodno delo, ali pa preozko, zgolj za prihodnjo stroko; največkrat poteka neusklajeno, celo improvizirano. Upoštevati pa je treba pedagoško-didaktični in še posebej vzgojni vidik proizvodnega dela, so poudarili člani strokovnega sveta.

Glede opremljanja učilnic za strokovne predmete pa so menili, da bi bilo prav pretehtati, katerim najnujnejšim zahtevam je treba zadostiti, da bi se uresničili temeljni smotri pri strokovnih predmetih. Ob tem pa so razpravljali poudarili, da učilnic ne bo mogoče opremiti v predvidenem času zato, ker je na voljo manj denarja, hkrati pa je treba vztrajati in nadaljevati ta proces.

Proučiti bo treba, koliko so upravičene nekatere zahteve krajevnih dejavnikov po oblikovanju velikih srednješolskih centrov, kjer naj bi se izobraževalo do 4000 učencev.

Razpravljavci so menili, da se ni mogoče sprijazniti z zniževanjem gmotne ravni v usmerjenem izobraževanju, saj bi to pomenilo korak nazaj v proračunsko obravnavanje vzgojno-izobraževalnega področja.

Glede nekaterih nasprotujočih si mnenj o učnih načrtih (SVIO) je strokovni svet menil, da zahteva to osrednje strokovno vprašanje resnejšo obravnavo. Zadeve bo mogoče oceniti šele spomladi, torej po daljšem spremljanju. Veliko je bilo povedanega o učbenikih, ugotovili so, da je bilo veliko narejeno, v prihodnje pa bo treba poiskati še avtorje za nekatere učbenike. Leta 1982 bo treba smotno skriti število učbenikov za 2. letnik. (Naj povemo, da je zdaj predvidenih le okrog 150 učbenikov). Ob koncu razprave je Strokovni svet SR Slovenije za vzgojo in izobraževanje izoblikoval tako stališče: Tudi v zaostrenih gospodarskih razmerah je treba v srednjih šolah zagotoviti možnosti za strokovno delo in si prizadevati za nemoteno uresničevanje preobrazbe vzgoje in izobraževanja.

TEA DOMINKO

Vrednotenje usmerjenega izobraževanja

Največ o nagrajevanju kakovosti vzgojno-izobraževalnega dela

Zvezni odbor sindikata delavcev vzgoje in izobraževanja je 19. 11. 1981 v Beogradu priredil posvet o pridobivanju in razporeditvi dohodka v srednješolskem izobraževanju. Da je bila tema dobro zasnovana in hkrati izredno aktualna, je dokazala dobra udeležba iz vseh naših republik in obeh avtonomnih pokrajin, še bolj pa živahna in večina tudi kakovostna razprava. Posvetovanja so se iz naše republike udeležili trije delegati: Stefan Hočvar, predsednik skupne komisije za samoupravni sporazum v srednjem šolstvu, Hrabroslav Premelč, ravnatelj Izobraževalnega centra Litostroj, in Franček Lazbajer, podpredsednik republiškega odbora Sindikata delavcev vzgoje in izobraževanja.

Delegati iz Slovenije smo morali ugotoviti, da so priprave na posvetovanju žal potekale brez našega sodelovanja, videti je, da je vzrok temu organizacijski nesporednost med zveznim in republiškim odborom. Zapisal sem besedo »žal«, ker se je pokazalo, da bi se lahko razprava izognila marsikateremu problemu, če bi bil organizator med pripravami lahko uporabil tudi dosedanje dolgoletne izkušnje iz Slovenije. Tako pa so udeleženci posvetovanja kot gradivo dobili le ustrezne pravilnike Izobraževalnega centra »Josip Broz Tito« iz Uroševca, Šolskega centra Boro Petruševski iz Skopja, Tehniškega šolskega centra 10. oktobra Zenica in Sole za usmerjeno izobraževanje Lola Ribar Odžaci. Tovrstna prizadevanja na Hrvaškem ob vnaprejšnjem predloženem predlogu za »samoupravni sporazum o skupnih osnovah in merilih za vrednotenje programov dela v vzgoji in usmerjenem izobraževanju v SR Hrvaški« je kot uvod v obravnavo podal tajnik hrvaške izobraževalne skupnosti. V sami razpravi so delegati namenili največ pozornosti najbolj spornemu in najtežavnejšemu vprašanju o nagrajevanju kakovosti

vzgojno-izobraževalnega dela. Soglasno so zavrnili — nazadnje s predlagatelji vred — povprečno oceno in učni uspeh kot merilo kakovosti učiteljevega dela. Prav tako nezanesljivo je bilo tudi predlagano merilo uspešnost učencev na občinskih, republiških in zveznih tekmovanjih v znanju, saj vemo, da se takšnih tekmovanj udeležujejo praviloma le odličnjaki — teh pa je v številnih proizvodnih programih prav malo. Tam, kjer so učenci manj sposobni, pa mora biti učiteljevo delo še bolj kakovostno. Če bi torej upoštevali omenjeno merilo, bi ostalo učiteljevo prizadevanje neopaženo. Čeprav po šolah tako učenci kot učiteljski zbori dobro vedo, kateri učitelji so najbolj, je skoraj nemogoče to kakovost razpredalčkati na posamezne sestavine. Treba je torej ocenjevati celotno učiteljevo delo. Posvetovanje je tudi pokazalo, da po naših republikah zelo različno pojmujejo tudi takšna elementarna vprašanja, kot so npr. učiteljeva učna in delovna obveznost, kateri delavci so poleg učiteljev še potrebni šoli, koliko takih delavcev potrebujemo, koliko naj bo učencev v oddelkih in kako naj bodo porazdeljeni v skupine in podobno.

Razprava je jasno pokazala, da za takšne razlike ni strokovnih razlogov. Znova smo ugotovili, da ob skupnem vzgojno-izobraževalnem smotru — vzgoja in izobraževanje za delo in samoupravljanje — kaže čimprej bolj poenotiti vzgojno-izobraževalne programe tako v skupni vzgojno-izobraževalni osnovi kot v strukturnih programih. To pa je tudi pot k enotnejšemu pridobivanju in razporedjanju dohodka. S to soglasno ugotovitvijo in s predlogom, naj bi nadaljnjo pripravo skupnih izhodišč prepustili znanstvenoraziskovalnim in pedagoškosvetovalnim organizacijam, je vodja posvetovanja Vasko Raičević sklenil skoraj celodnevno delo.

FRANČEK LASBAHER

Vrstni red zahtevnosti

Iz naše vsakdanje prakse in izkušnje bi lahko trdili, da vsaka šolska reforma postavi tri osrednje naloge, če pri tem seveda zavestno izpustimo širše obležaje šolske reforme v smislu njene prepletenosti z družbenimi premiki. Najprej je treba izdelati nove učne načrte, nato pripraviti učbenike in končno pridobiti ter usposobiti učitelja za uresničevanje novega načrta. Pri vsem tem je pomembno predvsem to, da je v glavah reformatorjev šolskega sistema zelo pogostna velika zmota, ko omenjeni poenostavljeni vrstni red v izvajanju reforme povsem izenačijo s težavnostnimi stopnjami. Po tej logiki naj bi bilo namreč najtežje in najodgovornejše delo sestavljanje učnih načrtov in oblikovanje kratkoročnih in dolgoročnih smernic. Nadaljnje uresničevanje

nje izdelanih načrtov naj bi bila zgolj stvar rutine, kjer naj se izkažejo profesionalne strokovne službe in založniki s tem, da se izdajo učbeniki in usposablajo učitelji. Mnogo naših tegob v uresničevanju šolske reforme izvira prav iz takšnega prepričanja. Mnogo naših strokovnjakov in drugih strokovnih sodelavcev, ki je resnično zagnano oblikovala nove učne načrte, je s predložitvijo bolj ali manj dorečenih formulacij končala svoje delo, čeprav je bil s tem opravljen šele prvi in — lahko rečemo — najlažji korak v izvajanju reforme. Mnogo težje in še bolj odločujoče je končno usposobiti učitelja za končno uresničevanje zamišljenih idej in novitet.

BRANKO VESEL
(Delo, 27. 11. 1981)

Nikolaj Omerza: »Avtoportret«, olje 1943, eden najvrednejših eksponatov razstave Umetniki in spremljevalci v ljubljanski Moderni galeriji. Med prikazi mnogih kulturnih delavcev, ki so spremljali življenje in delo slovenskih likovnih ustvarjalcev v tem stoletju, je tudi precej lastnih podob. Saj so umetniki samim sebi vedno razpoložljivi, potrpežljivi in zanimivi model: predmet likovnega študija optične senzacije in zapis notranjega doživljanja. — Omerzovo podobo v naravni in značilni drži pri slikanju označujejo sveže, temperamentalne sproščene poteze črpic, svetle in pester barve ter bogastvo tonov, s čimer je podal svoj delno dramatični, delno lirski melanholični izraz. Osnova Omerzove slikarske izpovedi pa je trdna konstrukcija risbe. Ta umetnik in dolgoletni pedagog srednje in visoke šole je bil namreč tudi velik poznavalec likovnih ved — opisne geometrije in anatomije; tolikšen, da mu je znanje prišlo že v podzavest in njegove slike niso suho intelektualistične temveč sočne ter neposredno občutene. (T. S.)

Občni zbor Društva matematikov, fizikov in astronomov SR Slovenije

Slovenski matematiki, fiziki in astronomi so se zbrali tokrat na Bledu, kamor se radi »vračajo« s svojimi prireditvami, saj so zmeraj lepo sprejeti. Na Bledu je bil že leta 1949 prvi kongres Zveze društev matematikov, fizikov in astronomov Jugoslavije. Slovenski matematiki pa so na Bled navezani tudi zato, ker je bil v tem kraju rojen njihov prvi častni član prof. dr. Josip Plemelj, bil prvi rektor slovenske univerze v Ljubljani in svetovno znan matematik.

Dvodnevni program so udeleženci izpolnili z naslednjim sporedom. Prvi dan je prof. dr. Mitja Rosina govoril o kromodinamiki — nauku o silah v jedru. V obširni razlagi je za stanje in dogajanje v jedrih zmeraj našel preprosto prispodobo iz vsakdanjega življenja. V drugem delu so se udeleženci pogovorili o prihodnji obliki organiziranja tekmovanj — najbolj množične oblike popularizacije matematike in fizike med šolsko mladino, ki prihaja v obdobje usmerjenega izobraževanja. Po temeljiti pripravi in razpravi so ugotovili, da bodo spremembe pri

tekmovanju iz fizike le neznatne. Tekmovalci ne bodo več razdeljeni po razredih, pač pa v skupine, ki bodo imele sorodne naloge. S tem se bodo tekmovanj lahko udeležili tudi učenci iz tehničnih in drugih strok. V osnovni šoli pa bodo po zgledu tekmovanja iz matematike za Vegova priznanja organizirali merjenja sil tudi v fiziki.

Drugi dan so se udeleženci zbrali na 33. rednem običnem zboru, kjer so odborniki podali poročila o delu v minulem letu. Za uspešno delo z mladimi so letos prejeli nagrade trije člani: Jerica Lorger in Miro Cvahte iz Maribora, in Milena Kožar iz Kopra. Posebno slovesno pa so izročili diplomu častnega člana prof. dr. Franu Dominku, univerzitetnemu učitelju astronomije in graditelju Astronomsko-geofizikalnega observatorija na Golovcu v Ljubljani.

Udeleženci običnega zbora so si lahko ogledali spominsko sobo, ki jo je že pred leti uredilo društvo v spomin na prof. dr. Josipa Plemlja v njegovi hiši, vili Perun na Bledu.

CIRIL VELKOVHRH

razpravljamo

Prostovoljne dejavnosti so sestavni del razširjenega programa življenja in dela učencev v celodnevni osnovni šoli; so organizirani in usmerjeni del prostega časa učencev, v katerem celodnevna osnovna šola v sodelovanju z vzgojno-izobraževalnimi in drugimi društvenimi dejavniki (kulturnimi, telesnokulturnimi, organizacijami združenega dela, družbeno-političnimi organizacijami in drugimi) načrtuje, organizira, usklajuje in izvaja program različnih dejavnosti, med katerimi učenci v svojem prostem času svobodno izbirajo, se vanje vključujejo in v njih delujejo. Pomen teh sposobnosti je, da v skladu z razvojnimi in individualnimi sposobnostmi učencem spodbujajo, zadovoljujejo in razvijajo interese. Z delovanjem v teh dejavnostih pa razvijajo učenci tudi delovne, kulturne in druge navade in lastnosti, ki prispevajo k celotnejšemu oblikovanju njihove osebnosti v individualnem razvoju (npr. razvijanje ustvarjalnosti, samostojnosti, vedoželjnosti, kritičnosti, vztrajnosti in drugih osebnostnih lastnosti) in v socialnem razvoju (z razvijanjem različnih oblik sodelovanja in tekmovanja za medsebojno spodbujanje).

Prostovoljne dejavnosti naj bi imele zato v celodnevni osnovni šoli dvojno vlogo:

— **sprostitveno ali razvedrilno**, ker z njimi učenci zadovoljujejo nekatere svoje razvojne in individualne potrebe (po gibanju, sprostitvi, po druženju z vrstniki, po samopotrjevanju itd.) in interese.

— **oblikovalno ali usmerjevalno**, ker z njimi bogatijo svoje znanje, razvijajo sposobnosti, navade in interese in se tako vsestransko razvijajo.

Številna novejša raziskovanja ameriških, sovjetskih in drugih psihologov so opozorila, da pomenijo pri mladem človeku inte-

resi podlago za izbiro poklica; zato so prostovoljne dejavnosti pomembno sredstvo tudi za oblikovanje in razvijanje poklicnih interesov pri mladih. Razvijanje interesov pa je prav tako dolgotrajen proces in poteka vzporedno z razvijanjem celotne osebnosti. Pri mladem človeku je ta proces še posebno pomemben v dobi osnovnega šolanja. Zato je z vidika poklicnega usmerjanja organizirano in sistematično oblikovanje interesov pri mladih pred njihovo poklicno odločitvijo pomembna družbena naloga, ki jo lahko najdosledneje uresničuje v sodelovanju z družino in drugimi društvenimi dejavniki osnovna šola, zlasti pa celodnevna, zaradi svojega vsebinsko in organizacijsko obogatene programa življenja in dela.

Prostovoljne dejavnosti imajo po svoji vzgojno-izobraževalni učinkovitosti prednost pred drugimi oblikami vzgojno-izobraževalnega dela v šoli (npr. pred poukom), ker se učenci vključujejo vanje po interesih in nagnjenjih in zato v njih tudi vztrajajo. Zaradi tega je smotno, da program teh dejavnosti smiselno povežemo tudi z učnim načrtom, da bi učenci pri prostovoljnih dejavnostih ustrezno ne samo poglobljali in širili svoje znanje iz kakega področja, temveč odkrivali tudi zvezo z vsebino, ki je bila razložena pri pouku. Odkrivanje te zveze pomaga učencem dojeti povezavo med teorijo in prakso in razumeti pomen in smisel teoretičnega znanja, ki so ga dobili pri pouku. Z razumevanjem te povezave pa se bo povečala pri učencih tudi motivacija za učenje učnih predmetov iz istega področja tudi pri pouku.

Kaj je pokazala raziskava

Raziskava Življenje in delo učencev v celodnevni osnovni šoli, ki smo jo pred kratkim

Prepletanje razvedrila in ustvarjalnosti

Kako celodnevne osnovne šole uresničujejo načelo usmerjanja učencev v delo in poklic s prostovoljnimi dejavnostmi

opravili na Pedagoškem inštitutu pri Univerzi Edvarda Kardelja v Ljubljani, je pokazala, da so se prostovoljne dejavnosti v COŠ po množičnosti udeležbe učencev v posameznih področjih razvrstile tako:

- telesnovzgojne dejavnosti
- kulturnoumetniške dejavnosti
- proizvodnotehnične dejavnosti
- prirodozlovnice in družboslovne dejavnosti
- druge dejavnosti.

Ko smo ugotavljali v katere dejavnosti znotraj posameznih področij se je vključevalo največ učencev, se je pokazalo, da so med telesnokulturnimi dejavnostmi prevladovali športne igre z žogo — med temi je bila najbolj popularna košarka (604 oz. 34,5 % učencev) — med kulturnoumetniškimi je bil najbolj množično zastopan pevski zbor (419 oz. 24,3 % učencev), med proizvodnotehničnimi dejavnostmi pa ročna dela (407 oz. 23,3 % učencev), s katerimi pa so se ukvarjali predvsem deklice (351 oz. 43,1 % deklic), mnogo manj pa dečki (56 oz. 6,0 %); ti so se precej bolj množično vključevali v modelarski krožek (206 oz. 22,2 %). V vseh drugih dejavnostih so bili odstotki sodelujočih učencev bistveno nižji.

Ne bomo razmišljali o tem, zakaj so bile med spoloma pri izbiri posameznih dejavnosti tolikšne razlike. Po teh razlikah lahko le sklepamo, da so se pri izbiri svobodnih dejavnosti med spoloma interesi razlikovali, saj bi lahko nekateri dejavnosti razvrstili med »moške« in druge med »ženske«. Ugotavljamo torej lahko, da celodnevne osnovne šole niso premostile te sicer družbenozgodovinsko povzročene in zato že tradicionalne delitve med moškimi in ženskimi interesi (in kasneje tudi poklici).

Glede na to, da je temeljno funkcijo prostovoljnih dejavnosti — zbuhati, zadovoljevati in razvi-

jati interese, v katerih naj bi se že kazali tudi poklicni interesi učencev, smo želeli vedeti, koliko so prostovoljne dejavnosti v celodnevni osnovni šoli uresničevale to funkcijo. Učence smo

Odgovori učencev

	Število	%
Z njimi se nameravajo ukvarjati tudi v poklicu	381	22,6
Z njimi se nameravajo ukvarjati samo v svojem prostem času	1094	64,8
Z njimi se ne nameravajo ukvarjati niti v poklicu niti v svojem prostem času	212	12,6
Skupno	1687	100,0

Primerjava med posameznimi razredi (v raziskavi so sodelovali učenci 4., 6. in 8. razreda) je pokazala statistično pomembne razlike med razredi, vendar te razlike niso bile v prid osmošolcem, pri katerih naj bi bili nekateri interesi trajnejši in bližji prihodnjemu poklicnemu interesu, kot pri mlajših učencih. Nasprotno, odstotek teh učencev, ki so v prostovoljnih dejavnostih zadovoljevali tudi svoj poklicni interes, je bil v osmih razredih celo nekoliko nižji (94 oz. 16,4 % učencev).

Ti podatki povedo, da je bil odstotek učencev, ki so zadovoljevali ali pa odkrivali v prostovoljnih dejavnostih tudi svoje prihodnje zanimanje za poklic (kar je še posebno pomembno za prehod na stopnjo usmerjenega izobraževanja) sorazmerno nizek, saj je komaj nekaj manj kot četrtnina vseh učencev (v osmih razredih celo manj kot petina) odkrivala v prostovoljnih dejavnostih svoje trajnejše interese in prihodnjo poklicno usmeritev. Po teh podatkih pa lahko sklepamo, da so prostovoljne dejavnosti v celodnevni osnovni šoli zadovoljevale pri večini učencev predvsem potrebo po razvedrilu in sprostitvi. Pri teh učencih so imele torej le razvedrilno funkcijo, ne pa tudi usmerjevalne, kar

vprašali, ali se nameravajo s katero izmed dejavnosti, s katerimi se danes ukvarjajo v prostem času v celodnevni osnovni šoli, ukvarjati tudi kasneje poklicno. Dobili smo tele odgovore:

	Število	%
Z njimi se nameravajo ukvarjati tudi v poklicu	381	22,6
Z njimi se nameravajo ukvarjati samo v svojem prostem času	1094	64,8
Z njimi se ne nameravajo ukvarjati niti v poklicu niti v svojem prostem času	212	12,6
Skupno	1687	100,0

naj bi bila njihova temeljna naloga.

Kje so vzroki tega pojava?

Čeprav raziskava na to vprašanje ne odgovori neposredno, pa nas vendarle usmeri k iskanju vzrokov v sam način načrtovanja prostovoljnih dejavnosti. Razumljivo je, da upošteva velika večina celodnevni osnovnih šol pri načrtovanju teh dejavnosti svoje gnotne in druge možnosti, ki pa so v vsaki šoli drugačne. Zato šole zelo težko načrtujejo program prostovoljnih dejavnosti po naprej začetni zasnovi, ki naj bi temeljila na določenih načelih in bila podrejena določenemu vzgojno-izobraževalnim ciljem. Pri načrtovanju se morajo opreti predvsem na možnosti, ki so jim dane. Povsem razumljivo je, da večina celodnevni osnovnih šol veliko lažje načrtuje program telesnokulturnih dejavnosti, ker imajo za organiziranje le-teh nujno potrebne notranje prostore in zunanje površine (telovadnica, športna igrišča, šolsko dvorišče itd.) pa tudi učitelja za telesno vzgojo, ki ponavadi organizira in vodi te dejavnosti. Podobno je s kulturnoumetniškimi dejavnostmi. Tudi na tem področju imajo osnovne šole že dokajšnjo tradicijo. Imajo učitelje, ki so likovno in glasbeno

usposobljeni in ponavadi vodijo različne krožke in dejavnosti s tega področja. Pri tem imajo pomemben delež tudi učitelji slovenskega jezika in razredni učitelji, ki so po svojem profilu širše usposobljeni. Šole so ponavadi opremljene tudi s knjižnico, ki je pomembna za uresničevanje programa dejavnosti na literarnem področju (dramski, literarni, pravljčni in drugi krožki).

Precej manj možnosti pa imajo celodnevne osnovne šole za organiziranje in izvajanje različnih proizvodnotehničnih dejavnosti (zaradi težav pri vodenju teh dejavnosti, za katere velika večina učiteljev ni usposobljena, ker celodnevne osnovne šole še zmeraj premalo sodelujejo z organizacijami združenega dela, zadrugami in drugimi društvenimi dejavniki, ki bi lahko veliko pripomogli k uresničevanju programa proizvodnotehničnih dejavnosti). Vsi navedeni in še drugi razlogi otežujejo v celodnevni osnovni šoli načrtovanje vsebinsko tako razvejenega programa, da bi bila lahko v njem enakovredno zastopana vsa področja (četu bi se znotraj njih posamezne dejavnosti v vsaki šoli po vsebini razlikovale). Za razvijanje delovnih navad, za odkrivanje poklicnih interesov pa so posebno pomembne prav proizvodnotehnične dejavnosti. V teh dejavnostih večina učencev najlažje odkriva svoje mnogotere sposobnosti (ki se pri pouku ne izrazijo) in s tem razvijajo tudi svoje interese.

Za vse to bo torej treba še marsikaj narediti in si prizadevati, da bo v vsaki celodnevni osnovni šoli program prostovoljnih dejavnosti na vseh področjih čim bolj enakomerno zastopljen. Pri tem moramo nameniti posebno pozornost organiziranju proizvodnotehničnih dejavnosti, pri katerih morajo biti upoštewane tudi potrebe kraja, v katerem deluje celodnevna osnovna šola.

HELENA NOVAK

PREJELI SMO

Praksa za prakso, za boljšo šolo

Mislim, da je celodnevna osnovna šola prišla v isto obdobje, ko gledamo nanjo, že kritično, brez začetne zaletavosti: celodnevna osnovna šola za vsako ceno.

Spoznali smo, da se celodnevna osnovna šola lahko razvije le v ustreznih razmerah in ob določenih (kar precejšnjih) gnotnih možnostih. Zato je res treba temeljito poudariti, ali se bodo take naložbe obrestovale. Tudi do otrok čutimo odgovornost in le dobra, bogata celodnevna osnovna šola jim bo dala resnične možnosti za celosten osebnostni razvoj.

Prav gotovo pa bo treba še temeljito pretehtati dosedanje oblike celodnevne osnovne šole. Ni morda malce preveč toga? Ni vse preveč natrpano in utrujajoče? Ni morda pretesen časovni okvir, ki predvsem na višji stopnji osnovne šole ne ustreza in preveč vsiljivo posega v učencevo samostojnost in tako ne da pravih možnosti za širok razpon dejavnosti? Ali pa smo šole same premalo prožne in premalo pogumne, da bi oblike in delo v celodnevni osnovni šoli prilagajale željam, potrebam in posebnostim otrok, občanov in kraja?

Seveda bo lažje govoriti o uspešnosti celodnevne osnovne šole šele, ko bodo prvi rodovi, ki so obiskovali celodnevno osnovno šolo, končevali srednje šolanje. Tam se bo namreč pokazal učinek te šole, še posebej zdaj, v usmerjenem izobraževanju. Izkušnje bodo prav gotovo vsem dobrodošle. Razne znanstvene raziskave in analize do-

sežkov celodnevne osnovne šole pri nas so nujne in šele te bodo lahko podprle nekatere dosedanje dejavnosti in oblike, druge pa ovrgele. Vse to pa le za bolj zdravo in celostno razvito samopopravno osebnost prihodnjih časov.

Kljub vsem dvomom in obotavljanju ob uvajanju celodnevne šole bi rada opisala nekaj izkušenj in spoznanj, ki sem jih pridobila med petletnim delom v celodnevni osnovni šoli. Da bi opogumila in pomagala tistim, ki so se odločili za to novo obliko. Da bi govorila praksa za prakso.

Prostorske razmere

Za celodnevno obliko šole naj se odločijo le tiste šole, ki imajo dovolj prostora za vse oblike dela. Lahko smo zanj vsi, toda če ni zunanjih površin za rekreacijo in dovolj prostorov za dodatne vzgojno-izobraževalne dejavnosti, celodnevna osnovna šola ni mogoča, saj ne more uresničevati svojih smotrov in je torej le na papirju. Na pedagoški enoti v Trbovljah je prav ta problem najhujši. Z velikim prizadevanjem in težavami ga rešujemo tako, da hodijo učenci k nekaterim krožkom zunaj šolskega poslopja, in sicer: v gasilski dom (deset minut tja in deset nazaj), v prostore AMD in prostore prosvetnega društva čez zelo prometno cesto in v pol ure oddaljeno glasbeno šolo. Čeprav imajo otroci radi gibanje, jim posebno ob slabem vremenu to tekanje ne ustreza. Zaradi spremembe okolja bi bilo to sicer kar

dobro, a otrok izgubi le preveč časa za hojo, namesto da bi se igral, razvedril in se ukvarjal z dejavnostmi, ki ga zanimajo. Torej naj ne bo cilj za ustanavljanje celodnevne osnovne šole le določen, načrtovan »odstotek« v Sloveniji.

Velikost pedagoških enot v celodnevni osnovni šoli

Praksa potrjuje, da so uspešne le manjše pedagoške enote, manjše šole. Učencem v taki šoli ni števila. Mogoče je, da vsi učitelji vse učence dobro poznajo, lažje delajo z njimi, jih razumejo in se lahko poglobljajo v njihove težave. Lažje se posvetujejo z njihovimi starši, imajo čas zanje. Manjši učiteljski kolektivi so zmeraj boljši, imajo večjo vzgojno moč, so enotnejši v svojem ravnanju. Že praksa je opozorila na to, da osnovna šola ne sme biti trust. V taki šoli ravnatelj nima svoje prave vloge, ne more dobro opravljati svojih pomembnih in odgovornih nalog, skratka, ne zmora vsega. Zgubi stik z ljudmi, ne zasluži potrebnih problemov in jih ne rešuje pravočasno. Vse, kar prihranimo pri združevanju šol (saj prav nič ne prihranimo: oddelek zahteva svoje, učitelj za delo svoje, statistika svoje, računovodstvo svoje...), zapravimo s svojo vzgojno in učno neučinkovitostjo. Pametno je le tesno sodelovanje in izmenjava izkušenj med šolami.

Normativ za oddelek

Prav tako je s številom učencev v oddelku. Če smo varčevali z

oddelki, smo pa dvakrat več napravili, ker nismo mogli učencev tako intenzivno vzgajati in dati vsem tridesetim vsega, kar bi bili morali. Ne vem kako, da se tega še ne zavedamo! Saj smo zmeraj bolj nezadovoljni z učeniimi uspehi in s pripravljenostjo mladih za življenje. Ukrenimo vendarle kaj! Posebno v celodnevni osnovni šoli, kjer šola resnično prevzame vso odgovornost za napredovanje učencev, da bi se moral normativ zmanjšati. Učitelji smo vendar le samo ljudje pa tudi čudežev ne znamo delati. Če je Janeček potreben pomoči, bi mu jo morali dati. V oddelku pa je včasih tudi po pet, šest Janečkov. Kje je potem mogoča resnična individualizacija in diferenciacija? Le na papirju.

Učitelji

Res je, da dober učitelj zmora vse — toda za kakšno ceno? Ste že kdaj videli upokojenega učitelja, ki se je razdajal, kot se mora učitelj v celodnevni osnovni šoli? Pa imamo v vseh šolah dobre učitelje? Prav celodnevna osnovna šola mora zaposliti kar precej novih, tudi začetnikov. Praksa pa pove, da je potrebno kar nekaj let, preden se izkoplje iz začetniških težav, preden pridesemo teorijo, ki smo si jo pridobili v šolah, v prakso, preden obvladamo vse tehnike, spretnosti poučevanja. In rod, ki smo ga poučevali, konča šolanje mimo-grede: ali je bil dober učitelj za tako odgovorno in težko delo kdaj pošteno nagrajen? Kakšni osebni dohodki v primerjavi z

odgovornostjo, zapletenostjo in velikansko zahtevnostjo dela! Zato postajamo včasih malodušni. In nagajevanje kakovosti? Kdo pa sploh ugotavlja kakovost? Kdo jo spodbuja in neguje? Kar priznamo, da »strah z zavoda« enkrat na leto še ni dovolj. Tak obisk zapusti velikokrat hude rane, ki se dolgo ne zacelijo. Učitelji smo potrebni navsveta in pomoči, to pa nam da lahko le tisti, ki ni zgubil stika s prakso, ki ni pozabil, kakšne težave mora premagovati učitelj praktik. Učitelju bo treba več svetovati in mu ponuditi tudi več pedagoškega, metodičnega in tudi strokovnega znanja, več sprotnega spopolnjevanja, boljšega dela aktivov, več hospitacij in nastopov in analiz le-teh.

Izraba delovnega časa

Seveda, kdaj naj vse to učitelju ponudimo, ko ima ta tako natančno preračunane delovne ure — naloge z učenci v dvainštrideseturnem delovnem tednu? Tudi o tem bo nujno razmišljati ob uvajanju celodnevne osnovne šole. Ob tako administrativno natrpanem delavniku postaja učitelj stroj, ustvarjalnost in intenzivnost izginjata, pa tudi pedagoškega optimizma je zmeraj manj. V taki naglici postajamo površni pri svojem temeljnem vzgojnem delu. To pa ni dopustno.

Znanstvene raziskave celodnevne osnovne šole

Zato bo treba o normativih in učiteljevi obveznosti še veliko

razmišljati in narediti o tem tudi kakšne temeljitejšie znanstvene raziskave glede na celodnevno osnovno šolo. In to pravočasno, da ne bomo čez desetletja zvonili po toči. Mladi rodovi hitro odhajajo iz šol. Tudi v šolstvu lahko nastane velik gospodarski primanjkljaj, ki ima pa lahko še hujše posledice kot v gospodarstvu — v proizvodnji.

Bogata vsebina celodnevne osnovne šole

Ob tem kritičnem razmišljanju bo najbrž kdo sklepal, da sem proti uvajanju celodnevne osnovne šole. Da ne bo dvomov: prav uspešno delamo na naši pedagoški enoti. Še uspešnejši pa bi bili, če bi ne bilo vse težav, ki sem jih navedla. Naj podkrepim to trditev bolj določno:

Učiteljice, devetnajst nas je, rade prihajamo v šolo. V kolektiv se dobro počutimo, pa smo v celodnevni osnovni šoli že peto leto. Svoje delo se veselimo, dosežkov se ne sramujemo ne pred starši niti Zavodom SRS za šolstvo niti pred združenim delom. Lahko rečemo, da smo kolektiv, ki dobro dela, ki je na pravi poti. Zato imamo pri svojem delu uspehe in kar precej zadoščenja. Z učenci se dobro razumemo, ni disciplinskih in posebnih učnih težav. Roditeljski sestanki so dobro obiskani, govorilne ure tudi. Šolska vrata so odprta vse leto in pri pouku se zvrsti veliko staršev. Zanje najdemo zmeraj dovolj časa. Svet staršev je izredno dejaven in

Nadaljevanje na 9. strani

Dajmo otroku, kar je njegovo

Posvetimo mu več pozornosti, pravijo starši

Starši osnovnošolcev se pogosto pogovarjajo o tem, kako in koliko časa morajo pomagati svojim prvošolčkom in tudi tistim v 2., 3. in celo 4. razredu doma pri učenju. Pripovedujejo, da morajo spopolnjevati svoje znanje in iskati pomoč tudi pri znanjih, da lahko pomagajo svojemu otroku pri domačih nalogah, zlasti pri moderni matematiki pri kateri tako trdovratno vztrajajo, čeprav so to nekatere države že zdavnaj ukinile oziroma črtale iz učnih načrtov. Seveda pa vsi starši prav gotovo ne morejo pomagati svojemu otroku pri učenju. Med njimi so taki, ki imajo sami premalo znanja iz kakšnega predmeta ali pa taki, ki zaradi pre zaposlenosti tega ne zmorejo in prepustijo to delo starim staršem, ki so o tem še manj poučeni. Kaj vse že mora znati otrok v prvem razredu? Obvladati mora vseh sto simbolov — črk abecede, znati mora gladko brati in pisati. Vse to so znali tudi njihovi predhodniki, čeprav so se učili črk pisane abecede šele v 2. razredu.

Kaj vse se mora učiti naš prvošolec pa najbolj zgovorno kaže njegova težka šolska torba. Obremenjen je s šolskim delom v klasičnem pomenu že od vrta pa do male šole. Nihče se ne vpraša, ali je res že toliko psihično razvit, da lahko vse to tudi razume in dojame. Nihče se ne ukvarja dovolj resno s tem, če je predšolski otrok po svoji mentalni starosti res že sposoben za začetno branje in pisanje? Nihče — vsaj praksa kaže tako — ne misli na to, da bi se otrok moral čim več in čim dalj časa igrati. Igra je vendar pogoj za kasnejše pridobivanje delovnih navad in za odnos do dela v širšem pomenu besede.

»Otroka smo oropali otroštva« pravijo nekateri starši. Zakaj? Vse prezgodaj se namreč srečuje z resnim življenjem; vse prezgodaj ga pripeljemo v svet odraslih, vse prezgodaj doživlja neuspehe, razočaranja. Vse prepogosto zaide v položaj, iz katerega ne najde izhoda; v slepo ulico v katero so ga pripeljali odrasli s svojimi zahtevami. Ste kdaj pomislili, zakaj otrok pred kontrolno pomoči posteljo; ko prej ni imel teh težav? To je naravni strah, ki ga doživlja otrok prav tako kot študent pred izpitom, če ne še bolj. Nekdaj so govorili, da je otrok nepopisan list papirja pred vstopom v šolo. Danes pa ni več tako. Če starši pred vstopom v šolo otroka ne nauče brati in pisati, bo imel ta otrok v prvem razredu težave: zaostajal bo za vrstniki, ki so prišli to učenost že s seboj v šolo. In po njih se ravna prenekateri

učitelj. Ta tudi ne upošteva načel, ki so bila nekoč v navadi, namreč, da ne hitimo s snovjo, če je niso doumeli prav vsi učenci. Zato verjetno tudi ni več časa. Tudi z branjem in pisanjem je tako. Zakaj bi uporabljali sintetično — analitično metodo, ko pa je trenutno najbolj moderna pri nas globalna metoda, — saj jo vendar uporabljajo Angleži, Francozi in Nemci in zato jo moramo uporabljati še mi, Slovenci.

Šolstvo je v povojnem obdobju zelo napredovalo. Vendar pa smo pri tem hlastanju, kopiranju in uvajanju novega — pozabili na otroka — učenca, na bitje, ki ga pomalem spreminjamo v robota, ki samodejno sprejema vso to množico informacij, tako da na koncu že obnemore ali pa postaja živčno. Znano je, da se med osnovnošolci pojavlja čedalje več nevrotičnih otrok, da je zmeraj več takih, ki jih delo v šoli ne zanima (pri 17 letih so tudi nekateri že siti življenja); da so med njimi tudi taki, ki se le redkokdaj od srca nasmejejo, se nečesa res razveselijo. Opažamo tudi, da se naši otroci ne znajo več igrati, se sprostijo, da tarnajo, da jim je dolgčas, da se nimajo kam dati. So otroci, ki so že na zunaj zagrenjeni, otopeli, brezvoljni in celo leni in brezbrizni. Smo se kdaj vprašali, zakaj so taki? Zakaj so učni načrti tako natrpani — včasih tudi neživljenjski in suhoparni? Čemu vsa ta naglica? Čemu ta obilica snovi, čemu ta prevelik zalogaj?

Zato pomagajmo našemu otroku! Ne obremenjujmo ga z nepotrebnim, nekoristnim! Odstranimo iz učnih načrtov odvečno učno snov in dajmo otroku — učenca to, kar mu bo v življenju zares koristilo. Usposobimo ga torej za življenje in delo; naučimo ga, da bo kos težavam in nalogam, s katerimi se bo moral spoprijeti, ko bo odrasel, se zaposlil in ko bo z dobrim delom začel vračati naši socialistični družbi svoj dolg tudi kot dober samoupravljavec.

Imamo že celodnevno šolo — vendar delajo v njej še zmeraj isti učitelji, ki so že dopoldne obremenjeni z delom v razredu, da ne omenjamo še odvečnega administrativnega dela, ki jih tudi zelo obremenjuje. Ali je tako obremenjeni učitelj še sposoben opravljati enako zahtevno delo tudi popoldne, ko bi učenci potrebovali spočite mentorje in vodje dejavnosti prostega časa. Tako obremenjeni učitelj ima še ure dopolnilnega pouka. Kakšna ironija! Ta dopolnilni pouk je dopusten, ker ga dopušča učni načrt. Načrtovalci so že vnaprej

vedeli, da učenci — vsaj nekateri, ne bodo zmogli dojeti vse snovi pri pouku.

Zaradi vsega tega je na marsikateri šoli delovanje celodnevne šole lepo zapisano v samoupravnih aktih, v resnici pa so učenci bolj ali manj prepuščeni sami sebi. Dogaja se, da so pasivnejši učenci žrtve tistih razgrajev, ki se v tem času lepo znašajo nad mirnejšimi vrstniki, ker so pač premalo zaposleni.

So tudi starši, ki pravijo, čemu je sploh celodnevna šola, ko pa morajo večer za večerom sedeti z otrokom pri domači nalogi.

Če ne bi starši pomagali otrokom doma, bi bili dosežki vzgojno-izobraževalnega dela veliko bolj stvarni, bolj zaskrbljujoči. V

Lidija Kučič: Pred partizansko bolnišnico, Osnovna šola Rogatec, lik. pedagog: Jasna Prelovšek

šolah je čedalje manj časa za ponašanje in utrjevanje snovi. Zato ne krivimo učiteljev, ker pač ti morajo uresničiti to, kar je predpisano, saj so za to tudi plačani. Marsikdo od njih bi potrdil, da so za to krivi učni načrti, ki so resnično, posebno pa v nižjih razredih, prezahtevni, preobširni.

Starši negodujejo, čeprav ne na glas, ker pišejo njihovi otroci v enem šolskem letu cel sveženj kontrol; ker pišejo kontrolke tudi po dva-do trikrat na teden in še posebno zato, ker jih pišejo že skoraj pri vsakem predmetu in to v vseh razredih — tudi v prvem.

Že v prvem razredu se zahteva od učencev, da znajo delati po pisnih navodilih po zgledu preberi, napiši! Ti učni in kontrolni lističi izpodrinjajo frontalno in skupinsko delo v teh razredih. Otroci so tudi tisti, ki morajo v sodobno šolo prinašati didaktično gradivo

kot so razne sličice, razglednice, plodovi, časopisni izrezki in drugo. Če tega ne prineso, dobijo za to negativno oceno iz tistega predmeta. Ali so ti otroci krivi, če njihovi starši ne morejo kupiti revij, časopisov, enciklopedij in vsega drugega. Ali se pri tem ne poudarjajo socialne razlike med otroci, ki se že tako in tako izražajo, ko reče otrok otroku: »Mi imamo velik avto, ti pa še kolesa nimaš! Reva!« Verjemite — to se dogaja!

Pa še to je omembe vredno — namreč tekmovalstvo za bralno značko. To je lepa, koristna dejavnost otrok, če se ne bi ob tem pojavilo spoznanje: Ali bi otroci, razen nekaterih, res tudi sponatano segali po dobri knjigi, če ne bi bilo nagrajevanj? Saj je konec

koncept bralna značka in upoštevanje le-tega pri ocenjevanju slovenskega jezika, le neke vrste nagrada ali ne?

Kdaj in kdo pa naj navduši otroka za branje? Kdo jim pripoveduje in jih navdušuje za poslušanje zgodbic in branje pravljic? Jih v osnovni šoli še pripovedujejo na nižji stopnji? Še bi lahko vpraševali. Kaj pa kazni in neustrežna uporaba kazni? Jih je osnovna šola odpravila? Vsaj praksa tako kaže, pa tudi starši in učenci pravijo, da ne!

Za konec poudarimo tole: Dajmo otroku otroštvo, dajmo otroku igro in pravljico, toplino in varnost! Pri šolskem delu pa ne pozabimo, da otrok ni pomlajšan odrasli, in da ima več razvojnih obdobj, z vsemi posebnostmi, ki jih pri šolskem delu moramo upoštevati. ŠTEFANIJA CVITAN

pobude
odmevi

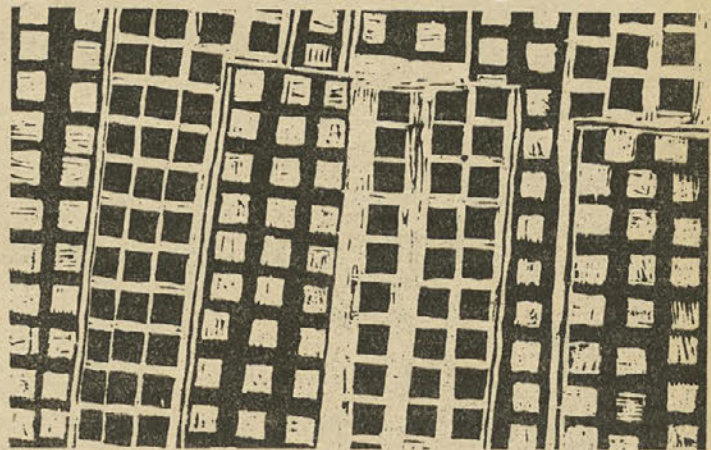
Skrb za teže prizadete otroke

Vesela sem, da je moj članek našel odziv v prispevku tovarišice iz Kranja, ki poroča, da so v Kranju že poskrbeli za teže prizadete otroke. Upam, da se je to zgodilo tudi že kod drugod in prav bi bilo, da bi nam o tem sporočili. Že v svojem prvem članku sem napisala, da skrb za prizadete vsi preveč odpravimo — češ, saj to ni naša zadeva; starše, ki imajo zdrave otroke, je kar strah misliti na to. Ko pa je prizadet naš otrok, postane zadeva drugačna. Za starše prizadetih otrok — prosvetne delavce — je zadeva toliko bolj boleča, ker vidimo, koliko daje družba za zdrave otroke, včasih kar malo preveč v primerjavi s tistim, kar odmerja teže prizadetim (ki nimajo prav nič). V naši družbi bi moralo biti poskrbljeno prav za vsakega otroka tako, kot je zanj najbolj primerno in dosegljivo. Povsem nerazumljivo je, da morajo starši za svojega otroka oskrbeti varstvo tedaj, ko so v službi, da za to ne prejema nobene denarne pomoči in da sami skrbijo tudi za otrokovo rehabilitacijo, skratka za vse. Družba naše otroke le kategorizira — proglasi za nesposobne — in postavi ob stran.

Pričakujemo, da bodo vse posebne šole poskrbele za teže prizadete otroke, podobno kot je to organizirano v Kranju.

Radi bi vedeli, kako namerava to storiti Vzgojni zavod Janeza Levca v Ljubljani, kjer je takih otrok največ. Kaj je vendar za mobilno pedagoško službo na domu tistih otrok, ki jih starši ne bi mogli vsak dan voziti v varstveni oddelk? Mobilna pedagoška služba — to je vendar nekaj, kar bi bilo najlažje in najhitreje organizirati, saj bi jo kot honorarno dodatno delo lahko

tega zdravilišča višje medicinske sestre Ivanke Metelko-Levarjeve in nato pod vodstvom sestre Prinčeve je to zdravilišče dajalo že mnogim našim prizadetim otrokom in staršem vso pomoč za telesno usposabljanje in rehabilitacijo. So pa tam vse možnosti, da se pod nadaljnjim pravilnim vodstvom razvije tudi središče seminarjev za splošno usposabljanje naših otrok in njihovih staršev za nego in vzgojo otrok. Problemi so le denarni, saj socialno zavarovanje plača bivanje in oskrbo v zdravilišču le za otroka. Ker pa potrebujejo naši otroci stalno varstvo, mora z njimi eden od staršev in ta mora sam plačati oskrbo v zdravilišču. Prav bi bilo, da bi delovne organizacije, kjer so starši zaposleni, priskočile na pomoč in plačale staršem stroške bivanja v zdravilišču iz sklada za izobraževanje, saj se starši na seminarju Zveze društev za duševno nerazvite SRS usposabljaajo za posebno pedagoško delo in posebno medicinsko nego. To ne bo odveč nobenemu pedagoškemu delavcu, saj bo širil med svojimi učenci v šoli zanimanje in pravilen odnos do prizadetih oseb; to pa je gotovo pomemben del našega pedagoškega dela in humanega odnosa do prizadetih. Povedati moram, da je nekaj delovnih organizacij to že storilo. Med njimi je res največ šol, ki svojim uslužbencem — staršem prizadetih otrok tako zelo pomagajo moralno in gmotno. Starši smo veseli te pomoči, saj pomeni, da v naših kolektivih nismo zapostavljeni. Tako se nam je večkrat dozdevalo, ko so naši sodelavci odhajali na razne izobraževalne seminarje, na Didacto in drugam, mi pa zaradi bolnih otrok nismo mogli z njimi nikamor — tudi na sindikalni izlet ne. Zdaj

Hinko Mihelič: Veliko mesto, Osnovna šola Franjo Malgaj Šentjur, lik. pedagog: Ivo Brodež

sprejeli sodelavci oddelka za srednje prizadete, otroke v Jaršah.

Prosimo za odgovor! Starši smo postali že nestrpni — naši otroci nezadržno rastejo, mi jim pa ne znamo pomagati, da bi kar najbolj razvili njihove sposobnosti. Po krivici poslušamo očitke specialnih pedagogov: »Začeti bi morali bolj zgodaj...« Kako začeti, ko pa ni bilo nikogar, ki bi nam kaj pokazal! Vsakdo je le ugotavljal, nikogar pa ni bilo, ki bi z našim otrokom tudi delal. Sami delamo z njimi, kar vemo in znamo. V veliko pomoč so nam seminarji Zveze društev za pomoč duševno nerazvitim SRS, kjer se starši usposabljaajo za nego in vzgojo naših otrok. Vendar pa so to le enotedenski seminarji, ki nas ne morejo vseh zajeiti. Zadnje leto smo imeli tritedenski seminar v otroškem zdravilišču v Kranjčevici, kjer nam je višja medicinska sestra Anica Princ, ki sodeluje pri vodstvu tega zdravilišča že veliko let, dajala vso pomoč in podporo. Pod vodstvom nekdanje direktorice

pa se gremo lahko tudi mi izobraževati z našimi otroki vred.

Pomisliti je treba tudi na to, da imamo pedagoški delavci že nekaj pedagoške izobrazbe in precej izkušenj pri delu z otroki, da se zato radi in uspešno poglabljamo v posebno pedagoško izobraževanje za naše otroke, samo organizirati ga je treba in nas naučiti, da bomo znali delati z našimi otroki, pa tudi z otroki drugih staršev, ki niso pedagoško usposobljeni, da bomo znali usposabljaati tudi njihove otroke in svetovati staršem; to pa je naloga posebnih šol, oddelka za posebno pedagogiko na pedagoški akademiji in oddelka za psihologijo na univerzi. Za pravilno nego naših otrok pa prosimo, da nam priskočijo na pomoč tudi društva medicinskih sester.

S skupnimi močmi bomo lahko rešili naše težke probleme, ki smo jih pospešeno začeli reševati v letu prizadetih. Naj z novim letom vse to ne premine, ampak naj se nadaljuje in dopolnjuje! MATI — PROSVETNA DELAVKA

Praksa za prakso, za boljšo šolo

Nadaljevanje s 4. strani

nam pomaga reševati najrazličnejše probleme. Sodelujemo s krajevno skupnostjo in vsemi društvi v njej (izposoja prostorov, pomoč pri interesnih dejavnostih, predavanja...)

Obiskali smo že vse organizacije združenega dela v našem okolišu. Dve organizaciji združenega dela sta prevzeli pokroviteljstvo nad našo pedagoško enoto in nam moralno in gmotno pomagata reševati težave. Posrečilo se nam je pridobiti tri najst zunanjih sodelavcev, ki v prostem času uspešno vodijo interesne dejavnosti.

Nove oblike dela

Ob koncu prvega polletja predstavimo staršem vse interesne dejavnosti na tradicionalni prireditvi — Mozaik prostega časa, povezani z razstavo izdelkov.

Pravi praznik pa je 10. maj — dan naše pedagoške enote, ki smo si ga izbrali v čast in spomin velikega učitelja, pisatelja, misleca in revolucionarja Ivana

Cankarja, po katerem nosi naša pedagoška enota ime.

To je dan, ki je po vzgojnosti najbolj bogat. Tokrat povabimo upokojene učiteljice, ki ponovno stopijo v razred med učence. V oddelke povabimo predstavnike najrazličnejših poklicev in učenci se z njimi pogovarjajo; povabimo literarne ustvarjalce in ilustratorje, ki podelo na slovesni prireditvi bralne značke; učenci si ogledajo še dober slovenski film, učitelji pa ta čas sedemo za okroglo mizo — le-to pripravi svet staršev s predstavniki družbeno-političnih organizacij, krajevne skupnosti in organizacij združenega dela, društvi in sveta staršev. Pogovorimo se o uspehih in zadevah, ki jih bomo lahko le skupno rešili.

Možnosti strokovnega spopolnjevanja

Tudi strokovnosti namenimo kar precej pozornosti. Na študijskih sestankih predelamo strokovne teme iz sodobne pe-

dagogike, pripravimo štiri vzorne nastope. Vse skupaj razčlenimo in skušamo svoje vzgojno-izobraževalno delo v razredu stalno izboljševati.

Delovna vzgoja in samouprava

Posebno skrb smo namenili delovni vzgoji, kjer ima pomembno vlogo zveza prijateljev mladine in se izkaže samouprava učencev. Učenci so delovni na šolskem vrtu, delajo pa še tudi v pionirski hranilnici.

Posebno skrbimo za zdravje učencev in zato tesno sodelujemo z ambulantno.

Se in še bi lahko naštevala razne dejavnosti in tekmovalna (športna značka, prometna značka, gasilska značka, vesela šola, natečaj JPI, glasilo...). Vse to bogati učnovzgojni program naše celodnevne osnovne šole.

Tudi učiteljice lepo sodelujemo: pomagamo druga drugi, prav to pa nas spodbuja, bogati vsebino našega dela, saj se med

seboj dopolnjujemo. Vsaka izžareva svoje dobre lastnosti na celoto in delovni učinek — tokrat vzgojno-izobraževalni — je lep, razveselje.

Delo in življenje v celodnevni osnovni šoli na naši pedagoški enoti je dokaz, da je mogoče dobro delati. Tudi občani imajo zmeraj veliko razumevanja za naše gnotne potrebe in druge probleme. Vse se izboljšuje. Počasi bodo le postali ljudje resnični samoupravljavci. Vsaka stvar potrebuje svoj čas, da dozori. Priznajmo: doslej so uspevale le zamisli tistih, ki so jih znali čim glasneje povedati, zdaj pa je čas naklonjen tudi kritični besedi.

Ob takem razvoju se ni treba bati nove šole. Saj ni pomembna oblika, pomembna je njena vsebina. Dobro vsebino pa lahko ustvari le dober učitelj, zato bo treba njegovo delo dodobra spoznati in tudi ustrezno nagraditi.

NANDA GUČEK

predšolska
vzgoja

Vrtec med statvami

Pirot je bil nekoč znan po svojih preprogah, siru in gumijastih opankah. V zadnjih desetletjih pa je to mesto v podnožju Stare planine doseglo visoko razvojno stopnjo industrije. Zdaj poznamo Pirot predvsem po tem, kaj ustvarjajo in kako živijo njegovi tekstilni delavci. O njegovi prihodnosti pa nam precej pove skrb, ki jo namenja otrokom.

Predšolska vzgoja ima v Pirotu bogato tradicijo. Prve ustanove so nastale že v dvajsetih letih našega stoletja. Zdaj je otroško življenje organizirano pestro in bogato. Otroški vrtec »Čika Jova Zmaj« ima pet namensko grajenih in sodobno opremljenih stavb; vsi v njem zaposleni delavci imajo ustrezno strokovno izobrazbo. Vrtec ima poldnevno bivanje za otroke, stare od šest do sedem let in dnevno bivanje za skupine otrok, stare od šest mesecev do treh let in od treh do sedem let. V dnevnem bivanju je prostora za 400, v poldnevem pa za 700 otrok. V organizirano družbeno varstvo je tako vključenih več kot 95 odstotkov mestnih in vaških predšolskih otrok. Ta visoki odstotek je dosežek sodelovanja skupnosti otroškega varstva z združenim delom.

Otroški avtobus zbere vsak dan okoli 200 dečkov in deklic kar iz 26 vasi. Večina jih je v poldnevem bivanju, ki vključuje pripravo na šolo. Do leta 1985 bodo zgradili še dve poslopji, ki bosta sprejeli še 200 otrok.

Najlepšo in najbolj domiselno oazo otroške nege, igre in radoživosti pa najdemo v tovarni oblačil Prvi maj. To najmlajše otroško naselje v Pirotu, ki so mu dali ime Prvomajski cvet, so odprli leta 1975. To je zgled, kaj vse lahko naredimo za otroke, da niso prizadeti zaradi zaposlenosti staršev, pa tudi za starše, da niso v skrbeh, ko odhajajo na delo. Ker sta med zaposlenimi v Prvem maju dve tretjini žensk, je šele ta vrtec omogočil delo v dveh izmenah.

Polovico denarja za vrtec je dala tovarna. Prvomajski cvet lahko sprejme 200 otrok od 6.

meseca starosti, odprt pa je vsem predšolskim otrokom. Denar za temeljno dejavnost prispeva skupnost otroškega varstva, drugega pa tovarna in delno tudi starši.

Prvomajski cvet, ta vrtec med statvami, je pravo doživetje tudi za odrasle obiskovalce. Kar vidite — zgradba, okolica, notranjost, organizacija dela — vse to presega pričakovanja. Delovne sobe imajo teraso, v sredini stavbe je atrij z vodnjakom, okrog njega so drevesa, zelenice in otroška igrišča. Vrtec je v velikem parku ob reki, sredi parka pa je velik zajec iz belega marmora, ki ga je izdelal francoski kipar C. Lose.

Tak vrtec ob tovarni, sredi zelenic in vodnjaka so si matere delavke, že zdavnaj želele. Zdaj se lahko posvečajo delu, ne da bi jih skrbelo za otroke. Tovarna je dobila novo življenje, matere prihajajo na delo skupaj z otroki, z avtobusom, ki se ustavlja vsak dan ob isti uri pred njihovim domom. Skupaj se vračajo — matere na delo, otroci pa k igri. Tudi med odmorom matere lahko obiščejo otroke, včasih pa jih lahko popeljejo kar v tovarniško dvorano, kjer delajo. Tako pravijo, da matere in otroci živijo življenje Prvomajске.

V industriji oblačil Prvi maj so spoznali, da standard delovnih ljudi niso samo avtomobili in televizorji, temveč tudi človeka vredno okolje. Standard — to je tudi cvetje, nova slika, kip ali tapiserija, vodnjaki in labodi. To so tudi športna igrišča in knjižnica, ambulante in frizerski salon, restavracija družbene prehrane in seveda tudi — topel, živahen in sodobno opremljen otroški vrtec. V njem je bogastvo, lepota in občutek varnosti. Titove besede »človek je največje bogastvo« so tu spremenili v dejanja.

Za dosežke pri družbeni skrbi za otroke in za dobro organizacijo vzgojnega dela je otroški vrtec pred kratkim prejel posebno priznanje republiške skupnosti otroškega varstva Srbije.

MOMČILO PARAUŠIĆ

Kako preprečevati nasilje

Prosvetni delavec — 23. novembra, Nasilje in okrutnost

Res je, vzemirili smo se, za-skrbljeni smo, sprašujemo se — kako je mogoče in zakaj. Slišali smo za primere, ko mladi ljudje ne najdejo izhoda iz stiske in sami izberejo smrt. Zdaj smo priče grozljivemu posegu napačnosti na drugega, sošolca, prav tako mladega človeka. Članek »Nasilje in okrutnost« poziva k brezkompromisnemu boju proti tem pojavom, k odpravljanju ravnodušnosti do moralnih vrednot naše socialistične samoupravnice družbe, poziva k odgovornosti in akciji.

Skupnost vzgojno-varstvenih organizacij SRŠ je leta 1978 na svojem prvem posvetovanju uvrstila vprašanje preprečevanja nasilja otrok na svoj dnevni red. Odtlej smo v predšolski vzgoji na to še bolj pozorni tudi pri vsakodnevem delu z otroki in starši. Najbrž pa ta skrb ni dovolj načrtna, pa tudi v vseh okoljih je ni dovolj.

Zmeraj znova se potrjuje antični pedagoški aksiom »Otrok je človekov oče«. Odgovornost predšolske vzgoje v družini ali v družbeni organizaciji je velika, saj je končni cilj vseh vzgojnih prizadevanj opredeljen takole:

Kakšnega človeka — za kakšno družbo oblikujemo. Za prva otrokova leta pa je pomembna (če zožimo to razmišljanje na problem v naslovu) **prevencija!** Preprečevati moramo torej morebitni razvoj otroka v agresivno osebnost. Kje vidimo v institucionalni predšolski vzgoji na tem področju svoje naloge?

— Primerno moramo zadovoljevati otrokove primarne biološke in socialne potrebe.

— Otroku je treba omogočiti dovolj gibanja in sprostitve na svežem zraku.

— Ustvariti je treba tak pedagoški red, ki upošteva otroka kot osebnost z vsemi psihološkimi značilnostmi in družbeni cilj: vzgojiti socialistično, individualno razvito osebnost.

— Starše moramo pedagoško izobraževati, tako da bodo znali premagovati stališče patriarhalne vzgoje in prevzeti stališče družine z demokratičnimi vzgojnimi nazori.

— Vse pedagoško osebe, ki neposredno dela z otroki, se mora nenehno izobraževati in vzgajati.

MAJDA VUJOVIĆ

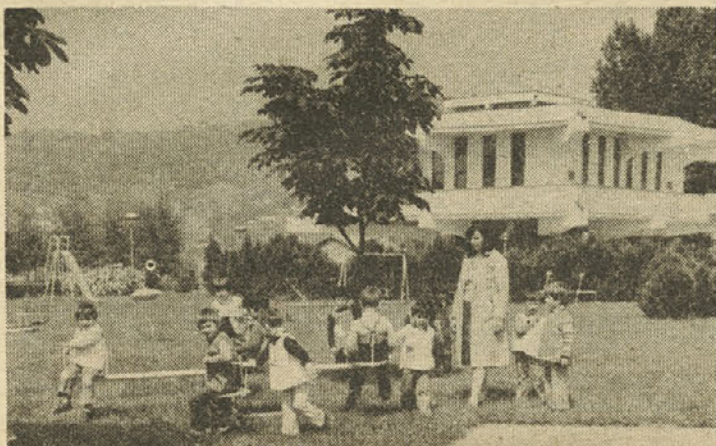
Vezi med vzgojno-varstvenimi organizacijami in osnovnimi šolami

Vezi med vzgojno-varstvenimi organizacijami in osnovnimi šolami postajajo iz leta v leto trdnjše in prinašajo novo kakovost v delo obeh vzgojno-izobraževalnih področij. Cilj tovrstnega sodelovanja — neprekinjen vzgojno-izobraževalni proces tedaj, po prehaja otrok iz vzgojno-varstvene organizacije v osnovno šolo — veliko prispeva k smotnosti vzgoje in izobraževanja. Prehod naj bi bil kar najbolj nemoten in neprekinjen, težave v prilagajanju na šolski način dela čim bolj omiljene, otroci pa pripravljeni na novosti, ki jih morajo sprejeti že na začetku svojega šolanja.

Vendar se ponekod pojavljajo težave, ki izvirajo iz nenačrtnega sodelovanja, zato bi morala vsaka vzgojno-varstvena organizacija in osnovna šola pripraviti v ta namen poseben načrt in naloge v njem operativno določiti. Prav gotovo se zatika tam, kjer letni delovni načrti ne vsebujejo teh sestavin ali pa tam, kjer naloge niso natančno opredelili. Veliko

kokrat se zgodi, da učitelj nima časa in možnosti za sodelovanje z vzgojno-varstveno organizacijo.

Ključ učinkovitega sodelovanja je neposreden stik med vzgojiteljem v oddelku priprave otrok na šolo in učiteljem, ki bo poučeval otroke v prvem razredu. V mestnih središčih je taka povezava težavna, saj ponekod otroke iz enega oddelka priprave na šolo porazdelijo v več osnovnih šol in še več razredov. V takih primerih se porazgubi veliko informacij o otroku, ki jih učitelj mora poznati, da bo lahko uspešno delal z novincem. Pri tej nalogi mu lahko nekoliko pomagajo svetovne službe, v celoti pa jo je težko uresničiti. Dobro se povezujejo vzgojitelji in učitelji v manjših krajih, tam, kjer imajo samo eno šolo in eno vzgojno-varstveno organizacijo, ali pa so vzgojno-varstvene enote delovne enote osnovnih šol. V teh primerih si izmenjujejo potrebne informacije, imajo hospitacije in podobno.

Otroško naselje Prvomajski cvet v Pirotu

Medsebojno obveščanje vzgojiteljev in staršev

Da bi družina in vzgojno-varstvena organizacija v različnih okoljih in različnem času skladno vplivala na otroka, je pomembno sodelovanje, v katerem se bo razvila medsebojna obveščenost.

Vzgojitelji bodo obveščali starše o tem, kako in v kakšnih razmerah se otroci v vzgojno-varstveni organizaciji aktivirajo in osamosvajajo pri pridobivanju novega znanja in navad in katere so najprimernejše metode in oblike usmerjanja te aktivnosti.

Starši bodo obveščali vzgojitelja, v kakšnih razmerah se otrok razvija v družini, kakšne sposobnosti ali možnosti kaže, to je za vzgojitelja še posebno pomembno, če hoče na vsakega otroka vplivati tudi posamično.

— O čem lahko vzgojitelj obvesti starše?

Čas, ki ga otroci preživijo v vzgojno-varstveni organizaciji, je izpolnjen z najrazličnejšimi dejavnostmi. Nekatere dejavnosti zadovoljujejo osnovne otrokove potrebe: hranjenje, gibanje na čistem zraku ali počitek.

Pri drugih dejavnostih se otroci uče določenega reda in opravil, ki so nujna za zadovoljevanje lastnih potreb: osebne higiene, preoblačenja, pospravljanja prostorov po igri, shranjevanja igračk na določen prostor itd.

S posebnimi dejavnostmi otroci pridobivajo določena znanja, razvijajo spretnosti ali pridobivajo navade. Tako je z dejavnostmi, kjer se seznanijo z novimi pojmi o naravi in družbi, o odnosih med predmeti in ljudmi, kjer pojejo, oblikujejo, rišejo itd.

Pomembno je, da starše seznanimo, da otrok v vzgojno-varstveni organizaciji ni samo v varstvu, ampak da je tudi dejav. O vseh teh dejavnostih in doseženih rezultatih obveščajo vzgojitelji starše oziroma starši bi se morali zanimati za vse, kar se do-

Veliko informacij o otroku — prihodnjem prvošolcu lahko da učitelju šolski svetovni delavec, manj pa starši ali vzgojitelj. Vemo tudi, da je vzgojitelj, ki je vodil otroka v oddelku priprave na šolo, prava zakladnica vseh tistih informacij, ki zanimajo učitelja.

Starši dajo le malo informacij o otroku pred vstopom v šolo, saj naveže učitelj stik z njimi ponavadi šele 1. septembra, tedaj ko pripeljejo otroke prvič v šolo. Tudi če spozna učitelj starše samo na roditeljskih sestankih za pripravo otrok na šolo ali na sklepih prireditvi, ne more dobiti ustreznih podatkov.

Učitelji dobijo v glavnem podatke o družini, o strokovnih sposobnostih (podatki iz testov), o zdravju in o posebnostih v razvoju. Zelo malo pa zvedo o zanimanju za razne dejavnosti, sposobnostih in nagnjenjih otrok. Prav ti podatki pa bi mu zelo pomagali pri motivaciji otrok, usmerjanju v dejavnosti in podobno. Otrokova prirojena nagnjenja se lahko zabrisajo že v predšolski dobi, učitelj pa ima še manj možnosti kot vzgojitelj, da bi nagnjenja in interese otrok odkrival in jih primerno usmerjal. In ne nazadnje: ta podatek bi lahko pomagal tudi pri poklicnem usmerjanju otrok.

Le malokateri vzgojitelj dobi vrnitvene informacije o uspešnosti otrok po končanem prvem razredu osnovne šole, saj nima merskega instrumenta za ugotavljanje otrokove uspešnosti. Otrokov uspeh v prvem razredu pokaže tudi uspešno otrokovo in vzgojiteljevo delo v obdobju, preden gre otrok v osnovno šolo. Taka vrnitvena informacija o

otrokovem uspehu ima lahko več pomenov in veliko koristi. Predvsem je to informacija o uspešnosti vzgojiteljevega pedagoškega procesa ter o uspešnosti vzgoje v družini, informacija o uspešnosti otrok na posameznem vzgojnem (predmetnem) področju (korekcija programa). To je lahko primerjava uspešnosti tega rodu z rodom otrok, ki je trenutno v oddelku priprave na šolo. Vzgojitelj seznani s tem učitelja, ki bo tako lahko predvidel, kako zahteven in težaven bo vzgojno-izobraževalni proces za otroke, ki bodo prišli v njegov razred.

Da bosta lahko vzgojitelj in učitelj dobro delala, morata poznati programe obeh področij: vzgojno-izobraževalni program v oddelku priprave na osnovno šolo in vzgojno-izobraževalni program v 1. razredu osnovne šole. Poiskati morata skupne značilnosti, »stično točko«, na prehodu iz enega na drugo področje, tako da vzgojno-izobraževalni proces ne bo prekinjen.

Ponekod vse te naloge že rešujejo na skupnih strokovnih aktivnih vzgojiteljev v oddelkih priprave otrok na šolo in učiteljev v 1. razredu osnovne šole. V strokovnih aktivnih se obveščajo, si izmenjujejo izkušnje ter organizirajo hospitacije, na podlagi katerih dobijo vpogled v programe in tudi v metode in oblike dela. In kar je najpomembnejše: dogovorijo se o tem, kako je treba pripravljati otroka na šolo, da prehod iz vzgojno-varstvene organizacije v šolo ne bo prenegel.

V prihodnje bo treba tudi tam, kjer uspešne oblike sodelovanja med vzgojno-varstveno organizacijo in osnovno šolo še niso začele, ustvariti ustrezne možnosti za sodelovanje in spodbuditi vse tiste dejavnike, ki bodo pripomogli k tovrstnemu povezovanju.

ZMAGA GLOGOVAC

Kdo pozna otroka — na stezici onkraj bloka...

Stema verzoma iz pesmi Jožeta Snojca je Vzgojno-varstvena organizacija »Tončke Mokorelovec« Tržič vabila na razstavo »Dobra knjiga za predšolske otroke«, ki jo je pripravila s knjižnico Tržič, knjigarno DZS Tržič in založbo DZS Ljubljana 25. in 26. novembra. Razstava je bila namenjena staršem vseh predšolskih otrok — ne samo tistim, ki imajo otroke v dnevnem varstvu. Ogledali so si jo v vrtcu Krajevne skupnosti Bistrica, ki je novo sodobno naselje blokov.

Posebne razstave je bila, da so na njej prikazali tudi knjige, ki jih iz estetskih, idejnih in pedagoških razlogov ne priporočamo. Na razstavi smo lahko dobre knjige tudi kupili, slabih pa ne. Izredno veliko staršev si je prišlo ogledat to razstavo, ki je bila vzgojno pomembna zlasti zato, ker so otroci lahko sami izbirali knjige. Zelo malo je bilo najmlajših, ki so sami od sebe začeli brskati najprej po neprimernih knjigah; več je bilo staršev, ki so lahko prvič videli in se pod strokovnim vodstvom prepričali, katera knjiga je dobra in katera ne. Med otroke je prišel tudi pesnik Jože Snoj. Posebna privlačnost tega srečanja pa je bila domiselna predstavitev njegovih del, ki jo je pripravila prizadavna knjižničarka tovarnišča Kunšičeva. In še ena zanimivost: Državna založba Slovenije je podarila vrtcu veliko lepih knjig.

MAJDA VUJOVIĆ

razumeti, kdo bo prišel ponj in če pride tretjič po otroka sosed, ker je mati objokana zaradi spora z očetom, to so že podatki, ki pričajo o razmerah, v katerih otrok živi.

Takšne družinske razmere se kažejo v otrokovem obnašanju in vzgojitelj ga bo bolje razumel in primerno ukrepal, da bo nadomestil tisto, kar otrok v družini pogreša.

Obveščanje staršev o otrokovem vedenju v družini je pomembno tudi zaradi preverjanja, koliko so otrokove izjave o dejavnostih v vrtcu in o vzgojiteljevih zahtevah resnične. Otrokova domišljija in njegove želje so v vsakodnevnih pogovorih tako pogoste, da večkrat meša izmišljeno z resničnim: vzgojiteljeve zahteve in dogajanje v vrtcu lahko poveličuje ali podcenjuje. Če bi starši verjeli tem otroškim izjavam, bi se zdelo, da vzgojitelji zahtevajo od otrok nekaj, čemur vsi otroci ne morejo vedno ustreči. Torej ni odveč kdaj pa kdaj v načrtovanem ali v spontanem pogovoru z vzgojiteljem omejiti otrokove zahteve doma, da bi enotno ravnali, kadar začne otrok pretiravati in si izmišljati.

Starši morajo dati pobudo za obveščanje vzgojiteljev tudi, kadar sodijo, da ravnanje vzgojiteljev ali tisto, kar je v vzgojno-varstveni organizaciji dogovorjeno in velja za vse otroke, ni v skladu z interesi otrok.

Dr. LJUBICA PRODANOVIĆ

(Odlomek je iz knjige Vzgojitelj in starši — prispevek k metodiki sodelovanja s starši v vzgojno-varstveni organizaciji, ki je izšla pred kratkim pri Dopolni delavski univerzi Univerzum v Ljubljani)

Metodika obrambe in zaščite

Če razčlenimo učni načrt obrambe in zaščite za srednje šole, ugotovimo, da ga sestavljajo po obsegu in vsebini zelo različne učne enote. Za obravnavo posameznih enot predvideva učni načrt ponekod samo 1 do 3 ure (npr. pri obravnavi pravic in obveznosti občanov pri obrambi domovine, pri obravnavi ročne bombe ali ročnega minometa); za nekatere zahtevnejše teme pa predvideva tudi po

mo, tako vsebinsko kot metodično, pravo podobo učnega procesa.

Tako načrtovanje vzgojno-izobraževalnega dela se vsiljuje učitelju tudi samo po sebi. Če ima za obravnavo brzostrelke ali ročnega minometa na voljo po 3 učne ure, se mu odpira predvsem vprašanje, kako naj v tem času organizira delo in usmerja celoten pouk, da bodo učenci na koncu vsake enote obvladali

ustreznih spretnosti, obvladovanja tega orožja in na njegovi uporabi. Po tem moramo načrtovati in organizirati tudi učni proces tako, da bodo učenci postopno, ob razlagi in demonstraciji, predvsem pa ob praktičnih vajah obvladali predvidene naloge.

Metodično oblikovanje krajših učnih enot

Sodobna didaktika zahteva, da moramo skrbno načrtovati celoten učni proces, vnaprej predvideti tako učiteljevo dejavnost kot dejavnost učencev, tako razlago in predelavo učne snovi kot tudi uporabo spoznanih pojmov in načel, pravil in postopkov. V tako zasnovan učni proces moramo uvrstiti — sproti in še na koncu enot — vrnitveno informacijo o tem, kako učenci sprejemajo in razumejo snov, koliko soglašajo z razloženimi načeli in stališči ter kako obvladujejo in na koncu tudi obvladajo predvideno praktično znanje.

Če sledimo novejšim spoznanjem didaktike, zlasti še programiranega pouka, moramo skrbno razčleniti učni proces na manjše enote ali učne korake. Pri temah, kjer je za obravnavo

predvidena samo ena učna ura, je načrt preprost. Tako temo (npr. zaščita in dekontaminacija hrane in vode) bomo obravnavali približno takole:

● **Z uvodno razlago ali s pogovorom** bomo vpeljali učence v novo poglavje, vzbudili v njih zanimanje in si zagotovili, da bodo res sodelovali.

● **V prvem učnem koraku** bomo razložili vpliv radiacijske in kemijske kontaminacije na hrano in vodo ter načine in sredstva za njuno zaščito. Razlagi sledi krajši pogovor ali druga oblika uporabe novih spoznanj ter njihove povezave s prejšnjim znanjem in snovjo drugih predmetov.

● **V drugem učnem koraku** bomo razložili dekontaminacijo hrane. In spet bo pogovor utrdil nova spoznanja in jih povezal v celoto.

● **Na koncu učne ure** bomo skupaj povzeli bistvena spoznanja, ki naj bi si jih vsako zapomnil.

Tako zasnovana učna ura bo razgibana in bogata, učitelj in učenci se bodo izmenjavali v dejavni vlogi, za dolgočasje in ne-

delavnost učencev ne bo priložnosti.

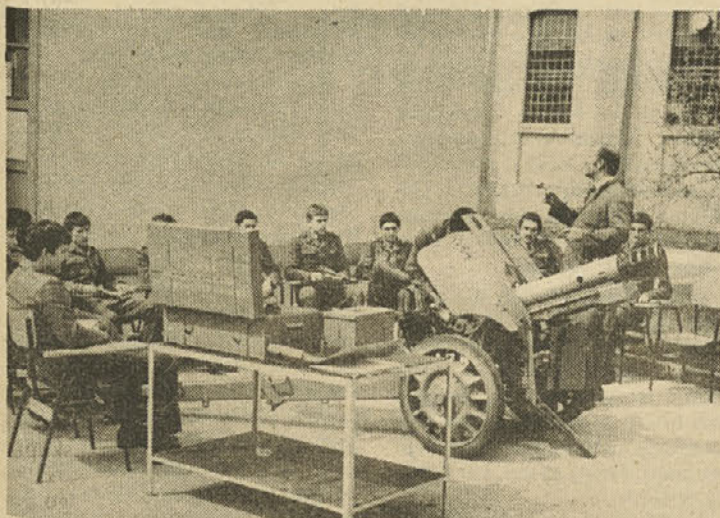
Podobno bomo obravnavali tudi učne enote, za katere je predvidenih več ur (npr. protidesantna obramba, 2 uri). Če hočemo imeti razgiban učni proces in učence vključevati vanj čim bolj neposredno in dejavno, moramo temu primerno načrtovati tudi ritem učnih korakov. Dolgočasju in enoličnosti ne uideemo, če bomo oblikovali dve uri kot en sam učni korak, večino časa samo razlagali in pustili na koncu le malo možnosti učencem, da tudi sami sodelujejo pri pouku. V tako zasnovanem pouku učenci ne pokažejo več dosti volje za dejavno sodelovanje — predolga razlaga uspava. Drugače pa je, če razčlenimo tako učno enoto na več zaporednih učnih korakov (npr. 1. prikaz in razlaga različnih zračnih desantov, 2. obramba pred desanti, 3. kako bi organizirali protide-

obramba zaščita

santno obrambo v našem okolju). Vsak tak korak vsebuje izčrpano razlago z demonstracijo, nato pa pogovor, dejavno uporabo spoznanega; tretji korak predvideva še več: učenci naj (po uvodni razlagi in usmeritvi) sami razmišljajo, kako prilagajati spoznano geografskim in drugim okoliščinam, da bi bila obramba čim bolj učinkovita.

Tako smotrno pripravljen in delavno voden učni proces, v katerem se nenehno izmenjavajo v dejavni vlogi učenci in učitelj, ustreza stališču sodobne didaktike, da mora učitelj svojo predavateljsko vlogo pogosteje zamenjati z vlogo organizatorja učnega procesa in smotrne dejavnosti učencev, saj je uspešnost vzgojno-izobraževalnega dela odvisna predvsem od tega, kako bodo v tem procesu učenci dejavni, motivirani in ustvarjalni.

JOŽE VALENTINČIČ

Uspostavljanje za obrambo

7 do 9 ur (npr. zasnova SLO, puška, varnost in družbena samozagata ipd.).

Za učinkovito predelavo posameznih učnih enot je z metodičnega vidika odločilnega pomena, kako vnaprej načrtujemo njihovo obravnavo, njihov potek, učne oblike, metode in sredstva, ki jih bomo pri posamezni učni enoti uporabili.

Staro didaktično pravilo pravi, da opredeljujejo metodo predvsem trije dejavniki: učitelj, ki načrtuje in vodi učni proces, učenci kot njegovi bolj ali manj dejavni sodelavci in vsakratna snov s svojimi posebnimi zahtevami in, kot bi danes rekli, z operativnimi cilji. Ob tako raznovrstni snovi, kot jo vsebuje učni načrt obrambe in zaščite, lahko torej šele pri posamezni učni enoti načrtujemo in celostno izoblikuje-

predvideno znanje, spretnosti in veščine. Šele ko najde učitelj odgovor na prvo vprašanje, lahko razmišlja tudi o pripravi posamezne učne ure, saj je le-ta samo del celote in manjši izsek predvidenega učnega procesa.

Nič drugače ni, ko razmišljamo o tem, kako bomo obravnavali daljše in vsebinsko obsežnejše učne enote, kot je npr. naša zasnova SLO ali puška. Vsaka od teh tem ima posebno vsebino in cilje, vsaka zahteva povsem različno metodično oblikovanje. Pri prvi je poudarek na teoretični vsebini, v njej izstopajo spoznavni in vzgojni cilji. To narekuje tudi načrt obravnave, metode, oblike in sredstva. Druga tema (puška) je po smotnih in vsebinski drugačna: težišče učnega procesa je na pridobivanju praktičnega znanja, na razvijanju

ZANIMIVOSTI

Ženske na vojaških vajah

Pri kanadski vojni mornarici so začeli na ladjah za pomožne namene zaposlovati ženske. Od aprila 1980 sestavljajo ženske posadke pomožne ladje Cormorant (2.500 ton). Poprej so se v vojaški šoli usposobile za dela na ladji. Ta ladja sicer daje podporo in je baza za raziskovalce in posadke podvodnih naprav za velike globine. To je poskus, ki bo trajal tri do pet let, s katerim bodo ocenili izkušnje službovanja žensk na ladjah. Nove ženske posadke bodo uposobili tudi za mornariško letalstvo.

Podobno se je odločila tudi vojna mornarica Nizozemske. V njej je za zdaj 40 žensk, med katerimi imajo nekatere tudi oficirski čin, ki sestavljajo posadko

ladje Zuiderkruis za preskrbovanje, ladjevja. Ženske opravljajo različna dela pri radarju, v službi zvez, pri vzdrževanju helikopterjev in dajanju sanitetne pomoči. Vkrcaji so jih med polletnimi manevri nizozemske vojne mornarice z ladjevji NATO, pri katerih je sodelovala tudi ta velika sodobna ladja za oskrbovanje ladjevja med plovbo.

Pričakujejo ugodne rezultate in izkušnje, na podlagi katerih bi začeli uvajati več ženskih posadk na ladje omenjenih vojnih mornaric.

A. K.

(Iz revije Obramba in zaščita, št. 1-81)

Z varčevanjem do zagotavljanja otrokovih potreb in želja

Skupaj s starši in vzgojitelji so temeljne banke združene v Ljubljansko banko pobudnik načrtne vzgoje in sistematičnega spodbujanja mladine k varčevanju. V številnih cicibanovih, pionirskih in mladinskih hranilnicah se otroci-varčevalci ob igri in delu učijo gospodarjenja z

denarjem, spoznavajo pomen varčevanja in pridobivajo čut odgovornosti in solidarnosti. Njihovo aktivnost spodbuja banka z različnimi tekmovanji, izleti, posebnimi priznanji in nagradami kot so raznovrstni hranilniki ter elementi za igro in pouk.

Ljubljanska banka

Združena banka, Ljubljana
n. sub. o.

Obvestilo

Rdeči križ Slovenije vabi občane in delovne ljudi, da se v čim večjem številu udeležijo krvodajalske akcije. Prijave sprejema občinski odbor Rdečega križa, v delovnih organizacijah pa aktivisti RK, odgovoren za krvodajalstvo.

Dajanje krvi je dokaz humanosti in solidarnosti, zato pričakujemo na krvodajalski akciji vse zdrave občane in delovne ljudi.

DECEMBER 1981

RADOVLJICA 15.
ŽALEC 16.
LENDAVA 17., 18.
KAMNIK 22.
LJUBLJANA-BEŽIGRAD 23.
LJUBLJANA-VIČ-RUDNIK 24.
LJUBLJANA-CENTER 25.
LJUBLJANA-MOSTE-POLJE 29.
LJUBLJANA-ŠIŠKA 30.
LJUBLJANA-MESTO 31.
RDEČI KRIŽ SLOVENIJE

Hodil po sejmu sem našem

Dvaindvajset večjih in manjših slovenskih založb je v dveh letih, od jeseni 1979, ko je bil na Gospodarskem razstavišču IV. knjižni sejem, do letošnjih jesenskih dni, ko smo se zbrali k V. bienalnemu pregledu slovenske knjige v Cankarjevem domu, natisnilo približno 2.700 različnih knjig, knjižic in publikacij — od velikih romanov do drobnih priročnikov.

»Imenitna bera!« bomo vzklikali, saj vemo, da je v vsej tej množici potiskanega papirja nekaj tudi zares imenitnih književno-založniških stvaritev, bodisi izvirnih ali prevedenih, leposlovnih ali znanstveno-strokovnih, takih, ki so namenjene človekovemu bogatejšemu počutju, ali tistih, ki poglobljajo vedenje o dogajanjih na tem ali onem področju človekovega boja za napredek. Na nekaj deset ali kar nekaj sto novih knjig, ki so v teh dveh letih dopolnile slovenske knjižne police, smo po pravici ponosni. Vsem so seveda tudi knjige, do katerih smo ravno dušni, pa tudi takšne, ki jih po pravici zadene naš »kaj pa je tebe treba bilol?« Toda za celoto vendarle velja: Knjige, dobrodošle!

Vsaj načelno. Ko pogledamo v ozadje sejm-skih panojev, se razkrije nekoliko manj zanosna slika. Vse preveč knjig ostaja zadnji čas neprodanih. Kupci skoraj ne segamo več po leposlovju. Premalo knjig odkupijo tudi javne knjižnice. Nasploh moramo priznati, da kot celota, kot narod nismo nič kaj briljantni uporabniki knjig.

Dobrišen del razlogov za zmanjšano porabo pripisujemo nesorazmerno visokim cenam knjig. Predrage so in le malokdo si lahko privoščiti redno kupovanje, čeravno bi si ga še tako želel. Založniki pravijo, da ne morejo pomagati. Papir je postal drag kot »zafran«, tiskarne prav tako; če bi se založbe bolj povezale in se nemara celo združile, bi nekaj prihranka sicer bilo, ne bi pa bistveno odpravilo rastočih stroškov, ki nezadržno zvečujejo cene. Bistvenega pomena bi lahko bila — kot vse kaže — edine izdatnejša družbena pomoč knjigam, vsaj tistim, za katere bi bili (kot družbena skupnost, kot narod in kot nacionalna kultura) posebej zainteresirani, da ugle-dajo beli dan in obogatijo našo človeško zavest: dozdajšnje dotacije posameznim knjigam so preskope, da bi zares vplivale na

predruženje z založniške produkcije in založniškega poslovanja.

Ključnega pomena pa je tudi — in predvsem — odnos do branja kot temeljne oblike človekovega duhovnega delovanja in samospoznavanja. Ta plast je v našem družbenem okolju kljub besednim izjavam (ki pa v stvarnosti ne najdejo pokritja) potisnjena ob rob. Vsa pozornost časa je usmerjena k družbeno-gospodarski in politično-organizacijski nadgradnji, skoraj nobena k človekovemu subjektivnemu oblikovanju; človek je obravnavan (in se tako obravnava tudi sam) kot porabnik gmotnih dobrin, njegov duhovni jaz je v ozadju. Temu smo priče v družbeni »filozofiji«, ob pogledu na družbeni seznam vrednot pa tudi ob soočenju s človekom samim.

Živeti s knjigo pa pomeni — zreti vase, pogovarjati se z seboj. Če te potrebe ni, tudi ni potrebe po zaresnem branju in po intenzivnem komuniciranju s knjigo.

Prav zaradi vsega tega, smo se ob letošnjem knjižnem sejmu spraševali, ali je nemara slovenskih knjig vendarle preveč. Tržni rezultati bi povedali: seveda, preveč jih je... Dobro pa vemo, da trg sam po sebi ni niti odločilen niti avtentičen. Odločilna je vsestransko pretehtana sodba o potrebah po oblikovanju temeljnih človeških vrednot v ljudeh te naše družbene skupnosti, opredeljene, da bo živela kakovostno, samoupravno-socialistično. Odločilna je misel o tem, kaj je tisto, s čimer moramo prepoznati svojo človeško zavest in duha. Ko se oziramo na knjižno bera iz tega zornega kota, spoznavamo, da bi jo bilo treba še razširiti, jo poglobiti in obogatiti — in jo seveda dvigniti nad navadna trgovska opravila v znamenju ponudbe in povpraševanja, kakršna velja za predmete t.i. široke porabe.

Ob vsem tem, smo si srčno zaželeli, da bi na naslednji predstavitvi novih slovenskih knjig čez dve leti ne imeli več opravka s sejmarskim knjižnim trgovanjem, temveč s prikazom vsebine duhovnega življenja in človeške rasti tega našega naroda in družbene skupnosti. Želimo si, da bi namesto tržnih in drugih izkupičkov začeli meriti, kaj in koliko knjižna bera zares prispeva k oblikovanju človeških in družbenih lastnosti, h globini zavesti, znanja in vrednosti, h kakovosti našega življenja.

VIKTOR KONJAR

Sprememba naročnine

V letošnjem letu so se nesorazmerno povečali tiskarski stroški, zato so vsi časopisi prisiljeni zvišati naročnino. Temu se tudi mi ne moremo izogniti, saj letos še nismo uskladili naročnin z novimi cenami. Nova naročnina, s katero bomo le delno krili povečane tiskarske stroške, znaša 250 din za posameznike in 450 din za OZD in delovne skupnosti. Cena posameznega izvoda je 15 din. Pri skupinskih naročilih imajo učenci in študenti popust.

UPRAVA

Televizija v šoli 1980-81

Urniki oddajanja šolske televizije od 10. 12. do 31. 12. 1981

Pre-miera	Pono-vitev	Ciklus	Oddaje	Trajanje
15. 12.	17. 12.	Zgodovina	Neretva	71 min. 45 sek.
		Ekologija	Naravni izbor	16 min.
22. 12.	24. 12.	Zgodovina	Sutjeska	58 min. 45 sek.
		Fizika	O katodnem osciloskopu	11 min.
		Zemljepis	Vulkani	19 min.
29. 12.	31. 12.	Zgodovina	Italijanski okupator kapitulira	68 min.
		Ekologija	Naravna bogastva	11 min.
		Fizika	Molekularna zgradba snovi	11 min.

Ustanovitelj: Republiški odbor Sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti ter izobraževalna skupnost Slovenije — Izhaja štirinajstredno med šolskim letom.

Izdajateljski svet ČZP Prosvetni delavec: Metka Rečnik, pred-

Svet Izobraževalnega centra organov za notranje zadeve Slovenije

razpisuje

— VPIS UČENCEV V KADETSKO ŠOLO ZA MILIČNIKE ZA ŠOLSKO LETO 1982-83

Na razpis se lahko prijavijo moški kandidati, državljani SFRJ, ki izpolnjujejo tele pogoje:

- da so uspešno končali osnovno šolo
- da niso starejši od 17 let
- da so telesno in duševno zdravi
- da obvladajo slovenski jezik
- da jim ni bil s pravomočno sodno odločbo izrečen vzgojni ukrep ter da niso v kazenskem postopku
- da so po programu osnovnih šol pozitivno ocenjeni iz tujega jezika.

V kadetsko šolo za miličnike bo sprejetih 220 učencev.

V šoli se izvaja vzgojno-izobraževalni program v srednje usmerjenem izobraževanju za pridobitev strokovne izobrazbe za opravljanje del in nalog miličnika.

Izobraževanje za poklic traja štiri leta in se prične 1. septembra 1982. Kadet služi v tem času vojaški rok, ki mu je priznan potem, ko opravlja delo in naloge miličnika najmanj tri leta. Po končanem šolanju mora kadet delati v organih za notranje zadeve najmanj osem let.

Med šolanjem živijo učenci v domu za učence. Imajo pravico do brezplačnega stanovanja in hrane, uniforme, delovnih in učnih pripomočkov, do zdravstvenega varstva, invalidskega zavarovanja in do denarnega zneska za osebne potrebe. Starši oziroma skrbniki in učenci sklenejo z republiškim sekretariatom za notranje zadeve pogodbo o šolanju.

Kandidati naj se prijavijo na razpis najkasneje do 31. marca 1982 na pristojni postaji ali oddelku milice.

— Prijavo za vpis na obrazcu 1,20 kolkovano s 4 din, morajo obvezno podpisati starši ali skrbniki; to je hkrati dokaz o njihovem privoljenju za vpis.

— Kandidati morajo priložiti spričevalo o uspešno končani osnovni šoli; tisti, ki še obiskujejo osmi razred, naj predložijo spričevalo sedmega razreda; spričevalo o končani osnovni šoli pa takoj, ko ga dobijo.

— Priložijo naj tudi pisno priporočilo oziroma mnenje šole, v kateri so se zadnje leto šolali.

Kandidati, ki bodo izpolnjevali vse razpisne pogoje, bodo vabljeni na zdravniški pregled, psihološki preskus, preskus telesnih zmogljivosti in preskus znanja slovenskega jezika.

Pri sprejemu v kadetsko šolo bodo imeli prednost kandidati z boljšim učenim uspehom in kandidati, ki bodo uspešnejši pri preskusu znanja.

O rezultatih sprejema bodo kandidati obveščeni sproti, najkasneje pa do 20. junija 1982.

Vsa pojasnila dajejo:

Kadetska šola za miličnike, Ljubljana, Tacen 48, tel. 51-737 in vse postaje in oddelki milice.

Izobraževalni center ONZ
Ljubljana, Tacen

Seminar za pridobitev pedagoško-andragoške izobrazbe

Center filozofske fakultete za pedagoško usposabljanje bo v semestrnih počitnicah organiziral seminar za pridobitev pedagoško-andragoške izobrazbe v skladu z vzgojno-izobraževalnim programom izpopolnjevanja, ki je bil sprejet na 4. seji skupščine PIS za pedagoško usmeritev, dne 29. 6. 1981. Program bo v celoti objavljen v Prosvetnem delavcu.

Seminar je namenjen vsem tistim učiteljem in vzgojiteljem v domovih, ki imajo visokošolsko izobrazbo, njihov študij pa ni vseboval pedagoških predmetov.

Seminar, ki obsega osnove psihologije, pedagogike, didaktike in andragogike, bo potekal od 25. do 30. januarja 1982, dopoldne in popoldne na Filozofski fakulteti, Aškerčeva 12, Ljubljana. Stroški seminarja znašajo 1800 din. Kotizacijo vplačate na ž. r.: 50100-603-40227, Filozofska fakulteta, Aškerčeva 12, pod oznako »Pedagoško usposabljanje«, potrjeno kopijo nakazila vplačane kotizacije pa prinesite s seboj na začetek seminarja, ki bo v ponedeljek, 25. januarja 1982 ob 9. uri v predavalnici 34 na Filozofski fakulteti.

Prijave za seminar z imeni udeležencev pošljite do 15. januarja 1982 na Center za pedagoško usposabljanje, Filozofska fakulteta, Aškerčeva 12, Ljubljana.

Priporočamo, da se udeleženci že vnaprej nekoliko seznajajo z ustreznimi strokovno literaturo, ki je navedena v programu, in jo tudi prinesejo s seboj na seminar.

Popravek

V prejšnji številki Prosvetnega delavca je v članku PIS za kulturo ni pastorka, na 2. strani, tiskarska napaka. Tretji stavek predzadnjega odstavka se pravilno glasi:

Ker se mora vsaka delovna organizacija opredeliti za eno posebno izobraževalno skupnost, je skoraj razumljivo, da se opredeli za tisto, kjer je pri-spevna stopnja najnižja.

sednica, Tea Dominko, Milanka Dragar, Tone Ferenc, Leopold Kežar, Marjana Kunej, Vida Nered, Marija Skalar, Janez Sušnik, Zdravko Terpin, Jože Valentinčič, Boštjan Zgonc.

Uredniški odbor: Geza Čahuk, Tea Dominko, Jure Gartner, Marjana Kunej, Rudi Lešnik, Barica Marentič-Požarnik, Veljko

Troha, Jože Valentinčič, Marija Velikonja, Majda Vujović

Uredništvo: Jože Valentinčič, glavni urednik, Marjana Kunej, odgovorna urednica, Tea Dominko, tehnična urednica.

Naslov uredništva in uprave: Poljanski nasip 28, tel.: 315-585, poštni predal 21, Ljubljana 61104

Marijan Pogačnik

Začetek šolskega pouka. Na dvorišču pred šolo se zbirajo otroci z velikimi pisanimi torbami. Tudi učitelji prihajajo. Vse je tako kot vsako leto in vendar povsem drugače. Med nami ni več Marijana Pogačnika. Nikoli več ga ne bo. Krute, neizprosne besede. Zaman si dopovedujemo, da ni res. Odšel je po dolgotrajni bolezni. Sprašujemo se, ali jeklena volja res nič ne velja. Marijan je imel veliko, toda tokrat je bila zaman.

»Pogrešali te bomo, dragi tovariš Marijan, danes in zmeraj. Tvoj spomin bo živ el v vsej šolski stavbi, v katero si vložil vse svoje znanje in sposobnosti. Marijan, tudi otroci še zmeraj sprašujejo po tebi in tisti manjši ne morejo razumeti. Hvala za vse, kar si storil za nas!«

Rodil se je 29. 8. 1936 v Kamni Gorici kot sin delavsko kmečke družine. Po osnovnem in srednjem šolanju se je vpisal na višjo pedagoško šolo, kjer je leta 1959 diplomiral kot predmetni učitelj — defektolog. Zaposlil se je v Ljubljani kot štipendist občine Ljubljana Šiška. Devet let je služboval na posebni osnovni šoli Jesenice, nato pa je prevzel dela in naloge pomočnika ravnatelja v zavodu Matevža Langusa Kamna gorica. V tem času si je pridobil naziv profesor defektolog. Zadnje šolsko leto je bil izvoljen za ravnatelja Zavoda Matevža Langusa in zunanjih oddelkov.

Ob vsem rednem delu in naporu študiju je zavzeto sodeloval v mnogih družbeno-političnih organizacijah in društvih. Udeleževal se je pomembnih po-

kolegom
v
slovo

svetovanj in seminarjev o defektološki problematiki. Posebno zavzeto je delal leta 1974 kot predsednik občinskega društva za pomoč duševno prizadetim osebam občine Radovljica.

Organiziral je občne zборе, kjer je staršem in članom predaval o delu in ciljih društva. Zmeraj je bil pripravljen pomagati staršem vsaj z nasvetom. Delal je temeljito, starši so mu zaupali. Pri svojem študiju je izdelal raziskavo na temo Socialna integracija duševno prizadetih občanov občine Radovljica in vanjo zajel 187 občanov. Rezultate raziskave je objavil v strokovnem tisku. Prizadeval si je razširiti dejavnost delavnic pod posebnimi pogoji. Še bi lahko naštevali njegovo delo na vzgojno-izobraževalnem, telesnokulturnem, družbeno-političnem, socialnem in drugih področjih dela. Za svoje delo je dobil tudi dve republiški priznanji, in sicer zlato značko za najboljši mentorje šolskih športnih društev Slovenije in plaketo za zasluge pri desetletnem ustvarjanju športnih iger učencev posebnih osnovnih šol.

Kljub vsemu pa je ostalo še veliko načrtov, o katerih je pogosto z navdušenjem govoril, žal neuresničeni. Sredi najustvarjalnejšega življenjskega obdobja se je poslovil, tiho in skromno, svojo dediščino pa nam je zapustil kot spodbudo za uresničitev svojih zamisli.

Hvaležni smo mu za njegovo delo, strokovno pomoč, ki nam jo je dal in za vse težko pridobljene defektološke izkušnje.

MARICA BENEDIK

Svet delovne skupnosti
OSNOVNE ŠOLE DR. ANICE ROTDAJČ, GRAD

razpisuje za določen čas s polnim delovnim časom
prosta dela in naloge:

— učitelja biologije in kemije, PRU ali absolvent (od 1. 1. 1982 do 30. 6. 1982)

— učitelja tehnične vzgoje, PRU ali absolvent (od 1. 1. 1982 do 30. 6. 1982)

Na voljo je stanovanje.

Rok za prijave je 15 dni od dneva objave razpisa. Kandidati bodo obveščeni o izbiri v osmih dneh po poteku razpisnega roka. Vloge z dokazili o izpolnjevanju razpisnih pogojev naj pošljejo na naslov šole.

Razpisna komisija
CELODNEVNE OSNOVNE ŠOLE ADAM BOHORIC
BREŠTANICA

razpisuje prosta dela in naloge

— učitelja slovenskega jezika za nedoločen čas s polnim delovnim časom

Pogoj: učitelj z diplomom PA ali diplomom ustrezne smeri višje ali visoke šole.

Prijavo s potrebnimi dokazili pošljite v 15 dneh po objavi razpisa na gornji naslov.

Kandidati bodo obveščeni o izbiri v desetih dneh po poteku razpisnega roka.

Z izbranim kandidatom bomo sklenili delovno razmerje takoj ali po dogovoru.

Komisija za medsebojna delovna razmerja
OSNOVNE ŠOLE PODBOČJE

razpisuje prosta dela in naloge

— učitelja slovenskega jezika za nedoločen čas

POGOJI:

Končana PA smer slovenski jezik z diplomom.

OD po samoupravnem sporazumu.

Na voljo je enosobno stanovanje.

Rok prijave 15 dni po objavi razpisa.

Prijave z dokazili o izpolnjevanju pogojev pošljite na naslov OŠ Podbočje, 68312 Podbočje, komisiji za medsebojna delovna razmerja.

Rokopisov in fotografij ne vračamo. Letna naročnina znaša

200 din za posameznike, 350 din pa za organizacije združenega dela in delovne skupnosti. Cena

izvoda 10 din. Študentje imajo pri skupinskih naročilih poseben

popust. Številka tekočega računa: 50101-603-46509.

Tiska ČZP Ljudska pravica. YU

ISSN 0033-1643

Po mnenju Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje je

časnik »Prosvetni delavec« prost temeljnega davka od pro-

meta proizvodov (glej 7. točko 1. odstavka 36. člena zakona o ob-

davčenju proizvodov in storitev v prometu).

prosvetni
delavec

UNIVERZA EDVARDA KARDELA V LJUBLJANI
CENTER ZA RAZVITJE UNIVERZE
61001 LJUBLJANA, Trg osloboditve 15, p. p. 524

sig.: 2603
IKS 66/1983

OBJAVE

SKUPŠČINE IN STROKOVNEGA SVETA

VSEBINA

I. Vzgojno-izobraževalni program za pridobitev pedagoško-andragoške izobrazbe v višjem in visokem izobraževanju

II. Vzgojno-izobraževalni program za pridobitev pedagoško-andragoške izobrazbe za inštruktorje, učitelje praktičnega pouka in laborante s srednjo izobrazbo

Leto XXXII
Ljubljana,
dne 14. decembra 1981
št. 1

Z zakonom o usmerjenem izobraževanju (Ur. list SRS, št. 11-716/80) sta prenehala veljati pravilnik o načinu pridobitve pedagoške izobrazbe za učitelje srednjih šol in vzgojitelje v domovih za učence teh šol in pravilnik o programu pedagoške in andragoške izobrazbe ter o načinu pridobitve te izobrazbe in preskusu znanja. Pravilnika sta določala, da si morajo vsi pedagoški delavci v srednjem, višjem in visokem izobraževanju in vzgojitelji v domovih, ki nimajo pedagoške in andragoške izobrazbe, to izobrazbo pridobiti po programu, določenem v pravilnikih.

Zakon o usmerjenem izobraževanju določa v 179. členu, da morajo imeti učitelji, sodelavci, vzgojitelji in drugi strokovni delavci tudi pedagoško-andragoško izobrazbo in jo pridobiti najpozneje v treh letih po začetku dela v izobraževalni organizaciji. Glede na določilo istega člena, da lahko začne opravljati vzgojno-izobraževalno delo tudi osebe, ki nimajo te izobrazbe, izpolnjujejo pa druge pogoje, določene z zakonom in vzgojno-izobraževalnim programom, če jim izobraževalna organizacija določi mentorja in omogoči pridobitev pedagoško-andragoške izobrazbe, je posebna izobraževalna skupnost za vzgojo in izobraževanje dolžna določiti program za pridobitev pedagoško-andragoške izobrazbe. Ta zahteva izhaja tudi iz programske zasnove za oblikovanje vzgojno-izobraževalnih programov v pedagoški usmeritvi, ki jih je sprejel strokovni svet SR Slovenije za vzgojo in izobraževanje na 1. seji, dne 16. 7. 1980.

V skladu z navedenimi določili je strokovni svet PIS za pedagoško usmeritev na svoji 2. seji, dne 1. 10. 1980 imenoval desetčlansko delovno skupino z nalogo, da pripravi vzgojno-izobraževalni program ispolnjevanja za pridobitev pedagoško-andragoške izobrazbe v srednjem, višjem in visokem izobraževanju.

Na seji strokovnega sveta dne 20. 3. 1981 je bilo predlagano, da se pripravita dva programa (posebej v srednjem ter višjem in visokem izobraževanju); to je utemeljeno tako v različni poprejšnji izobrazbi kot tudi v različnih delih in nalogah kandidatov. Učni načrti vključujejo smotre, vsebino s pojasnili, navodila in literaturo za kandidate. Obseg snovi predstavlja najnujnejše znanje posameznih predmetov, ki je potrebno za uspešno uresničevanje vzgojno-izobraževalnega dela v srednjem izobraževanju. Vsebinska je osredotočena na obravnavo bistvenih tem in problemov, ki jih obravnavajo učitelji pri vzgojno-izobraževalnem delu.

Organizirane oblike izobraževanja (predavanja, seminarske in praktične vaje, hospitacije in nastopi) bi se za kandidate, ki bi študirali iz dela, izvajale v predvidenem obsegu ur. Kandidati, ki bodo študirali ob delu, bodo v organiziranih študijskih oblikah (počitniški seminarji, predavanja in vaje ob koncu tedna) in pri individualnih konzultacijah predelali približno dve tretjini snovi, eno tretjino pa s samostojnim študijem ob sprotih konzultacijah z učitelji.

Vzgojno-izobraževalni program za izpopolnjevanje pedagoško-andragoške izobrazbe obsega tudi pogoje, ki jih mora izpolniti kandidat, ki se vključuje v študij, in pogoje, ki jih mora izpolniti za pridobitev pedagoško-andragoške izobrazbe. Nadalje so nakazani pogoji, ki jih mora izpolnjevati izobraževalna organizacija izvajalke programa, in pogoji, ki jih mora izpolnjevati izobraževalna organizacija, izvajalka delovne prakse (hospitacije in učnih nastopov).

Skupščina Posebne izobraževalne skupnosti za pedagoško usmeritev je predložena programa sprejela na svoji četrti redni skupščini 29. 6. 1981. Odločila se je, da ju objavi v Prosvetnem delavcu, zato da bi bila programa dostopna najširšemu krogu pedagoških delavcev v vseh okoliših.

Po 179. členu zakona o usmerjenem izobraževanju (Uradni list SRS, št. 11/80) je Posebna izobraževalna skupnost za pedagoško usmeritev na 4. seji dne 29. 6. 1981 sprejela

I. Vzgojno-izobraževalni program za pridobitev pedagoško-andragoške izobrazbe v višjem in visokem izobraževanju

1. Splošni podatki o vzgojno-izobraževalnem programu

Vzgojno-izobraževalni program spopolnjevanja za pridobitev pedagoško-andragoške izobrazbe (v nadaljnjem besedilu: program za pridobitev pedagoško-andragoške izobrazbe) je namenjen delavcem z višjo in visoko izobrazbo, ki želijo opravljati vzgojno-izobraževalno delo v srednjem izobraževanju, pa nimajo pedagoško-andragoške izobrazbe.

2. Predmetnik

Program za pridobitev pedagoško-andragoške izobrazbe obsega:	
1. Osnovne psihologije	60 ur
2. Osnovne pedagogike	30 ur
3. Osnovne didaktike	60 ur
4. Osnove andragogike	30 ur
5. Specialne metodike ustreznih strok	
oziroma področij dela	90—180 ur ^o 270—360 ur

Strnjeno izobraževanje po tem programu traja približno deset tednov. Kadar temelji izobraževanje bolj na samoizobraževanju, se obseg organiziranih oblik izobraževanja lahko delno skrči (največ za tretjino), če so za to ustrezne možnosti (primerni priročniki, možnost za individualne konzultacije itd.).

Pri tem moramo zagotoviti primeren čas za obravnavo temeljnih pojmov, zakonitosti in postopkov, čas za vaje, hospitacije in nastope in na koncu doseči cilje, predvidene v programu.

3. Učni načrti

OSNOVE PSIHLOGIJE

3.1. Smotri

Znanje iz psihologije naj pomaga kandidatom:

- da bolje razumejo psihološko osnovo drugih pedagoško-andragoških predmetov;
- da spoznajo zakonitosti procesa učenja in ga znajo uspešneje uravnavati;
- da spoznajo psihične posebnosti učencev v različnih razvojnih obdobjih, predvsem pri mladostniku in odraslem;
- da spoznajo vzroke in pomen individualnih razlik med učenci za uspešnejše vzgojno-izobraževalno delo;
- da upoštevajo psihološke vidike pri načrtovanju, izvajanju in vrednotenju pouka ter pri izbiri, uporabi in sestavljanju učnih pripomočkov;
- da bolj vsestransko razčlenjujejo vzroke učne neuspešnosti in načrtujejo, kako jo bodo odpravili;
- da upoštevajo pri svojem delu poleg spoznavnih tudi čustvenomotivacijske vidike osebnostnega razvoja;
- da spoznajo naravo psiho-socialnih odnosov v šoli (domu, delovni organizaciji), dejavnike, ki ovirajo in pospešujejo vzpostavljane samoupravnih odnosov in si prizadevajo za izboljšanje teh odnosov;
- da se jasneje zavedo vpliva, ki ga imajo na mlade mesebojni povezanosti z drugimi vplivi učiteljeva (vzgojiteljeva) osebnost, njegova stališča, pričakovanja in način ravnanja.

3.2. Vzgojno-izobraževalna vsebina

I. Uvod

1. Pomen psihološke izobrazbe za učitelja. Kako znanje psihologije prispeva k doseganju vzgojno-izobraževalnih smotrov v šolah, domovih, delovnih organizacijah.

2. Osnovne metode in tehnike v psihološkem proučevanju (naključno in sistematično opazovanje, sociometrična tehnika, intervju, anketa, testi, projekтивne tehnike, deskriptivna in eksperimentalna metoda).

— Posebnosti psihološkega proučevanja vzgojno-izobraževalnih procesov.

II.

3. Osebnost in njen razvoj

- Struktura osebnosti, dinamika osebnosti.
- Dialektično medsebojno vplivanje dednosti, okolja in lastne dejavnosti.
- Razvoj osebnosti — glavne faze. Pogoji razvoja zdrave osebnosti.

^o Interval je predviden zaradi zelo različne stopnje razvitosti specialnih metodik za posamezna področja

— Pomen posameznih dejavnikov v okolju, posebno v naših družbenih razmerah.

4. Spoznavni procesi in njihov razvoj

- Občutenje, zaznavanje in pozornost.
- Predstavljanje, domišljija.
- Mišljenje in učenje, razvoj mišljenja.

5. Čustvovanje in razvoj.

- Temeljna čustva in njihov razvoj. Razvoj kompleksnih čustev.
- Fiziološka in intelektualna podlaga čustev.
- Povezanost telesnega in duševnega — temelji psihosomatike.
- Čustvene potrebe in čustveni problemi otroka, mladostnika in odraslega.

Pojasnilo

Metodologijo obravnavamo v uvodu zelo okvirno, bolj določno pa pri posameznih poglavjih (npr. eksperimenti v proučevanju pozabljanja ali motivacije). Kandidati naj spoznajo pomen empiričnega proučevanja v primerjavi z intuitivnim načinom in pridobijo pozitivno stališče do uporabe ugotovitev dosežkov v učni praksi. Teme od 3 do 6 so namenjene predvsem tistim kandidatom, ki šele spoznavajo psihologijo (ki je niso imeli v srednješolskem programu). Pridobe naj si temeljne pojme, ki jim bodo pomagali pri razumevanju naslednjih poglavij. Že tu vpletamo zglede iz šolskega življenja.

III. Proces učenja

6. Dialektični odnos med procesoma zorenja in učenja. Kdaj je otrok zrel (pripravljen) za posamezne vrste učenja.

— Analiza glavnih oblik učenja v hierarhičnem zaporedju, njihovih posebnosti, pogojev glede na vsebino in razvojno stopnjo učencev: senzomotorično učenje, besedno učenje nižjega in višje ravni, učenje jezika in govora — vpliv socialnoekonomskih dejavnikov, učenje pojmov in zakonitosti, učenje kot reševanje problemov. Ustvarjalnost pri reševanju problemov, sestavine ustvarjalnega mišljenja.

— Učenje kot dvosmerna komunikacija. Pomen ponavljanja in podkrepitve (vrnitvene informacije) za učenje.

7. Dejavniki trajnosti znanja in uporabnosti učnih učinkov.

- Napredovanje pri učenju. Krivulje učenja.
- Pomnjenje in pozabljanje. Dvofazni model spomina. Vzroki in zmanjševanje pozabljanja. Pozabljanje pri različnih oblikah učenja.
- Transfer učenja, vrste, pomen za izobraževanje. Teorije o tem, kaj pospešuje transfer. Ustvarjanje možnosti za transfer v splošno izobraževalnih in strokovno teoretičnih predmetih pri praktičnem pouku, pri samoizobraževanju.

Pojasnilo

V tem poglavju obravnavamo predvsem tiste zakonitosti učnega procesa, ki so pomembne za razumevanje in spodbujanje šolskega učenja in samoizobraževanja. Kandidat naj spozna, kakšne oblike učenja sproži njegovo poučevanje pri učencih in kako ustvarimo najustreznejše možnosti, predvsem za višje oblike učenja (reševanje problemov) in se izognemo mehničnemu besednemu učenju. Teorij učenja ne obravnavamo.

IV. Dejavniki uspešnega učenja

8. Dejavniki uspešnega učenja, njihovo celostno delovanje in prepletanje, še posebno v mladostništvu.

— Sovplivanje socialnoekonomskih in psiholoških dejavnikov.

9. Umske sposobnosti — struktura, merjenje, razvojne stopnje.

- Vpliv družbenih dejavnikov na razvoj sposobnosti.
- Pomen splošne inteligentnosti in posebnih sposobnosti za učni uspeh.

— Kognitivni stil, kognitivna sestava, vpliv na učenje.

— Psihološke osnove individualizacije pouka.

10. Učne navade in njihov pomen za uspešno šolsko učenje in samoizobraževanje.

- Delovne navade, učne tehnike in metode učenja iz raznih virov.
- Načrtovanje učenja, ureditev učnega okolja, delovna higiena, utrujenost v procesu učenja.

11. Motivacija in učenje.

- Socialna motiviranost človekovega učenja
- Zunanja in notranja pozitivna in negativna motivacija za učenje. Vpliv pohvale, graje, ocen, tekmovanja.
- Raven aspiracije, zanimanje za snov, storilnostna motivacija.

— Upoštevanje individualnih razlik med učenci v procesu motiviranja.

— Posebnosti motiviranja v obdobju mladostništva in pri izobraževanju odraslih.

12. Osebnostni dejavniki učenja.

— Stopnja napetosti, tesnobe.

— Prilagojeno in neprilagojeno odzivanje v frustracijskih situacijah, obrambni mehanizmi.

— Razlikovanje med vzroki in znaki neprilagojenega vedenja.

— Osebnostni problemi in vedenjske motnje, značilni za adolescenco.

— Učiteljeva skrb za mentalno zdravje učencev.

13. Socialno psihološki dejavniki učenja.

— Razred kot socialna skupina, oblikovanje in ugotavljanje medsebojnih odnosov.

— Pomen skupinskih norm za adolescenta, merila medsebojne priljubljenosti. Razvoj in humanizacija odnosov med spoloma.

— Učitelj kot vodja razreda ali učne (vzgojne) skupine. Spremenjena učiteljeva vloga, učiteljeva osebnost.

— Značilnosti in pomen demokratičnih odnosov v samoupravno zasnovanem vzgojnem procesu. Samoupravna interakcija in komunikacija.

— Odnos adolescenta do avtoritet, kritičnost, kljubovalnost.

14. Psihološke osnove moralnega vzgajanja.

— Razvoj stališč, vrednost, značaja. Razvojne stopnje.

— Posebnosti moralnega vrednotenja v adolescenci.

Pojasnilo

Psihološke dejavnike uspešnega učenja prikažemo v tesnem prepletanju s socialno-ekonomskimi, tako da učitelj spozna posredno in neposredno vplivanje socialno-ekonomskih dejavnikov na učni uspeh. Poleg spoznanj iz pedagogike in razvojne psihologije so vključena tudi tista mentalnohigijska in socialnopsihološka spoznanja, ki naj čim bolj celotno pomagajo razumeti učenčovo osebnost, njegove odnose, ravnanje in tudi razvojne krize, hkrati pa naj učitelju razkrijejo nekatere vzroke njegovega ravnanja in stališč.

15. Vrednotenje, preverjanje, ocenjevanje učnih dosežkov.

— Pomen sprotnega in končnega preverjanja, zveza med (operativnimi) smotri in preverjanjem.

— Kritična primerjava različnih oblik preverjanja glede na merske značilnosti.

— Kako ublažimo napake pri ocenjevanju.

— Testi znanja, prednosti in omejitve. Postopki sestavljanja, analize in uporabe rezultatov testov znanja.

16. Človek in delo.

— Razvoj in usmerjanje poklicnih interesov učencev, poklicno svetovanje.

— Psihološki dejavniki, ki vplivajo na delovno uspešnost.

— Prilagajanje dela delavcu in delavca delu.

Pojasnilo

Razne oblike vrednotenja in ocenjevanja obravnavamo predvsem z vidika merskih značilnosti, tako da dobi kandidat podlago za razumevanje didaktičnih in specialnomotodičnih vidikov ocenjevanja. Nekatera izbrana spoznanja iz industrijske psihologije naj pomagajo kandidatom uspešneje povezovati proces izobraževanja in dela.

3.3. Navodila

Didaktično metodična navodila

Poglavja iz sistematske psihologije so skržena na najnujnejše. Izhodišče obravnave so sklopi problemov, ki jih opazijo učitelji (vzgojitelji) pri vzgojno-izobraževalnem delu. Te probleme osvetljujemo s stališča psiholoških spoznanj.

S kandidati, ki študirajo strnjeno, obdelamo ves program (45 ur predavanj in seminarjev in 15 ur vaj). Vaje obsegajo psihološko analizo učenega gradiva, opazovanih učnih in vzgojnih situacij, mikroučne poskuse, igranje vlog in podobno ter sestavljanje in razlago preprostih anketnih vprašalnikov, ocenjevalnih lestvic, sociometričnih testov in testov znanja.

Kandidati, ki študirajo ob delu, se udeležujejo organiziranih študijskih oblik (počitniških seminarjev, predavanj in vaj ob koncu tedna) in individualnih konzultacij. Po napotkih študirajo ustrezno literaturo in izdelajo po en referat, v katerem povežejo teoretična spoznanja s problemi iz svojega vzgojno-izobraževalnega dela (referat ni obvezen, se pa šteje v dobro pri končnem izpitu). Tudi pri vajah razčlenjujejo zglede iz svoje prakse.

Literatura

A. Za kandidate z višjo izobrazbo:

Rot N., Obča psihologija, MK, Ljubljana, 1973

Marentič-Požarnik B., Dejavniki in metode uspešnega učenja, DDU Univerzum, Ljubljana, 1980 (1976)

Toličič I. V. Colanović, Otroška psihologija, MK, Ljubljana, 1973 (zlasti poglavje o adolescenci)

Pečjak V., Pota do znanja, CZ Ljubljana, 1977

B. Za kandidate z visoko izobrazbo:

Rot N., Obča psihologija, MK Ljubljana, 1973

Marentič-Požarnik B., Dejavniki in metode uspešnega učenja. DDU Univerzum, Ljubljana, 1980 (1976)

Mladostnik, družina, družba, DDU Univerzum, Ljubljana, 1977

Pečjak V., Pota do znanja, CZ Ljubljana 1977

Zorman L., Sestava testov znanja in njihova uporaba v šoli. Zavod SRS za šolstvo, Ljubljana, 1974

Andrić V., Kako odrastao čovek uči, Školska knjiga, Zagreb, 1976.

OSNOVE PEDAGOGIKE

3.1 Smotri

Kandidati pri tem predmetu

— pridobijo temeljna sodobna pedagoška spoznanja, razvijajo sposobnosti za razumevanje in reševanje problemov v vzgojno-izobraževalnem procesu;

— razvijajo čut za dolžnost in odgovornost pri pedagoškem delu v organizacijah in društvih za mladino in odrasle;

— razvijajo zanimanje in sposobnost za nadaljnje spremljanje novih dosežkov v vzgoji in izobraževanju in za ustvarjalno iskanje novih poti za doseganje naših vzgojno-izobraževalnih smotrov;

— oblikujejo kritičen odnos do strokovne literature, zlasti z vidika njene uporabnosti v naših družbenih razmerah;

— ob spoznavanju pedagoške logike in vzročno posledičnih odnosov oblikujejo marksistično pedagoško mišljenje.

3.2. Vzgojno-izobraževalna vsebina

1. Vzgoja kot družbena funkcija

— Vloga vzgoje v družbenem razvoju.

— Razredna zasnovanost vzgoje.

— Temeljne značilnosti vzgoje.

— Temeljne značilnosti samoupravne socialistične vzgoje in njen smoter.

Pojasnilo

Pri tej temi prikažemo temeljne značilnosti vzgoje, zlasti njen razredni značaj, poudarimo vzgojo kot sredstvo utrjevanja družbeno-razrednega položaja, neenake vzgojno-izobraževalne možnosti, neharmonični razvoj osebnosti v razredni družbi, zlasti pa vlogo naprednih družbenih sil kot nosilk vzgojno-izobraževalnega napredka. Opredelimo intencionalno in funkcionalno vzgojo.

2. Pedagogika kot znanost

— Predmet, viri in sistem pedagoške znanosti.

3. Dejavniki razvoja in vzgoje osebnosti

a) Družina.

b) Širše okolje.

— Organizirani vplivi okolja (vzgojno-izobraževalne organizacije, šola kot organiziran dejavnik vzgoje in njena povezanost z okoljem).

— Funkcionalni vplivi okolja.

Pojasnilo

Snov te teme povežemo z dejavniki, kot so obravnavani v psihologiji (dednost, okolje, aktivnost). Posebej izpostavimo vpliv industrijsko-urbanega okolja.

4. Vrste vzgoje z vidika harmonično razvite osebnosti

a) Telesno-zdravstvena vzgoja

— Skrb vzgojno-izobraževalnih organizacij in učiteljev za zdrave in higienske življenjske in delovne razmere učencev v šoli.

Pojasnilo

Podamo kratek pregled in prikaz telesne vzgoje pri nas; položaj telesne vzgoje v šoli. Poudarimo zdravstveno-higijsko, vzgojno-izobraževalno, rekreativno in obrambno funkcijo telesne vzgoje v naših družbenih razmerah (prehrana, počitek; prostori, oprema; učila; vozači, preobremenjevanje, telesne deformacije idr.).

b) Moralno-socialna vzgoja

— Družbeni in individualni pomen morale.

— Naloge moralne vzgoje.

— Načela, metode in sredstva moralne vzgoje.

Pojasnilo

Obravnavo navežemo na psihološke temelje moralne vzgoje, na vlogo posameznih psihičnih procesov za moralno vzgojo; posebej izpostavimo načela moralne vzgoje (predvsem načelo spoštovanja osebnosti) in poudarimo, da je moralno vzgajanje močno povezano z dovednostjo in dejavnostjo otrok oziroma mladega človeka. Pri obravnavi moralno-socialne vzgoje moramo nameniti največ pozornosti samoupravnim normam naše družbene resničnosti (demokratičnost, svoboda odločanja, sodelovanje, odgovornost), oblikovanju moralne zavesti, kultiviranju čustev in razvijanju le-teh.

Druge pomembne teme: kolektivna vzgoja, kolektivna aktivnost. Pomen in vrednost oddelčnih konferenc. Položaj učitelja v kolektivu. Odnosi učenec — učenec, učenec — skupnost, učitelj — učenec, učitelj — skupnost.

Pri moralni vzgoji poudarimo zlasti vrednost moralnih razsežnosti učne vsebine za oblikovanje socialne in moralne razsežnosti učenčeve osebnosti.

c) Estetska vzgoja

— Odnos med-estetsko in umetnostno vzgojo.

— Naloge estetske vzgoje.

— Načela, metode in sredstva estetske vzgoje v šoli.

č) Delovna in politehnična vzgoja

— Naloge delovne in politehnične vzgoje.

— Načela, metode in sredstva delovne in politehnične vzgoje.

Pojasnilo

Tu poudarimo predvsem povezovanje dela in učenja; da je učenje tudi delo, da moramo med učenjem povezovati teorijo in prakso; pojmovanje delovne vzgoje kot vzgojno-izobraževalnega načela. Vsak učitelj bi si moral prizadevati pouk svojega predmeta povezovati s praktičnim delom učencev v učilnici, laboratoriju, delavnici, zunaj šole v delovnih organizacijah in drugod.

d) Intelektualna vzgoja

(Podrobno obravnavana v osnovah didaktike.)

Pojasnilo

Ker so to le osnove pedagogike ali njen skrajšani program, je poglavje intelektualne vzgoje obravnavano pri osnovah didaktike.

Spoznanja iz zgodovine pedagogike dodamo po presoji tam, kjer je to nujno zaradi razumevanja razvoja vzgoje kot družbene funkcije. Pri obravnavanju aktualnih pedagoških in didaktičnih vprašanj upoštevamo zgodovinsko razvojni vidik.

3.3. Navodila

Didaktično metodična navodila

Pri obravnavi predmeta predvidevamo predavanja in seminarske vaje, pri katerih sodelujejo kandidati z diskusijskimi in krajšimi pisnimi prispevki. Večina kandidatov, ki jim je program namenjen, že imajo pedagoške izkušnje. Obravnava temeljnih pojmov in zakonitosti pedagoške znanosti naj poveže te izkušnje in nova spoznanja v celoto, tako da dobe udeleženci trdno strokovno podlago za svoje vzgojno-izobraževalno delo.

Kandidati, ki pridobijo del znanja s samoizobraževanjem, se udeležujejo približno dveh tretjin organiziranih študijskih oblik in individualnih konzultacij.

Literatura

- Pedagogika I, DZS, Ljubljana, 1967 (1975) — naslednja poglavja:
- Predmet pedagogike, strani 15—23, 25—31, 48—65, 104—116
 - Smoter in organizacija sistema vzgoje in izobraževanja v SFRJ, strani 271—294, 304—310
 - Sodobno izobraževanje, strani 330—342
 - Telesna vzgoja, strani 388—400
 - Intelktualna vzgoja, strani 421—436
 - Moralna vzgoja, strani 437—505
 - Estetska vzgoja in izobraževanje, strani 511—518, 539—550, 573—582.

OSNOVE DIDAKTIKE

3.1. Smotri

Kandidati

- pridobijo temeljna sodobna didaktična spoznanja in razvijejo sposobnost za razumevanje in reševanje problemov v učnem procesu;
- dobe teoretično podlago za smotrno izbiranje in uspešno uporabo učnih oblik, metod in sredstev;
- obvladajo temeljna načela in postopke za načrtovanje, izvajanje in vrednotenje učnega procesa;
- razvijajo zanimanje in sposobnost za nadaljnje spremljanje novih dosežkov pri poučevanju in za ustvarjalno iskanje novih poti za doseganje naših vzgojno-izobraževalnih smotrov;
- oblikujejo kritičen odnos do didaktične literature, zlasti z vidika njene uporabnosti v naših družbenih razmerah.

3.2. Vzgojno-izobraževalna vsebina

1. Opredelitev didaktike in njen predmet
 - Odnos didaktike do posebnih didaktik in drugih sorodnih znanosti.
2. Vzgojno-izobraževalni sistem

Pojasnilo

Pri tej temi poudarimo sedanja prizadevanja za uveljavitev, usmerjenega izobraževanja, njegova glavna načelna izhodišča in značilnosti. Povezovanje izobraževanja in dela.

3. Izobraževanje

- Pojem izobraževanja.
- Vrste izobraževanja.
- Vrste izobrazbe.

Pojasnilo

Posebej izpostavimo pojme: izobraževanje za delo, ob delu, iz dela; poudarimo funkcijo samoizobraževanja v sodobni samoupravni družbi in širše družbeno opredelimo pojma »izobraževanje« in »izobrazba«.

4. Pouk

- Bistvo pouka.
- Naloge pouka.
- Vrste pouka.
- Dejavniki pouka.

5. Vsebina izobraževanja

- Vzgojno-izobraževalni program.
- Predmetnik.
- Učni načrt in njegova konkretizacija.
- Sodobne težnje pri izbiranju in razvrščanju učne snovi.

6. Učni proces

- Spoznavna in psihološka stran učnega procesa.
- Zakonitosti in stopnje učnega procesa: uvajanje, obravnavanje nove snovi, vaje, ponavljanje, preverjanje in ocenjevanje.

8. Učne oblike

- Merila za izbiranje učnih oblik.

9. Učne metode

- Merila za izbiranje učnih metod.
- Učna sredstva, pomagala in pripomočki.

10. Organizacija pouka

- Učni prostor.
- Učni čas.

11. Učiteljeva učna priprava

- Načrtovanje dela.
- Dolgoročna učna priprava.
- Kratkoročna učna priprava.
- Valorizacija vzgojno-izobraževalnega procesa.

12. Pedagoška dokumentacija.

Pojasnilo

Pri učnih načelih izpostavimo zlasti načela vzgojnosti pouka, individualizacije (na posameznih stopnjah učnega procesa), aktivnosti in povezovanja teorije s prakso. Ko je govor o usmerjenem izobraževanju, poudarimo nujnost povezovanja različnih dejavnikov vzgoje in izobraževanja.

Pri učnih oblikah namenimo posebno pozornost seminarskemu delu.

Pri učnih metodah zlasti poudarimo aktivirajoče metode; kdaj se odloča učitelj za to ali ono metodo; kako učne metode omogočajo ali pa onemogočajo učencu, da je dejaven v vzgojno-izobraževalnem procesu. Posamezne učne oblike in metode tudi prikažemo in razčlenimo.

Programirani pouk v sodobni šoli.

Pri organizaciji pouka prikažemo mnogotere možnosti tudi zunaj klasične učilnice.

3.3. Navodila

Didaktično-metodična navodila

Strnjeni študij obsega predavanja, seminarsko delo in nekaj praktičnih vaj. Pri praktičnem delu se uvajajo kandidati v uporabo didaktičnih spoznanj tako, da razčlenjujejo posamezne (spontane ali pripravljene) didaktične izkušnje, zglede in gradiva (npr. priprave) iz svoje učne prakse.

Kandidati, ki pridobijo del znanja s samoizobraževanjem, se udeležujejo približno dveh tretjin organiziranih študijskih oblik in individualnih konzultacij.

Literatura

A. Za kandidate z višjo izobrazbo:

- Podhostnik K., Didaktika, PA Ljubljana, 1977
Andolšek I., Osnove didaktike, DDU Univerzum, Ljubljana, 1976
Strmčnik F., Diferenciacija in individualizacija pouka, V:
Sodobno pedagoško delo, Zavod SRS za šolstvo, Ljubljana, 1976 (1975)

B. Za kandidate z visoko izobrazbo:

- Poljak V., Didaktika, DZS Ljubljana, 1974
ali nova hrv. izdaja: Poljak V., — Didaktika, ŠK Zagreb, 1980
Podhostnik K., Didaktika, PA Ljubljana, 1977
Strmčnik F., Diferenciacija in individualizacija pouka, V:
Sodobno pedagoško delo, Zavod SRS za šolstvo, Ljubljana, 1976 (1975)
Strmčnik F., Sodobna šola v luči programiranega pouka, DDU
Univerzum, Ljubljana, 1978 (str. 145—200).

OSNOVE ANDRAGOGIKE

3.1. Smotri

Kandidati

- se seznani s permanentnim izobraževanjem in načinom, kako se koncept permanentnega izobraževanja uresničuje z vzgojo in izobraževanjem odraslih;
- se usposobijo za aktivno sodelovanje pri vzgojno-izobraževalnem delu z odraslimi;
- se usposobijo za analitično ugotavljanje potreb po znanju, za sestavljanje in prilagajanje šolskih programov skupinam odraslih udeležencev ter za načrtovanje in izbiranje ustrezne poti pri uresničevanju programov;
- se seznani s vrednotenjem dosežkov, ki nastajajo pri formalnem in neformalnem izobraževanju občanov;
- se usposobijo za svoje izpopolnjevanje in dopolnilno izobraževanje v skladu z delovnimi in življenjskimi potrebami.

3.2. Vzgojno-izobraževalna vsebina

1. Andragogika kot posebna, razmeroma samostojna veda o vzgoji in izobraževanju odraslih
 - Opredelitev odraslega v vzgojno-izobraževalnem procesu.
 - Opredelitev predmeta andragogike kot znanosti.
2. Razvoj andragoške teorije in prakse pri nas in v svetu
 - Prvi nosilci izobraževanja odraslih.
 - Družbeno-gospodarski in tehnično-znanstveni in politični temelji razvoja izobraževanja odraslih.
3. Pojavljanje prvih institucij in postopno preraščanje v zaokrožen podsistem andragoških organizacij
 - Tipologija andragoških organizacij (delavske univerze, izobraževalni centri, šole in enote za odrasle).
 - Reforma izobraževanja in preraščanje v enoten vzgojno-izobraževalni sistem.
4. Značilnosti izobraževanja odraslih
 - Posebne potrebe po znanju, tipične za posamezna obdobja življenja.
 - Sposobnosti in motivacija odraslih za učenje.

— Vpliv delovne in življenjske prakse na vzgojo in izobraževanje odraslih.

— Posebna pripravljenost odraslih za izobraževanje in predstava o sebi.

5. Vrste izobraževanja odraslih:

formalno in neformalno izobraževanje odraslih, izobraževanje na daljavo in dopisno izobraževanje, kompenzacijsko izobraževanje, formativno in informativno izobraževanje, vrste izobraževanja odraslih glede na vsebino.

Organizacija izobraževanja v organizacijah združenega dela.

6. Andragoški cikel:

stopnja ugotavljanja potreb, stopnja programiranja, stopnja načrtovanja, stopnja uresničevanja in stopnja ovrednotenja.

Pojasnilo

V prvem delu so zbrana nekatera temeljna spoznanja o vzgoji in izobraževanju. Ko se kandidat z njimi študijsko seznani, naj jih poveže v celoto, ki mu bo omogočala pravičen način dela z odraslimi. Študij mu bo precej olajšan, če se bo lotil dela primerjalno, če bo sproti primerjal pedagoške pojave (šolsko delo) in vzgojno-izobraževalno dejavnost pri odraslih (navezava na predmete osnove pedagogike, osnove psihologije).

Zgodovinski razvoj obravnavamo le okvirno, za boljše razumevanje zdajšnjega stanja in perspektivnih teženj.

Pomembno je, da se kandidat usposobi za odkrivanje potreb po znanju, za oblikovanje novih programov in prilagajanje sedanjih, za načrtovanje in izbiranje organizacijskih oblik izvajanja vzgojno-izobraževalne dejavnosti in za vzpostavljane dvosmerne vzgojne komunikacije. Premalo bi bilo, če bi se pri predmetu seznanil le z načinom podajanja učne snovi.

7. Metode in oblike dela v andragoški praksi: metoda predavanja, metoda pogovora, metoda razpravljanja, metoda dopisnega izobraževanja, metode individualnega dela (konzultacije, mentorstvo, inštrukcije, metode dela s pisnimi viri).

Pojasnilo

Metode in oblike dela so za jete glede na zdajšnjo andragoško prakso, najpogostejše oblike skupinskega dela in možnosti izvajanja. Z metodami se seznani študentje tudi pri osnovah didaktike, le da se pri delu z odraslimi opirajo na drugačne temelje (izkušnje, neformalno pridobljeno znanje, neprestano sprotno preverjanje znanja v praksi), ki so bistvenega pomena.

Manj pozornosti namenimo metodam individualnega samostojnega izobraževanja, ker bi se sicer obseg razširil. Priporočamo, da kandidati predelajo to snov po literaturi glede na to, kar jih zanima.

3.3. Navodila

Didaktično metodična navodila

Kandidatom, ki prihajajo na pedagoško-andragoško usposabljanje iz drugih strok, povzroča težave andragoško izrazje, ker ga niso vajeni. Zato priporočamo, da poleg predpisane literature predelajo še nekatera druga besedila, da bi se tako pri vzgoji in izobraževanju odraslih lažje znašli in lažje premagovali težave, ki jih imajo pri izražanju.

Študij iz dela se izvaja v polnem obsegu (40 ur predavanj in 20 ur seminar-skih in praktičnih vaj), študij ob delu, ki vključuje tudi individualne konzultacije, pa v približno polovičnem času.

Literatura

A. Za kandidate z višjo izobrazbo:

Krajnc A., Izobraževanje ob delu — obča andragogika. DDU Univerzum, Ljubljana, 1979

Krajnc A., Metode izobraževanja odraslih. Delavska enotnost, Ljubljana, 1979

B. Za kandidate z visoko izobrazbo:

Krajnc A., Izobraževanje ob delu — obča pedagogika. DDU Univerzum, Ljubljana, 1979

Filipović D., Permanentno obrazovanje. Naša re, Leskovec, 1971, Ciljevi odgoja i obrazovanja odraslih u jugoslovanskom samoupravnem socialističkom društvu, Andragoški centar, Zagreb, 1974.

SPECIALNE METODIKE

splošnoizobraževalnih in strokovnoteoretičnih predmetov — programsko jedro

3.1. Smotri

Kandidati pri tem predmetu

— strnejo znanja iz splošnih pedagoških predmetov in jih uporabijo pri poučevanju konkretnega predmeta (stroke);

— se seznani s sodobnimi metodami in oblikami poučevanja svojega predmeta in se usposobijo, da jih znajo smotrno izbirati in izvajati v skladu s smotri;

— se usposobijo za smotrno načrtovanje in izvajanje pouka in vrednotenje učnih rezultatov pri svojem predmetu;

— spoznajo pomen kakovostnega podajanja snovi v skladu z značilnostmi učencev;

— se usposobijo za tako podajanje, ki bo kar najbolj miselno aktiviralo učence in jih motiviralo za dano področje (stroko);

— dobe spodbudo za spremljanje specialnometodične literature in za stalno uvajanje preverjenih novosti v svoje poučevanje.

3.2. Vzgojno-izobraževalna vsebina

1. Elementi načrtovanja pouka predmeta. Izdelava podrobnega učnega načrta. Analiza vsebine z vidika zgradbe stroke, vzgojno-izobraževalne vrednosti in psihološke primernosti. Konkretizacija, operacionalizacija in klasifikacija smotrov.

— Povezanost med načrtovanjem učnih metod, oblik sredstev, pripomočkov in načinov vrednotenja.

2. Uporaba didaktičnih načel za pouk predmeta.

3. Dejavniki izbire najustreznejše kombinacije metod in oblik (didaktično metodični, psihološki, pedagoški, praktični).

4. Uveljavljanje (poleg frontalne) skupinske in individualne oblike dela.

5. Nadrobnejša obravnava učnih metod, tipičnih za predmet ali predmetno področje. Kratek zgodovinski pregled metod pouka tega predmeta (če to omogoča boljše razumevanje sodobnih).

6. Uporaba učbenika in drugih tiskanih virov, usposabljanje za samoizobraževanje.

— Vloga avdiovizualnih pripomočkov, učne tehnike. Učni prostor, kabinetni pouk. Ekскурzije, terensko delo.

7. Vrednotenje učnega procesa in učnih dosežkov udeležencev izobraževanja.

8. Vloga predmeta (predmetnega področja) v celotnem vzgojno-izobraževalnem programu, odnos do drugih ravni izobraževanja in do drugih predmetov.

Kako dosegamo marksistično zasnovanost pouka predmeta

— Medpredmetno povezovanje spoznanj pri reševanju teoretičnih in praktičnih problemov stroke.

9. Vloga učitelja predmeta pri dejavnostih prostega časa in povezavanju šole z okoljem.

3.3. Navodila

Navedena vsebina se obravnava z vidika posameznega predmeta ali predmetnega področja in je določeno opredeljena v učnih načrtih, ki jih izdelajo nosilci predmetov »specialna metodika pouka...«. Glavni namen predmeta je, da se kandidat ob ustvarjalnem povezovanju znanja iz splošnih pedagoških predmetov in uporabi le-tega pri podajanju stroke usposobi za kakovostno poučevanje na svojem področju.

Sestavni del pouka tega predmeta so praktične vaje (opravljanje poskusov, analiza in sestavljanje učenih priprav in drugega gradiva, analiza hospitacij, individualna in skupinska priprava nastopov in izvajane nastopov). Obseg in izvajanje praktičnih vaj se prilagaja izkušnjam udeležencev. V uresničevanje učnega načrta vpletemo praktične izkušnje kandidatov, ki jih teoretično osvetljujemo in razčlenjujemo.

Sestavni del pouka predmeta je tudi najmanj šest hospitacij in dva samostojna nastopa.

SPECIALNA METODIKA DOMSKE VZGOJE

(namesto specialne metodike predmeta za vzgojitelje v domovih učencev, vzgojnih zavodih, domovih posebne kategorije otrok in mladostnikov in v penoloških ustanovah)

3.1. Smotri

Kandidati

— si izostrijo občutek za teoretično-pedagoške, vzgojne in mentalno higienske probleme in institucionalnih razmerah;

— postanejo pozorni na ekološko-psihološke probleme, na probleme subkulture in socialne klime in na socialne stereotipe, ki lahko ovirajo ali pospešujejo vzgojno delovanje;

— postanejo občutljivejši za dinamiko v majhni in veliki skupini, kot tudi za individualne razlike in posebnosti med učenci in gojenci;

— se usposobijo za vzgojno delo v skladu s konceptom, ki je začrtan v profilu mladinskega vzgojitelja in v razvidu nalog za pedagoške delavce v domovih in vzgojnih zavodih;

— se usposobijo za sodobno diferencirano pedagoško prakso, kot polivalentno usposobljeni pedagoški delavci, stran od klasične, pretežno nadzorne in disciplinske vzgojiteljeve vloge;

— se metodično usposobijo za vzgojno delo s posameznikom, z majhno in z veliko skupino;

— se metodično usposobijo za obravnavanje izjemnih mladostnikov z motnjami vedenja in osebnosti.

3.2. Vzgojno-izobraževalna vsebina

1. Splošne teme

1. Položaj in vloga domov in zavodov v našem družbenem prostoru. Namembnost domov in vzgojnih zavodov.

2. Domovi in zavodi — totalne institucije. Prednosti in pomanjkljivosti. Dediščina, stanje in prehodne težnje.

3. Domske okviri: Statut doma, domski red. Okvirni vzgojni program. Sestava, organizacija in model delovanja domov.

4. Profil mladinskega vzgojitelja. Temeljne vloge in naloge vzgojitelja v domu ali v zavodu.

Pojasnilo

Splošne teme naj približajo kandidatom temeljno konceptualno znanje o domovih in o vzgoji v le-teh. Približajo naj jim tudi dokumente, v katerih je opredeljena namembnost domov v našem družbenem prostoru in v katerih so podani temeljni organizacijski elementi in elementi delovanja. Kandidati naj se seznani tudi z domom kot s stagnacijo, ki lahko vnaša v vzgojni proces ne-

katere probleme in ovire, ki izhajajo iz dediščine oziroma iz tradicije (glej tč. 2.).

II. Učenci, posameznik in skupina

5. Značilnosti populacije učencev v domovih; sociološko-kulturološke, razvojno-psihološke.

6. Majhna skupina. Vzgojna skupina, interesne skupine. Dinamika, struktura in razvoj majhne skupine. Skupinsko delo.

7. Velika skupina (domska skupnost). Dinamika, pedagoške aplikacije.

8. Ozračje v majhni in veliki skupini.

9. Samoupravljanje učencev kot vzgojni smoter, način življenja in metoda.

Pojasnilo

Kandidati naj se seznajajo s populacijo v domovih različno — tako, da jo spoznavajo po poameznih, po majhnih skupinah, kot so razne interesne in vzgojne skupine, pa tudi po velikih skupinah. Poudarek je na razvojno-psiholoških značilnostih posameznikov in skupin, kot tudi na socialnih tvorbah, v katerih učenci v domovih živijo in delujejo. Posebna pozornost je dana samoupravljanju učencev, ki pomeni temeljni metodološki napotek, daje pa tudi vsebinsko idejno smernico za pedagoške in skupinsko dinamične posege.

Obravnavo navežemo na znanje iz osnov psihologije.

III. Vzgojno osebje; vloge in funkcije

10. Vloge vzgojitelja v domu: diagnostična, svetovalna, mentor-ska, mentalno-higienska, inštruktorska, organizacijska, nadzorna, vloga skupinskega delavca.

11. Vzgojni stili, demokratični ali permissivno-komunikativni vzgojni stil.

12. Individualno vzgojno delo. Stik, transfer in kontratransfer, od-pori, problemi avtoritete, intervjuji.

13. Metodika dela z majhno in z veliko skupino.

14. Motivacija in problemi stimuliranja. Pozitivna in negativna stimulacijska sredstva.

Pojasnilo

Kandidati morajo kot vzgojitelji opravljati različne naloge, ki se združujejo v vloge polivalentnega vzgojiteljevega poklicnega profila. V teh vlogah morajo vzgojitelji obvladati metode dela s posameznikom, z majhno in z veliko skupi-no, seznanjeni morajo biti z metodami in s tehnikami motiviranja in stimulira-nja, obvladati pa morajo še drugo znanje, da bodo uspešni pri pedagoškem po-seganju, da bo njihovo delovanje premišljeno in usmerjeno k uresničevanju postavljenih smotrov.

IV. Načrtovanje vzgojnega dela:

15. Okvirni vzgojni program, letni vzgojni program, mesečni vzgojni program, dnevne priprave.

16. Vzgojni smotri, merila za presojo uresničevanja vzgojnih smo-trov. Načini programiranja.

17. Dokumentiranje vzgojnega dela.

Pojasnilo

Načrtovanje vzgojnega dela smiselno opredeljuje vzgojne intervencije, omogoča spremljanje izvajanja programa, omogoča razvid nad njegovo uspešnostjo ali neuspešnostjo, zagotavlja nenehno povezanost vzgojnega dela, omogoča pa tudi nadzor nad opravljenimi nalogami in nad strokovnostjo opravljenega dela. Vzgojni program je dokument, v katerem in ob katerem prerašča vzgojiteljevo delo iz mehaničnih, vsakodnevnih opravil v strokovno zahtevno, ustvarjalno in družbeno odgovorno nalogo. Zato naj se kandidati temeljito seznajajo z načrtovanjem vzgojnega dela, z različnimi vidiki načrto-vanja, še posebno s tistimi, ki sodijo v obseg dela vsakega vzgojitelja.

V. Posebni problemi

18. Mladostniki z motnjami vedenja in osebnosti. Fenomenologi-ja. Etiologija.

19. Metodika dela z motenimi in prizadetimi kategorijami otrok in mladostnikov.

Pojasnilo

Vzgojitelji imajo pri svojem delu opravka tudi z motenimi in prizadetimi, z vedenjsko in osebnostno motenimi mladostniki. Stališče, da je v domovih normalna populacija, s katero ne more in sme biti problemov, je zmotno, ker temelji na kategoričnem pojmovanju normalnosti in zanemarja velike indivi-dualne razlike med učenci. Zato naj se kandidati podrobneje seznajajo s feno-menologijo in etiologijo odstopanj, predvsem pa naj si pridobijo temeljno znanje in spretnosti za ustrezno ravnanje z izjemnimi in motenimi.

3.3. Navodila

Didaktično metodična navodila

Organizirano študijsko delo obsega predavanja, seminarska razpravljanja in praktične vaje (demonstracije, analizo dokumentacije, izbranih primerov, ho-spitacije, vaje v posameznih metodah dela z večjo in manjšo skupino in s posa-mezniki).

Kandidate spodbujamo, da povežejo svoje praktične izkušnje z na novo pri-dobljenimi spoznanji v celoto tako, da dobe trdno strokovno podlago za opravl-janje različnih nalog pri poklicnem delu.

Pri študiju ob delu se del študijskih oblik (do ene tretjine) nadomesti z vode-nim samoizobraževanjem.

Literatura:

Profil poklica mladinski vzgojitelj. Skupnost domov Slovenije, Ljubljana, 1978

Prispevki k teoriji in praksi vzgoje v domovih za učence. Mladinska knjiga, Ljubljana, 1980

Skalar, V.: Povzetki predavanj iz predmeta »domska vzgoja« za leto 1978—79

Skalar V.: Individualno vzgojno delo. Povzetki predavanj iz predmeta »domska vzgoja« za šolsko leto 1979—80

Ptički brez gnezda, št. 13 (vsi prispevki o kaznovanju)

Ptički brez gnezda, št. 14 (vsi prispevki o intervjuju o vzgoji)

Ptički brez gnezda, št. 16 (Vsi prispevki o stimuliranju)

Okvirni vzgojni program za domove učencev, Zavod SRS za šolstvo, Ljub-ljana, 1980.

SPECIALNA METODIKA PRAKTIČNEGA POUKA

3.1. Smotri

Kandidati

— se usposobijo za uspešno uporabo učnih oblik, metod in sred-
stev, ki so značilne za poučevanje praktičnega dela:

— se usposobijo za smotrno načrtovanje, izvajanje in vrednotenje
proizvodnega dela in delovne prakse ter drugih oblik praktičnega dela
pri različnih programih za usposabljanje z delom;

— ustvarjalno uporabljajo spoznanja, ki so si jih pridobili pri dru-
gih predmetih tega programa in pri poučevanju praktičnega dela.

3.2. Vzgojno-izobraževalna vsebina

1. Usposabljanje z delom, njegova vloga in cilji v usmerjenem izo-
braževanju.

2. Naloge proizvodnega dela in delovne prakse učencev ter prak-
tičnega pouka v programih za pridobitev strokovne izobrazbe.

3. Analiza vzgojno-izobraževalnega programa učnih načrtov in
procesa dela kot temelj za načrtovanje praktičnega dela. Prilagajanje
učnega programa z delovnimi izkušnjami.

4. Pouk praktičnega dela v učni delavnici, v proizvodnji in na delo-
višču. Varnostni predpisi in opozorila, ki jih moramo upoštevati. Pou-
čevanje v težavnih razmerah.

5. Značilen metodični postopek pri poučevanju praktičnega dela,
posameznih del in nalog pri organizacijsko in metodološko priprav-
ljenem delu: demonstracija načrta in dela z razlago, opravljanje po-
sameznih delovnih operacij, razvijanje ustreznih spretnosti in navad,
utrjevanje in urjenje. Struktura učne enote in delovnega dne.

6. Metode usposabljanja za samostojno poklicno delo. Spodbuja-
nje učenčevega in delavčevega kritičnega in ustvarjalnega mišljenja
pri delu, postopno razvijanje učenčeve samostojnosti in lastnosti, ki
jih zahteva delo.

7. Poučevanje zapletenih procesov in operacij. Uporaba učil, oro-
dij in strojev.

8. Poučevanje skupine in posameznikov ter organizacija skupin-
skega dela v različnih strokah, dejavnostih in delovnih okoliščinah (v
hrupe in ropotu, v težavnih in nevarnih razmerah). Poučevanje po-
sebnih kategorij zaposlenih (invalidi itd.).

9. Spremljanje proizvodnega dela in delovne prakse. Vodenje
ustrezne dokumentacije. Vrednotenje in ocenjevanje praktičnega
dela.

10. Inštruktorjeva in učiteljeva pisna priprava na pouk. Skrb za
svoje nenehno dopolnilno usposabljanje in izpopolnjevanje.

3.3. Navodila

Didaktično metodična navodila

Metodika poučevanja praktičnega dela ima poudarjeno aplikativno usmer-
jenost, zato iz teoretične obravnave postopno prehajamo na hospitacije in na-
stope v simulirani (igrani) in stvarni situaciji. Vsak udeleženec samostojno
oblikuje učno pripravo preprostih in zahtevnejših učnih enot; ima vsaj dve ho-
spitaciji in pripravi, vsaj en učni nastop ali dva.

Pri tem je treba opozoriti, da izvajalec programa navaja inštruktorje ali uč-
telje na sočasno povezovanje metodike praktičnega pouka s pedagoško didak-
tičnim, andragoškim in psihološkim znanjem, pri tem namenimo razmeroma
večjo pozornost metodiki praktičnega pouka kot teoretično pedagoškimi
predmetom. Inštruktorje je treba navajati tudi na integrativno povezovanje
praktičnega dela s teorijo stroke in družbeno-gospodarskimi vidiki dela.

Literatura

Kejžar Ivan, Metoda usposabljanja za praktično delo, Zavod SRS za teh-
nično izobraževanje, 1980

4. Pogoji, ki jih mora izpolniti kandidat, ki se izobražuje po programu za pridobitev pedagoško-andragoške izobrazbe

Po programu za pridobitev pedagoško-andragoške izobrazbe se
lahko izobražuje, kdor si je pridobil ustrezno smer in stopnjo stro-
kovne izobrazbe po zakonu o usmerjenem izobraževanju in vzgojno-
izobraževalnem programu, nima pa potrebne pedagoške-andragoške
izobrazbe ter opravlja vzgojno-izobraževalno delo v srednjih šolah
usmerjenega izobraževanja ali v domovih.

5. Pogoji, ki jih mora izpolniti kandidat za pridobitev pedagoško-an- dragoške izobrazbe

Pedagoško-andragoško izobrazbo si pridobi kandidat potem, ko
opravi obveznosti po učnih načrtih in izpite iz predmetov, določenih s
tem programom.

6. Pogoji, ki jih mora izpolnjevati izobraževalna organizacija, da lahko izvaja program za pridobitev pedagoško-andragoške izobrazbe:

— da izvaja program za pridobitev višje ali visoke izobrazbe v pe-
dagoški usmeritvi, ki vsebuje osnove pedagogike, psihologije, didak-
tike in andragogike;

— da imajo učitelji, ki izvajajo program za pridobitev pedagoško-andragoške izobrazbe, naziv visokošolskega učitelja po zakonu o usmerjenem izobraževanju in statutu izobraževalne organizacije za predmetna področja, ki jih določa ta program. Le za pouk specialne metodike določenega predmeta ni ustrezno usposobljenega učitelja, lahko poučuje ta predmet tudi srednješolski učitelj, ki dosega pri svojem delu vidne uspehe in ima dolgoletno prakso, vendar le pod mentorskim vodstvom učitelja didaktike;

— da ima sklenjen samoupravni sporazum z izobraževalno organizacijo, ki bo izvajala delovno prakso (hospitacije in učne nastope);

— da je vpisana v razvid izobraževalnih organizacij po 130. členu zakona o usmerjenem izobraževanju.

Navodila
Literatura
Delovna
skupina

Po 170. členu zakona o usmerjenem izobraževanju (Uradni list SRS, št. 11/80) je Posebna izobraževalna skupnost za pedagoško usmeritev na 4. seji dne 29. 6. 1981 sprejela

II. Vzgojno-izobraževalni program za pridobitev pedagoško-andragoške izobrazbe

za inštruktorje, učitelje praktičnega pouka in laborante s srednjo izobrazbo

1. Splošni podatki o vzgojno-izobraževalnem programu

Program za pridobitev pedagoško-andragoške izobrazbe je namenjen inštruktorjem, učiteljem praktičnega pouka in laborantom s srednjo izobrazbo, ki po 175, 176, in 178. členu zakona o usmerjenem izobraževanju opravljajo vzgojno-izobraževalno delo v izobraževalnih centrih, srednjih šolah in na delavskih univerzah. Po 179. členu navedenega zakona si morajo vsi ti strokovni delavci in sodelavci pridobiti v treh letih ustrezno pedagoško-andragoško izobrazbo.

2. Predmetnik

Program obsega tele predmete:

1. Osnove psihologije	42 ur
2. Osnove pedagogike in andragogike	42 ur
3. Osnove splošne in andragoške didaktike	42 ur
4. Metodiko poučevanja praktičnega dela	54 ur
skupno	180 ur

Pri strnjenem izobraževanju traja pouk 6 tednov po 30 ur na teden. Kadar pri izobraževanju prevladuje samoizobraževanje, se obseg pouka lahko delno skrči, če so zagotovljene potrebne možnosti (primerni priročniki, zadostna sposobnost udeležencev za samoizobraževanje, možnost za individualne konzultacije itd.). Pri tem moramo zagotoviti primeren čas za obravnavo temeljnih pojmov, zakonitosti in postopkov in čas hospitacije in nastope za vaje in doseči na koncu v programu predvidene cilje.

3. Učni načrti

OSNOVE PSIHOLOGIJE

3.1. Smotri

Kandidati

— spoznajo in obvladajo psihološke osnove vzgojno-izobraževalnega dela in temeljnih zakonitosti učenja, ki jih morajo upoštevati pri vzgojno-izobraževalnem delu;

— spoznajo in razumejo duševne značilnosti mladostnika in odraslega in nastanek individualnih razlik;

— spoznajo in razumejo psihosocialne odnose pri izobraževanju in delu ter razvijajo sposobnost za uporabo temeljnih načel za delo z mladostniki in odraslimi pri izobraževanju;

— poglobijo razumevanje za socialne potrebe in probleme učenec ter odraslih udeležencev izobraževanja.

Vsebina

1. Osebnost in njen razvoj. Pogoji z razvijanje zdrave osebnosti in pomen različnih dejavnikov.

2. Pregled spoznavnih procesov njihovega razvoja v adolescenci in odrasli dobi.

3. Čustva in njihov razvoj. Čustvene potrebe mladostnika in odraslega.

4. Glavne oblike učenja in njihove posebnosti. Možnosti z.a razvijanje ustvarjalnosti v učnem procesu in pri delu.

5. Glavne zakonitosti procesa učenja. Transfer učenja, zlasti z vidika praktičnega pouka. Pozabljanje.

7. Pogoji, ki jih mora izpolnjevati izobraževalna organizacija, ki bo izvajala delovno prakso (hospitacije in učne nastope):

— da ima ustrezne učilnice, kabinete, laboratorije in potrebna sredstva izobraževalne tehnologije;

— da ima učitelje z ustrezno izobrazbo za izvajanje delovne prakse (hospitacije in učne nastope);

— da je vpisana v razvid izobraževalnih organizacij po 130. členu zakona o usmerjenem izobraževanju.

8. Po uspešno končanem izobraževanju po programu za pridobitev pedagoško-andragoške izobrazbe dobi udeleženec potrdilo o pridobljeni pedagoško-andragoški izobrazbi.

6. Dejavniki uspešnega učenja, njihovo delovanje in prepletanje pri mladostniku in odraslem. Pomen razvitih učnih navad za uspešno učenje. Motivacija za izobraževanje in ispolnjevanje.

7. Osebnost in socialno-psihološki dejavniki učenja. Vodenje učne skupine, razvijanje ugodnega ozračja in samoupravnih odnosov v njej.

8. Psihološki dejavniki, ki vplivajo na delovno uspešnost. Odkrivanje in usmerjanje poklicnih interesov učencev, prilagajanje dela delavcu in mladega delavca — pripravnika delu.

Navodila

Večina udeležencev se šele prvič seznaja s psihologijo, zato jih moramo postopno uvajati v razumevanje temeljnih psiholoških zakonitosti učenja. Razlago približamo njihovim izkušnjam, uporabo spoznanj pa povežemo z njihovim delom.

Pri obravnavi snovi razlago sproti dopolnjujemo s pogovorom in različnimi oblikami uporabe spoznanega v značilnih okoliščinah in ob nalogah pri poučevanju praktičnega dela. Od udeležencev zahtevamo čedalje bolj samostojno in tudi izvirno uporabo spoznanj pri delu z mladostniki in odraslimi.

OSNOVE PEDAGOGIKE IN ANDRAGOGIKE

3.1. Smotri

Kandidati

— spoznajo in razumejo temeljne zakonitosti vzgoje in izobraževanja, ki jih morajo udeleženci upoštevati pri vzgojno-izobraževalnem delu z mladostniki in odraslimi;

— dopolnijo svoje izkušnje s spoznanji pedagoške in andragoške znanosti, ki bodo podlaga za njihovo delo in nadaljnje strokovno izpopolnjevanje;

— oblikujejo pravičen odnos do vzgojno-izobraževalnega dela z mladino in odraslimi ter sposobnosti za izbiro ustreznih metod in sredstev vzgojnega vplivanja.

3.2. Vzgojno-izobraževalna vsebina

1. Vzgoja kot družbena funkcija, njene temeljne značilnosti in smotri v naši družbi

2. Dejavniki nenehnega razvoja in vzgoje osebnosti: družina, šola, delovna organizacija, lastna dejavnost in samovzgoja, širše družbeno okolje.

3. Vrste in področja vzgoje (s poudarkom na vzgoji mladostnika in odraslega človeka): telesna in zdravstvena vzgoja, moralna in družbena vzgoja, estetska, intelektualna ter delovna in politehnična vzgoja, vzgoja za prosti čas.

4. Sistem vzgoje in izobraževanja, ki ga oblikujemo z reformo na novih družbeno-gospodarskih temeljih. Poglavitna načela: enotnost, permanentnost izobraževanja in vzgoje, marksistična zasnovanost, povezanost izobraževanja z delom, dostopnost in prehodnost itd. Glavne značilnosti usmerjenega izobraževanja. Vrste vzgojno-izobraževalnih programov ter poti do strokovne izobrazbe in usposobljenosti. Vzgojno-izobraževalne organizacije. Vloga in naloge organizacij združenosti dela v izobraževalnem sistemu.

5. Razvoj pedagoške znanosti in njen sistem. Razvoj andragoške teorije in sistem andragoških panog. Perspektivne nenehnega izobraževanja in vzgoje ter pomen znanosti o vzgoji in izobraževanju za napredek vzgojno-izobraževalnega dela z mladino in odraslimi.

Navodila

Večina inštruktorjev, učiteljev praktičnega pouka in laborantov, ki jim je program namenjen, ima že izkušnje pri usposabljanju mladostnikov in odraslih ter dela s skupinami različnih starosti. Pri obravnavi temeljnih pojmov in zakonitosti pedagoške in andragoške znanosti moramo povezati izkušnje in nova spoznanja v celoto, udeležencem pa dati trdno strokovno podlago za vzgojno-izobraževalno delo. Spoznanja pedagogike in andragogike prepletamo in naravno dopolnjujemo med seboj, ne da bi ustvarjali umetne pregrade med vzgojno-izobraževalnim delom z mladino in odraslimi, ki so vključeni v usposabljanje z delom.

OSNOVE SPLOŠNE IN ANDRAGOŠKE DIDAKTIKE

3.1. Smotri:

Kandidati:

- spoznajo temeljne pojme in načela splošne in andragoške didaktike ter splošnih zakonitosti učnega procesa;
- spoznajo in postopno obvladajo temeljne učne oblike in metode, sredstva in pripomočke ter njihovo smotrno povezovanje in uporabo pri pouku;
- spoznajo celoten izobraževalni cikel in njegove posamezne stopnje od ugotavljanja izobraževalnih potreb do končnega vrednotenja uspešnosti pri izobraževanju in usposabljanju;
- razvijajo zmožnost ustvarjalne uporabe sodobnih didaktičnih spoznanj in poglobljajo svoj čut odgovornosti za uresničevanje vzgojnih in izobraževalnih ciljev.

3.2. Vsebina:

1. Predmet in vsebina splošne in andragoške didaktike, povezava s posebnimi metodikami
2. Temeljni pojmi: izobraževanje, usposabljanje, izpopolnjevanje, pouk, samoizobraževanje itd.
3. Učni proces in njegova členitev pri izobraževanju in usposabljanju
4. Učna načela
5. Učne oblike in metode
6. Izobraževalna tehnologija in njena poraba v učnem procesu
7. Stopnje izobraževalnega (andragoškega) cikla: ugotavljanje potreb, načrtovanje in programiranje, neposredna priprava izobraževanja, organizacija učnega procesa, vrednotenje učne uspešnosti.
8. Načrtovanje in priprava učnega procesa. Vodenje izobraževalne dokumentacije.
9. Preverjanje in ocenjevanje rezultatov učnega procesa.

3.3. Navodila:

Pri uresničevanju programa in razlagi temeljnih pojmov, načel in drugih spoznanj sodobne didaktike se opiramo na izkušnje udeležencev in se skušamo čim bolj približati količinam, v katerih opravljajo svoje vzgojno-izobraževalne naloge. Spoznavanje učnih načel, oblik, metod in sredstev mora voditi udeležence do samostojne in ustvarjalne uporabe spoznanj v določenih primerih in učnih enotah.

Stopnje izobraževalnega cikla obravnavamo le pregledno, kolikor je udeležencem potrebno za sodelovanje pri oblikovanju in uresničevanju posameznih izobraževalnih programov.

METODIKA POUČEVANJA PRAKTIČNEGA POUKA

3.1. Smotri:

Kandidati

- spoznajo in se usposobijo za uspešno uporabo učnih oblik, metod in sredstev, ki so značilna za poučevanje praktičnega dela;
- se usposobijo za smotrno načrtovanje, izvajanje in vrednotenje proizvodnega dela in delovne prakse ter drugih oblik praktičnega dela pri različnih programih za usposabljanje z delom;
- ustvarjalno uporabljajo spoznanja, ki so si jih pridobili pri drugih predmetih tega programa, pri poučevanju praktičnega dela.

3.8. Vzgojno-izobraževalna vsebina

1. Usposabljanje z delom, njegova vloga in cilji v usmerjenem izobraževanju.
2. Naloge proizvodnega dela in delovne prakse učencev ter praktičnega pouka v programih za pridobitev strokovne izobrazbe.
3. Analiza vzgojno-izobraževalnega programa, učnih načrtov in procesa dela kot podlaga za načrtovanje praktičnega dela. Prilaganje učnega programa udeležencem z delovnimi izkušnjami.
4. Pouk praktičnega dela v učni delavnici, v proizvodnji in na delovišču. Varnostni predpisi in opozorila, ki jih moramo upoštevati. Poučevanje v težavnih razmerah.
5. Značilen metodični postopek pri poučevanju praktičnega dela, posameznih del in nalog pri organizacijsko in metodološko vnaprej pripravljenem delu: demonstracija načrta in dela z razlago, opravljanje posameznih delovnih operacij, razvijanje ustreznih spretnosti in navad, utrjevanje in urjenje. Zgradba učne enote in delovnega dne.
6. Metode usposabljanja za samostojno poklicno delo: spodbujanje učenčevega in delavčevega kritičnega in ustvarjalnega mišljenja pri delu, postopno razvijanje njegove samostojnosti in lastnosti, ki jih zahteva delo.
7. Poučevanje zapletenih procesov in operacij. Uporaba učil, orodij in strojev
8. Poučevanje skupine in posameznikov ter organizacija skupinskega dela v različnih strokah, dejavnostih in delovnih okoliščinah (v

hrupe in ropotu, v težavnih in nevarnih razmerah). Poučevanje posebnih kategorij zaposlenih (invalidi itd.)

9. Spremljanje proizvodnjega dela in delovne prakse. Vodenje ustrezne dokumentacije. Vrednotenje in ocenjevanje praktičnega dela.

10. Inštruktorjeva in učiteljeva pisna priprava na pouk. Skrb za svoje nenehno dopolnilo usposabljanje in izpopolnjevanje

3.3. Navodila

Metodika poučevanja praktičnega dela ima poudarjeno uporabno usmerjenost, zato od teoretične obravnave postopno prehajamo k hospitacijam in nastopom v simulirani (igrani) in stvarni situaciji. Vsak udeleženec samostojno oblikuje učno pripravo preprostih in zahtevnejših učnih enot; ima vsaj dve hospitaciji in pripravi vsaj en učni nastop. Kandidate navajamo na povezovanje metodike praktičnega dela s psihološkim, pedagoško andragoškim in didaktičnim znanjem, s teorijo stroke in z družbeno-gospodarskimi vidiki dela.

4. Literatura

— za psihologijo: Borut Šali, *Osnove psihologije*, DDU, Ljubljana, 1978
Barica Marentič-Požarnik, *Dejavniki iz metode uspešnega učenja*, DDU, Ljubljana, 1980

— za pedagogiko, andragogiko in didaktiko:

Pedagogika I. DZS, Ljubljana, 1975 (izbrana poglavja)

Jože Valentinčič, *Izobraževanje in vzgoja odraslih* (v tisku)

Ivan Andoljšek, *Osnovne didaktike*, DDU, Ljubljana, 1976

Jože Valentinčič, *Usmerjeno izobraževanje*, DE, Ljubljana, 1980

Ana Kranjc, *Andragoški pogovori s predavatelji*, DDU, Ljubljana, 1978

— za metodiko poučevanja praktičnega dela:

Ivan Kežar, *Metode usposabljanja za praktično delo*. Zavod SRS za tehnično izobraževanje, Ljubljana, 1980

5. Pogoji, ki jih mora izpolniti kandidat za vključitev v program za pridobitev pedagoško-andragoške izobrazbe

V program se lahko vključi, kdor si je pridobil ustrezno smer srednje strokovne izobrazbe po 175., 176. in 178. členom zakona o usmerjenem izobraževanju in v skladu z zahtevami vzgojno-izobraževalnih programov posameznih usmeritev ter opravlja vzgojno-izobraževalno delo učitelja praktičnega pouka, inštruktorja ali laboranta.

6. Pogoji, ki jih mora izpolniti kandidat za pridobitev pedagoško-andragoške izobrazbe

Pedagoško-andragoško izobrazbo si pridobi kandidat, potem ko opravi izpite iz predmetov, določenih s tem programom, ter druge obveznosti po učnih načrtih.

7. Pogoji, ki jih mora izpolnjevati izobraževalna organizacija za uresničevanje tega programa

Program za pridobitev pedagoško-andragoške izobrazbe za učitelje praktičnega pouka, inštruktorje in laborante s srednjo izobrazbo izvajajo srednje šole pedagoške usmeritve v sodelovanju s srednjimi šolami drugih usmeritev in v dogovoru z ustrezno posebno izobraževalno skupnostjo, ki je zainteresirana za izobraževanje teh strokovnih delavcev in sodelavcev. Srednja šola pedagoške usmeritve sklene s sodelujočimi organizacijami samoupravni sporazum.

Učitelji, ki izvajajo navedeni program, morajo imeti ustrezno visokošolsko izobrazbo za poučevanje učnih predmetov iz tega programa (psiholog, pedagog ali inženjerski pedagog z ustreznim andragoškim znanjem). Če za posamezno stroko ni učitelja-pedagoga ali inženjerskega pedagoga, usposobljenega za metodiko poučevanja praktičnega dela, lahko poučuje ta predmet učitelj praktičnega pouka, ki je pri delu kot metodik visoko uspešen, vendar le pod mentorskim vodstvom učitelja didaktike.

Po 130. členu zakona o usmerjenem izobraževanju mora vzgojno-izobraževalna organizacija, ki bo izvajala ta program, zaprositi za verifikacijo in vpis v razvid vzgojno-izobraževalnih organizacij.

8. Po uspešno končanem izobraževanju za pridobitev pedagoško-andragoške izobrazbe dobijo udeleženci potrdilo o pridobljeni pedagoški izobrazbi.

Delovna skupina

za pripravo vzgojno-izobraževalnega programa izpopolnjevanja za pridobitev pedagoško-andragoške izobrazbe v srednjem, višjem in visokem izobraževanju, ki jo je imenoval strokovni svet posebne izobraževalne skupnosti za pedagoško usmeritev, so sestavljali:

Vodja:

dr. Barica Marentič-Požarnik, Filozofska fakulteta Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani

Člani:

dr. Ana Kranjc, Filozofska fakulteta Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani,

Mirko Lužnik, Zavod SRS za šolstvo, Ljubljana,

Milan Marušič, Republiški komite za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo v Ljubljani,

Milena Malovrh, Zavod SRS za šolstvo, Ljubljana,

mag. Janko Plemenitaš, Pedagoška akademija Univerze v Mariboru,

Cveta Pučko-Razdevšek, Pedagoška akademija Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani,

dr. Vinko Skalar, Filozofska fakulteta Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani,

dr. Franc Strmčnik, Filozofska fakulteta Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani,

mag. Veljko Troha, Pedagoški inštitut pri Univerzi Edvarda Kardelja v Ljubljani,

Jože Valentinčič, Prosvetni delavec, Ljubljana.